

ผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียน
ตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

นางสาวนภัศ ศรีเจริญประมง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

EFFECTS OF USING JOHNSON AND JOHNSON'S CONFLICT RESOLUTION
PROBLEM SOLVING PROCESS IN CLASSROOM ON KINDERGARTENER'S
DEMOCRATIC BEHAVIORS

Miss Napat Sricharoenpramong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Early Childhood Education

Department of Curriculum and Instruction

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งใน
ห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อ
พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

โดย

นางสาวนภัศ ศรีเจริญประมง

สาขาวิชา

การศึกษาปฐมวัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. บัณฑิตวี ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญฟ้า รังสิยานนท์)

นภัส ศรีเจริญประมง : ผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.
 (EFFECTS OF USING JOHNSON AND JOHNSON'S CONFLICT RESOLUTION PROBLEM SOLVING PROCESS IN CLASSROOM ON KINDERGARTENER'S DEMOCRATIC BEHAVIORS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์ ดร. อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 166 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ในด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 มีอายุระหว่าง 5-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน กลุ่มทดลองใช้แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ส่วนกลุ่มควบคุมใช้แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบปกติ ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 10 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า

- 1.) หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน คะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลองของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่าเด็กอนุบาลกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 2.) หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลองของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาควิชา...หลักสูตร และการสอน.....ลายมือชื่อนิสิต.....**นภัส ศรีเจริญประมง**
 สาขาวิชา...การศึกษาปฐมวัย.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา..2554.....

5283363027 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEYWORDS : CONFLICT RESOLUTION/ DEMOCRATIC BEHAVIORS/KINDERGARTENER

NAPAT SRICHAROENPRAMONG : EFFECTS OF USING JOHNSON AND JOHNSON'S CONFLICT RESOLUTION PROBLEM SOLVING PROCESS IN CLASSROOM ON KINDERGARTENER'S DEMOCRATIC BEHAVIORS.

ADVISOR: ASSOC. PROF. UDOMLUCK KULAPICHITR, Ed.D., 166 pp.

The purpose of this research was to study the effects of using Johnson and Johnson's conflict resolution problem solving process in classroom on kindergartener's democratic behaviors in three aspects: play with others, respect for reason and solving problems by peaceful means. The sample was sixty kindergarteners from AnubanRayong School. The kindergarteners were divided into two groups; thirty in the experimental group used Johnson and Johnson's conflict resolution problem solving process whereas the control group used common conflict resolution problem solving process. The duration of the study was ten weeks. The instruments used in this study were the observation form and behavior record of democratic behaviors. The data was statistically analyzed by using mean, standard deviation and t-test independent.

The research findings were as follows; 1.) After using Johnson and Johnson's conflict resolution problem solving process in classroom the post-test scores on democratic behaviors of the experimental group were significantly higher than that of the control group at .01level. 2.) After using Johnson and Johnson's conflict resolution problem solving process in classroom the post-test scores on democratic behaviors of the experimental group were significantly higher than pre-test at .01 level.

Department : Curriculum and Instruction Student's Signature *Napat Sricharoenpramong*

Field of Study : Early Childhood Education Advisor's Signature *Udomluck Kulapichitr*

Academic Year : 2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากรองศาสตราจารย์ ดร. อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ข้อคิด คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ นอกเหนือจากการช่วยเหลือทางวิชาการ ท่านยังได้ให้ข้อคิดต่างๆ ในการทำงาน การดำเนินชีวิตและการมองโลก อันช่วยพัฒนาความคิด ความรู้สึกและจิตใจให้เป็นบุคคลที่มีทัศนคติการมองโลก และอดทนต่ออุปสรรค ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจความกรุณาของ ท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา อาจารย์ ดร. อุไรवास ปรีดีติติก และรองศาสตราจารย์ณัฐมนต์ คมขำ ที่กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลระยอง ที่ให้ความเมตตาและเอื้อเฟื้อสถานที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คณะครูทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลตลอดจนให้การช่วยเหลือและดูแลตลอดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณเด็กๆ ระดับชั้นอนุบาล ที่น่ารักทุกคน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทดลองกิจกรรมต่างๆ

ขอกราบขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทความรู้ ขอขอบคุณเพื่อนและพี่น้องชาวการศึกษาปฐมวัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคน ที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือจนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาวและพี่ชาย ที่เป็นผู้สนับสนุนหลักในทุกๆ เรื่อง คอยให้ความช่วยเหลือ และกำลังใจ กำลังกายที่ดีที่สุดเสมอมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
 บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
สมมติฐานการวิจัย.....	9
ขอบเขตการวิจัย.....	10
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
นิยามศัพท์.....	11
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	12
 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	 13
1. พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.....	14
1.1 ความหมายของประชาธิปไตย.....	14
1.2 ความหมายของพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	16
1.3 ลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยในเด็กอนุบาล.....	17
1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับการศึกษาในเด็กอนุบาล.....	25
1.5 การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่ เด็กอนุบาล.....	29
1.6 บทบาทของครูปฐมวัยในการสอนประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาล.....	32
2. ความขัดแย้งของเด็กอนุบาล.....	35
2.1 ความหมายของความขัดแย้ง.....	35
2.2 ลักษณะของความขัดแย้ง.....	37
2.3 สาเหตุและประเภทของความขัดแย้ง.....	39

2.4 หลักในการจัดการความขัดแย้ง.....	42
2.5 วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง.....	45
3. หลักการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง.....	49
3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.....	49
3.2 หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์.....	52
3.3 หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน.....	58
3.4 บทบาทครูในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง.....	60
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	63
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	65
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	67
การเตรียมตัวผู้วิจัย.....	68
การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง.....	68
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	85
การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล.....	89
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก อนุบาลก่อนและหลังการทดลอง.....	91
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลของการใช้กระบวนการ แก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและ จอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลในระหว่าง ทำการทดลอง.....	97
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	103
สรุปผลการวิจัย.....	105
อภิปรายผลการวิจัย.....	105
ข้อเสนอแนะ.....	112
รายการอ้างอิง.....	114
บรรณานุกรม.....	123
ภาคผนวก.....	125
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	126

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	128
ภาคผนวก ค.....	140
ภาคผนวก ค ตารางแสดงการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก อนุบาล.....	142
ภาคผนวก ง ตัวอย่างแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียน ตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน.....	146
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	166

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักการศึกษาไทย และนักการศึกษาต่างประเทศ	24
2	กรอบแนวคิดของพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.....	67
3	เปรียบเทียบรายละเอียดของขั้นตอน และการดำเนินกิจกรรม.....	74
4	เปรียบเทียบบทบาทครูและบทบาทเด็ก.....	76
5	องค์ประกอบของพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.....	79
6	เกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.....	80
7	ค่าความตรงของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.....	82
8	การจัดกิจกรรมให้กับเด็กในกลุ่มทดลอง.....	86
9	กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับความขัดแย้งของเด็กอนุบาล.....	87
10	ช่วงเวลาและขั้นตอนดำเนินการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของ จอห์นสันและจอห์นสัน.....	88
11	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก อนุบาล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง.....	91
12	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก อนุบาล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง.....	91
13	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก อนุบาลของกลุ่มทดลอง ระยะเวลาก่อนการทดลองและระยะเวลาหลังการทดลอง	92
14	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง.....	93
15	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง.....	93
16	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเคารพในเหตุผล ของ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง.....	94
17	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเคารพในเหตุผล ของ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง.....	95

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
18	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง.....	95
19	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง.....	96
20	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การ เคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง	143
21	การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การ เคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง.....	144

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดของกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล.....	66
2	กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน...	71
3	กระบวนการใช้การแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน.....	72
4	การเปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสัน.....	141

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่ได้รับการยอมรับอย่างมาในโลกยุคปัจจุบัน เพราะหลักแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น คือ การให้อำนาจที่เท่าเทียมกันแก่ประชาชนทุกคนในประเทศเพื่อเลือกเฟ้น แต่งตั้ง และถอดถอน ผู้ที่จะเข้ามาบริหารบ้านเมืองให้อำนาจการปกครองนี้เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ยอมรับในระบอบการปกครอง (นรวรัตน์ ผืนเขียว, 2552) ซึ่งความเป็นประชาธิปไตยถือเป็นอุดมการณ์แห่งคุณธรรมและจริยธรรมของวิถีทางที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างสันติ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2553) การเสริมสร้างประชาธิปไตยจึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในสังคม นำเอาหลักการประชาธิปไตยมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นเรื่องปกติหรือกลายเป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550) หมวด 5 ส่วนที่ 4 มาตรา 80(3) ได้กำหนดว่า รัฐต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังนั้นเพื่อให้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักการที่แท้จริง จึงต้องมีการพัฒนาประชาชนให้มีจิตสำนึกและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย นอกเหนือไปจากการให้การศึกษาหรือเผยแพร่ความรู้ในเรื่องประชาธิปไตย รวมทั้งส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนรู้จักและเข้าใจอย่างชัดเจนในคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตยในชีวิต (ประไพพรรณ ภาณุระวัฒน์, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์แห่งประเทศไทยว่า มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (green and happiness society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รอบรู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่

ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ๖)

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน คือ เรื่องของความขัดแย้งในความเป็นประชาธิปไตย และมีความแตกแยกของคนในสังคม เนื่องจากคนในสังคมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางการเมือง ส่งผลให้ขาดความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารบ้านเมือง (ธีระ สลักเพชร, 2552) และก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็ก จะเห็นได้ว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว รุนแรง ไม่ใช่เหตุผลในการแก้ปัญหา ไม่เคารพกฎกติกาของสังคม เนื่องจากได้ซึมซับประสบการณ์ในเรื่องของความขัดแย้งทางประชาธิปไตยทั้งจากทางตรงและทางอ้อมขณะที่ยังเป็นเยาวชนของประเทศ (สุริยเดว ทรีปาตี, 2553) การปลูกฝังให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการประพฤติตัวให้มีความเหมาะสมกับแนวทางแห่งประชาธิปไตยนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเยาวชนคือพลังสำคัญของการพัฒนาประเทศในอนาคต ตลอดจนเป็นการนำไปสู่การเสริมสร้างประชาธิปไตยให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะประชาธิปไตยที่ได้มาโดยสันติวิธีมักยั่งยืนกว่าการได้มาด้วยความรุนแรง (ถวิลวดี บุรีกุล, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของปัญหาเด็กปฐมวัยในสังคมไทยปัจจุบันว่า “เด็กปฐมวัยในประเทศไทยกำลังเติบโตขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองทั้งที่อยู่ในภาวะสงบและขัดแย้งกันในเรื่องของประชาธิปไตย นอกเหนือจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม เทคโนโลยีและสื่อรอบตัวในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งประชาธิปไตยถือเป็นอุดมการณ์แห่งคุณธรรมและจริยธรรมของวิถีทางที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างสันติ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยหลักเหล่านี้เป็นตัวช่วยให้เราสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางการใช้เหตุและผลโดยสงบมากกว่าการใช้อำนาจข่มขู่และความรุนแรง” (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2551: 20) เช่นเดียวกันกับสังคมโรงเรียนซึ่งเป็นสังคมที่ขยายกว้างกว่าสังคมครอบครัว มีลักษณะต่างๆ คล้ายกับสังคมใหญ่ เด็กนักเรียนมาจากครอบครัวที่มีความแตกต่างหลากหลาย เมื่อมาอยู่ร่วมกันจึงเกิดความขัดแย้งได้มากมาย ปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนมีหลายลักษณะส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในโรงเรียนเป็นผู้สร้างความรุนแรงต่อกัน และจากการศึกษาพบว่า ในชั้นเด็กเล็กจะมีอัตราการขัดแย้งกันสูงกว่าชั้นเด็กโต โดยพื้นที่ที่พบความรุนแรงหรือความขัดแย้งกันมากที่สุด คือ ในห้องเรียน (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข, 2552)

สถาบันการศึกษานับได้ว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างและพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นเยาวชนอยู่ในวัยเรียนควรได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้และมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่เป็นพื้นฐานการปกครองในระบบประชาธิปไตย จูรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ (2552) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาในรอบที่สองถึงการพัฒนาศึกษาตลอดชีวิตที่เป็นระบบครบวงจร ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบควบคู่กันไป โดยจะมุ่งเน้นในเรื่องของแนวปฏิบัติตามนโยบาย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด และจากคู่มือการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาปฐมวัย (2-5 ปี) ที่ได้กล่าวถึงการประเมินเด็กในเรื่องของการปรับตัวเข้ากับสังคมได้ โดยที่เด็กสามารถนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามวัย (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554) วิสัยทัศน์เหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงทิศทางของการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนไทยให้มีความเท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นเราจึงไม่ควรมองข้ามการปลูกฝังคุณลักษณะของผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่ง ทิศนา แหมมณี (2536) ได้สรุปถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. เคารพในความเป็นบุคคล และการตัดสินใจของผู้อื่น
2. ให้สิทธิเสรีภาพและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ความคิดของเขาในการตัดสินใจ
3. มีใจกว้าง รู้จักรับฟังผู้อื่น พิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นธรรม
4. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อส่วนรวม มีขันติธรรม
5. ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ
6. รู้จักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2524) กล่าวถึงลักษณะของผู้มีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย ดังนี้

1. ความมีเหตุมีผลหรือการกระทำอย่างมีเหตุผล (rational empiricism)
2. การเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) ซึ่งได้แก่
 - 2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพในความสามารถของกันและกัน
3. การตกลงกันด้วยการอภิปรายถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็นโดยรัฐ

Laski (1967) และ Pennock (1979) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ว่าเป็นวิถีในการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคม ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1. วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
2. เคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านความเป็นมนุษย์และความสามารถ
3. ตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประนีประนอม

และอดกลั้นเมื่อมีความเห็นที่ไม่ตรงกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะของประชาธิปไตยที่ควรส่งเสริม ได้แก่ การเคารพซึ่งกันและกันทั้งทางกาย และทางวาจา การร่วมมือในการทำงาน เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจ และการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ภายในห้องเรียนในสถานศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนก็ส่งผลกระทบต่อรูปแบบความเป็นประชาธิปไตยในอนาคตของเด็กเช่นกัน จะเห็นได้ว่าห้องเรียนในระบบการศึกษาไทยตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไปนั้น แกนหลักสำคัญในการจัดการชั้นเรียน คือ ครูประจำชั้น ซึ่งครูประจำชั้นมีบทบาทเป็นอย่างมากในการจัดการเรื่องต่างๆ ในชั้นเรียน การดำเนินการต่างๆ เป็นผลจากความพึงพอใจของครู มากกว่าที่จะให้สิทธินักเรียนดำเนินการตนเอง ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่พึงพอใจของเด็กกับครู หรือเด็กกับเด็กด้วยกันเอง นอกเหนือไปจากให้ครูประจำชั้นเป็นเพียงหนึ่งในสมาชิกที่ช่วยชี้แนะและให้คำปรึกษา ซึ่งผลเสียของการไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ออกความคิดเห็นนั้น นอกจากจะทำให้การเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยไม่สัมฤทธิ์ผลแล้ว ยังสร้างให้เยาวชนไทยในอนาคต ขาดทักษะในการแสดงความคิดเห็น คิดไม่เป็น และนำเสนอเรื่องราวได้ไม่ดี ทั้ง ๆ ที่ความคิดเห็นเหล่านั้นอาจเป็นเรื่องที่น่าสนใจก็ได้ สิ่งนี้คือการส่งเสริมประชาธิปไตยในสวนเด็กที่โรงเรียนสามารถกระทำในทุก ๆ ระดับ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการศึกษาระดับสูง (นรรักษ์ต์ ผืนเขียว, 2552) และจากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งในเด็กนักเรียน พบว่า ครูมีบทบาทในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหให้นักเรียนน้อยมากหรือแทบไม่ทำอะไรเลย ชำรายวิธีการแก้ปัญหาของครูยังใช้การลงโทษที่รุนแรงกับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข, 2552)

กิจกรรมในห้องเรียนของเด็กอนุบาลที่มักทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นระหว่างเด็กด้วยกันส่วนใหญ่มักจะเป็นช่วงของกิจกรรมเสรี ซึ่งจากผลงานวิจัยของแสงเดือน ต้นเจริญ (2542) พบว่า ปัญหาที่พบในช่วงกิจกรรมเสรี คือ เด็กขาดความพร้อมและมีปัญหาทางพฤติกรรม คิดเป็นร้อยละ 20 ซึ่งเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูจะใช้วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งของเด็กโดยการ

สบสายตา และจ้องตาเด็ก การว่ากล่าวตักเตือน และพูดคุยกับเด็กโดยตรง เนื่องจากกิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอิสระตามมุมเล่น มุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ ภายในห้องเรียน เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์จินตนาการและสามารถ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2545) ดังนั้นการเกิด ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเด็กจึงมักเกิดในช่วงของกิจกรรมที่เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน กับเพื่อนอย่างอิสระ

จากงานวิจัยของนงเยาว์ แข่งเพ็ญแข (2551) พบว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ในสถานศึกษามี 2 แบบ คือ ความขัดแย้งระหว่างครูกับนักเรียน และความขัดแย้งระหว่างนักเรียน กับนักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต้องประกอบด้วยการพัฒนา ครูและการพัฒนาที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้มีเอกภาพและมีทิศทางเดียวกัน ดังนั้นรูปแบบการ แก้ปัญหาความขัดแย้งจะต้องมีความเหมาะสมกับวัย และควรให้ความสำคัญควบคู่ไปกับการ พัฒนาทางด้านจิตใจ รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียน ซึ่งในเรื่องของความขัดแย้งของเด็ก ในระดับอนุบาล ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการแย่งของเล่น การเล่นกับเพื่อนอย่างรุนแรงและควบคุม ไม่ได้ การแกล้งเพื่อน การฉีกทำลายผลงาน อุบัติกรรม การลักขโมย รวมถึงการอิจฉาไม่ต้องการให้ เพื่อนใกล้ชิดครู

De Bono (1987) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลไว้ว่า เกิดจาก ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน เนื่องจากสาเหตุของการมองเห็นสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ความต้องการที่ ไม่เหมือนกันและการมีแบบของความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน ส่วน Fountain (1995) ได้แบ่ง ประเภทของความขัดแย้งไว้ 3 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อคน 2 คนหรือ มากกว่าขึ้นไปต้องการวัสดุหรือทรัพยากรอย่างเดียวกันแต่มีไม่พอที่จะแจกจ่ายอย่างทั่วถึง
2. ความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก เป็นความขัดแย้งจากสัมพันธภาพระหว่าง บุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับความรัก ความคาดหวังในตัวเอง สถานภาพของบุคคล ความนับถือ ฯลฯ
3. ความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นความคิด เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่าง ทางด้านความคิดในเรื่องของความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมหรือระบบนโยบาย เป็นต้น

นอกจากนี้ Johnson และ Johnson (1991) ได้แบ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในสถาน ศึกษาออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งในเรื่องของการสื่อสาร โดยเกิดจากข้อมูลที่ได้รับ
2. ความขัดแย้งทางความคิด

3. ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของและสิ่งที่สนใจ

4. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความขัดแย้งของบุคคลแบ่งได้เป็น ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของหรือตัวบุคคล ความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก และความขัดแย้งในเรื่องของความคิด ซึ่งอาจเกิดจากการความขัดแย้งในตัวบุคคลและระหว่างบุคคล

Johnson และ Johnson (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเด็กอนุบาล พบว่า เด็กเกิดทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรู้จักประนีประนอมในสถานการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เด็กควรจะได้รับส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากพฤติกรรมทั้งในเรื่องของการแบ่งปัน การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเล่นร่วมกับผู้อื่น และการรู้จักประนีประนอมเป็นพื้นฐาน ในการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย นอกจากนี้ DeVries และ Zan (1995) ได้ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งของครูที่เกิดขึ้นกับเด็กภายในห้องเรียน พบว่า ครูใช้การแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น และเรียนรู้วิธีการพัฒนาการแก้ปัญหาที่สามารถยอมรับได้ภายในกลุ่มสมาชิกของตน ครูสามารถส่งเสริมวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งของเด็ก โดยการเริ่มต้นปัญหาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ การช่วยให้เด็กได้พูดแสดงความรู้สึกและความต้องการของตน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และสนับสนุนให้เด็กเสนอแนะการแก้ปัญหาแบบต่างๆ จะเห็นได้ว่ากระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวข้างต้น มีผลทำให้เกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ซึ่งนับได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

เด็กอนุบาลที่อยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะแตกต่างกัน วัฒนธรรมแตกต่างกัน สภาพความเป็นอยู่ของเด็กในแต่ละครอบครัวก็มีความแตกต่างกัน จะเห็นได้จากนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2553 ที่ได้ระบุไว้ว่า ให้รับเด็กอายุ 4-5 ปี เข้าเรียนโดยไม่มี การสอบวัดความสามารถทางวิชาการ ถ้ามีผู้สมัครเกินจำนวนที่รับได้ ให้ใช้วิธีการจับฉลาก (สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) จึงเห็นได้ว่าเด็กอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีความหลากหลายในด้านลักษณะนิสัย ฐานะ ค่านิยม ทศนคติ ภาษา ศาสนา และความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น ปัญหาในเรื่องของความขัดแย้งระหว่างเด็กด้วยกันย่อมเกิดขึ้นได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยและเห็นถึงสภาพปัญหาของสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน ที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันให้มีความประพฤติเป็นไปในแนวทางของพฤติกรรมประชาธิปไตย เนื่องจากการเผชิญปัญหาในสังคมของเด็กเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และการที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักคิด รู้จักแก้ไขปัญหาได้นั้นย่อมต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนามาเป็นอย่างดี ดังพระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2543 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542) ความว่า

“...เวลานี้ บ้านเมืองของเรา กำลังต้องการการปรับปรุงและการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพทางที่เราจะช่วยกันได้ก็คือ การที่ทำความคิดให้ถูกและแน่วแน่ ในอันที่จะยึดถือประโยชน์ของบ้านเมืองเป็นที่หมาย ต้องเพลาการคิดถึงประโยชน์เฉพาะตัวและความขัดแย้งในสิ่งที่มีใช้สอยลง ต้องหันหน้าปรึกษากันด้วยความรู้จัก ด้วยความเป็นญาติเป็นมิตร และเป็นไทยด้วยกัน ผู้ใดมีภาระหน้าที่อันใดอยู่ ก็เร่งกระทำให้สำเร็จลุล่วงไป ให้ทันการณ์ ทันเวลา ผลงานของแต่ละคน แต่ละฝ่ายจักได้ประกอบส่งเสริมกันขึ้น เป็นความสำเร็จและความเจริญวัฒนาของประเทศชาติ...”

Johnson และ Johnson (2000) ได้นำเสนอหลักในการส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา ความขัดแย้งไว้หลายประการโดยเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนโดยที่ครูต้องสอนให้เด็กรู้จักธรรมชาติของความขัดแย้ง รู้จักใช้วิธีการในการจัดการกับความขัดแย้ง และกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือการเจรจาต่อรองกัน ให้เด็กรู้จักการวางตัวเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยระหว่างบุคคล ซึ่งเด็กทุกคนจะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการแก้ปัญหาความขัดแย้งและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งวิธีหนึ่งที่นับว่ามีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 2000) ซึ่งเป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับเด็กอนุบาลและมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ให้ครูสอนเด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเน้นให้เด็กเข้าใจความรู้สึกของตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และจัดการกับพฤติกรรมของตนเอง ครูมีบทบาทเป็นคนกลางหรือทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน แนะนำ และกระตุ้นให้เด็กได้ฝึกคิดแก้ปัญหา เด็กจะได้เรียนรู้

การแยกแยะและจำแนก เข้าใจความรู้สึกของตนเอง ผู้อื่น และจัดการกับพฤติกรรมของตนเอง นอกจากนี้ ความสามารถในการแก้ปัญหายังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กในด้านอื่นๆ อีกด้วยการให้เด็กมีโอกาสเผชิญปัญหาที่สถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน จะส่งผลถึงทักษะทางสังคมที่นำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กในชีวิตจริงหรือชีวิตประจำวันของเด็กต่อไป กระบวนการแก้ปัญหาคือความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสันประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นบรรยายความต้องการ (describe wants)
- 2) ขั้นบอกความรู้สึก (describe feelings)
- 3) ขั้นให้เหตุผล (provide rationale)
- 4) ขั้นสรุปความต้องการและเหตุผลของคู่กรณี (summarize disputant's wants and rationale)
- 5) ขั้นหาทางเลือก (develop options)
- 6) ขั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง (select an option and/or agreement)

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิด รัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติจะเห็นได้ว่าตอบสนองต่อแนวทางในการปฏิรูปการเรียนรู้รอบ 2 ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งสอดคล้องกับแนวการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาคือความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ในส่วนของแผนการจัดประสบการณ์ระดับชั้นอนุบาลในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ไม่ได้กล่าวถึงเนื้อหาที่สอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยที่มีความเหมาะสมสำหรับเด็ก ซึ่งทิพย์พพร ตันติสุนทร (2547) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือให้ความรู้เรื่องพลเมืองศึกษานั้นสามารถเริ่มได้ตั้งแต่ระดับอนุบาล โดยเฉพาะเด็กระดับอนุบาลถือว่าสำคัญมาก ควรจะเริ่มปลูกฝังให้เป็นวิถีชีวิตของเด็กนับตั้งแต่เริ่มเข้าสู่สถาบันการศึกษา (ปีช่วงขวาน้อย, 2547) และจากการประเมินคุณภาพมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในเรื่องของเกณฑ์มาตรฐานด้านหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาปฐมวัยมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นในระดับดีเพียงร้อยละ 36.9 ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ต่ำกว่าในด้านอื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ดังนั้นเราจึงไม่ควรมองข้ามการปลูกฝังคุณลักษณะของผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยให้กับเด็กปฐมวัย โดยการสอดแทรกเข้าไปในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ทำให้ผู้วิจัยสนใจและมีความประสงค์ที่จะศึกษา

ผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ซึ่งเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ที่มีความเหมาะสมกับเด็กอนุบาล ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน นอกจากนี้ยังมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กอนุบาลได้เรียนรู้ในเรื่องที่คนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับเด็ก ในวัยนี้ได้มีความรู้เพิ่มมากขึ้นและปลูกฝังให้ใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ในด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

สมมติฐานของการวิจัย

Kostelnik และคณะ (2002) ได้สร้างกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชั้นเรียน และนำกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชั้นเรียนไปทดลองใช้กับครู นักศึกษาฝึกสอน และเด็กอายุ 3-4 ปี จำนวน 18 คน ในรัฐมิชิแกน ด้วยการฝึกอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นเวลา 10 ชั่วโมงก่อนที่จะให้ครูนำไปปฏิบัติ และใช้การบันทึกพฤติกรรมของครูเพื่อดูการแก้ปัญหาเมื่อมาอยู่ในห้องเรียนกับเด็กเป็นเวลา 10 สัปดาห์ พบว่า มีสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน 60 สถานการณ์ และเด็กส่วนใหญ่ในชั้นเรียนได้รับการแก้ปัญหาความขัดแย้งจากครู รวมทั้งเด็กได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

Johnson และ Johnson (2000) ได้สร้างกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียนของเด็กอนุบาล ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ชั้น และได้นำชั้นของกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง 6 ชั้น ไปทดลองใช้กับเด็กอนุบาลจำนวน 80 คน ในรัฐมิชิแกน เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ โดยใช้เวลา 30 นาทีต่อวัน พบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกฝนสามารถนำวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเด็กมีทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเล่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรู้จักประนีประนอมในสถานการณ์ความขัดแย้ง

จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานครั้งนี้ว่า

1. หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสัน และจอห์นสัน คะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่าเด็กอนุบาลกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ
2. หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสัน และจอห์นสันคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กอายุ 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย
 - 1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียน แบ่งเป็น
 - 1.1.1 กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
 - 1.1.2 กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ
 - 1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมประชาธิปไตย ดังนี้
 - 1.2.1 ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น
 - 1.2.2 ด้านการเคารพในเหตุผล
 - 1.2.3 ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
3. ระยะเวลาการทดลองใช้เวลา 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ วันละ 1 ชั่วโมง

ข้อตกลงเบื้องต้น

พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กสามารถเริ่มได้ ในระดับอนุบาล โดยจะเห็นได้จากการพูดหรือการกระทำ ดังนั้นเด็กอนุบาลทุกคนจึงสามารถเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยได้

นิยามศัพท์

กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

หมายถึง ขั้นตอนการสอนเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ บรรยายความต้องการ บอกความรู้สึก ให้เหตุผล สรุปความต้องการและเหตุผลของคู่กรณี หาทางเลือก และเลือกในสิ่งที่ตกลง ซึ่งขั้นตอนการแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้จะใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม

กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสัน

และจอห์นสัน หมายถึง การดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเด็กอนุบาลในห้องเรียน โดยการพัฒนาให้เด็กตระหนักรู้ในปัญหาและคิดแก้ปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กอนุบาล โดยการระดมความคิดของเด็กด้วยการนำเสนอความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีการใช้สถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนการสอน ดังนี้

ขั้นการเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์ หมายถึง การกำหนดสถานการณ์หรือปัญหา โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงในชั้นเรียน มีการใช้อุปกรณ์และสื่อมานำเสนอสถานการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสำรวจปัญหาจากสถานการณ์

ขั้นทำความเข้าใจสถานการณ์ หมายถึง การให้เด็กได้ทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น พูดยแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ หมายถึง การให้เด็กได้อธิบายถึงสิ่งที่เกิดความขัดแย้งและรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของเด็กด้วยการใช้เหตุผลและอภิปรายร่วมกัน

ขั้นเลือกวิธีแก้ปัญหา หมายถึง การให้เด็กเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหาจากสถานการณ์ความขัดแย้ง และให้เด็กได้เลือกวิธีแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบร่วมกันมากที่สุด

ขั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง หมายถึง การให้เด็กอธิบายถึงผลของวิธีแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่ได้เลือก และให้ข้อมูลเพิ่มเติมสนับสนุนความเป็นไปได้ของวิธีแก้ปัญหานั้นๆ

ขั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และการนำไปใช้ หมายถึง การพูดทบทวนคำตอบ การแสดงความคิดเห็นของเด็กแต่ละคน เน้นแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ และให้เด็กนำไปปฏิบัติทั้งในเหตุการณ์จริงและสถานการณ์จำลองได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ หมายถึง

การดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเด็กอนุบาลในห้องเรียน ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ขั้นยุติสถานการณ์ความขัดแย้ง หมายถึง การยุติสถานการณ์ความขัดแย้ง โดยการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

ขั้นไกล่เกลี่ยสถานการณ์ หมายถึง การถามถึงสาเหตุของความขัดแย้ง และทำข้อตกลงร่วมกันกับเด็ก

ขั้นกลับเข้าสู่สถานการณ์ปกติ หมายถึง การให้เด็กทำกิจกรรมตามปกติที่ได้กระทำก่อนหน้าที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้ง

พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การกระทำที่เด็กแสดงออกมาเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก หรือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ภายในชั้นเรียน ประกอบด้วย การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ซึ่งวัดพฤติกรรมได้โดยการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น หมายถึง การช่วยเหลือแบ่งปัน การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น และการเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน

การเคารพในเหตุผล หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของตนเอง การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน และการบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี หมายถึง การรู้จักประนีประนอม การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย และการใช้คำพูดที่สุภาพในการแก้ปัญหา

ความขัดแย้งในห้องเรียน หมายถึง สภาพการณ์ของเด็กทั้งสองฝ่ายที่อยู่ในภาวะซึ่งไม่สามารถจะตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้ขณะอยู่ในชั้นเรียน ในช่วงกิจกรรมเสรี โดยลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเด็กจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของ ความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก และความขัดแย้งในเรื่องของความคิด

เด็กอนุบาล หมายถึง เด็กนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2554

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับครูระดับชั้นอนุบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กอนุบาล
2. เป็นแนวทางให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กอนุบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานในเรื่องประชาธิปไตยต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

- 1.1 ความหมายของประชาธิปไตย
- 1.2 ความหมายของพฤติกรรมประชาธิปไตย
- 1.3 ลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยในเด็กอนุบาล
- 1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับการศึกษาในเด็กอนุบาล
- 1.5 การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก

อนุบาล

- 1.6 บทบาทของครูปฐมวัยในการสอนประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาล

2. ความขัดแย้งของเด็กอนุบาล

- 2.1 ความหมายของความขัดแย้ง
- 2.2 ลักษณะของความขัดแย้ง
- 2.3 สาเหตุและประเภทของความขัดแย้ง
- 2.4 หลักในการจัดการความขัดแย้ง
- 2.5 วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

3. หลักการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง

- 3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
- 3.2 หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์
- 3.3 หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
- 3.4 บทบาทครูในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นคำที่กรณหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้น ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Democracy” ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า “Demos” หมายถึง ประชาชน และ “Kratos” หมายถึง อำนาจ รวมกันแล้วหมายความว่า อำนาจของประชาชน ส่วนในภาษาไทยนั้น คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชน พลเมือง และ “ธิปไตย” หมายถึง อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อรวมกันแล้ว หมายถึง อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน (เชาวรัตน์ คันสยะวิชัย, 2526)

สาโรช บัวศรี (2520) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3 สถานะที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ หมายถึง การมีศรัทธา และความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์
2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถือว่าอำนาจเป็นของประชาชน หรือมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดวาระ ถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ทั้งกาย วาจา ไม่ก้าวร้าวในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวมตลอดจนการใช้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งหมด

เชาวรัตน์ คันสยะวิชัย (2526) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยมีความหมาย 3 แบบ คือ

1. ประชาธิปไตยในรูปของการปกครองหรือระบบการเมือง หมายถึง องค์การต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการปกครอง

2. ประชาธิปไตยในรูปของอุดมการณ์ หมายถึง ประชาชนต้องมีความรู้สึกและยอมรับในคุณค่าของประชาธิปไตยที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ของเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ แล้วยึดปฏิบัติอย่างมั่นคง

3. ประชาธิปไตยในรูปของวิถีชีวิต หมายถึง การปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน จะต้องเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง รู้จักใช้สิทธิที่มีอยู่อย่างถูกต้อง เคารพกฎหมาย และไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น

จิรภา สุนทรสิต (2534) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยว่า หมายถึง ความคิดใหญ่ 2 ประการ ซึ่งสนับสนุนซึ่งกันและกัน คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นระบบการปกครอง (democracy as a form of government) ซึ่งมีหลายแบบตามสภาพบ้านเมือง และสมรรถภาพของประชาชน ระบบการปกครองนี้อาจศึกษาได้จากรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง และกฎหมายพรรคการเมือง

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต (democracy as a way of life) การที่มนุษย์ยึดแนวทางบางประการเป็นหลักในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อความเป็นประชาธิปไตย แนวทางเหล่านี้ได้แก่ การนับถือและเคารพซึ่งกันและกัน (respect for individual) การช่วยเหลือแบ่งปัน มีส่วนรับผิดชอบและร่วมมือซึ่งกันและกัน (sharing, participating and co-ordinating) และแนวทางสุดท้ายเป็นการยึดถือ ปัญญา หรือ การใช้ความคิด (faith in intelligence) ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต

Laski (1967) ได้สรุปความหมายของประชาธิปไตยไว้ด้วยกัน 3 ระบบ คือ

1. ประชาธิปไตยในระบบการเมืองการปกครอง (political democracy) เป็นประชาธิปไตยที่เน้นถึงรูปแบบของรัฐบาล ระบบการปกครอง การกำหนดให้มีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ตลอดจนการจัดตั้งองค์การต่างๆ ตามปรัชญาของประชาธิปไตย

2. ประชาธิปไตยในระบบเศรษฐกิจ (economic democracy) เป็นเรื่องของ การจัดระบบเศรษฐกิจในสังคมแบบเสรีนิยม คุ้มครองสิทธิและแรงงาน เคารพสิทธิปัญญาของบุคคล ประกันประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ การสร้างพลังสำรองในทางเศรษฐกิจและแรงงาน การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทางเศรษฐกิจ

3. ประชาธิปไตยในระบบบุคลิกภาพหรือวิถีชีวิตของบุคคล (democratic personality) เน้นถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ เพราะถือว่า ประชาธิปไตยเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม เช่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น

การมีวินัยต่อตนเอง ต่อสังคม การรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตลอดจนการใช้สิทธิของตนอย่างสมบูรณ์ ภายในขอบเขตของกฎหมาย และกติกาของสังคม การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

จากความหมายของประชาธิปไตยดังกล่าวสรุปได้ว่าประชาธิปไตยมีความหมายเป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ ลักษณะที่เป็นระบบการเมืองหรือการปกครอง เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ และเป็นวิถีชีวิต ซึ่งประชาธิปไตยส่วนที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับตัวเด็กมากที่สุด คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งเด็กสามารถเรียนรู้และรับรู้ได้จากชีวิตประจำวันจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน และในสถานศึกษา สิ่งที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยมากที่สุด คือ การเรียนในห้องเรียน ซึ่งได้แก่ การสอดแทรกการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในการสอนกิจกรรมต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527) เนื่องจากพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นส่วนที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับเด็กในโรงเรียนมากที่สุด ดังนั้นเด็กจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ถูกต้องและมีความเหมาะสมซึ่ง

1.2 ความหมายของพฤติกรรมประชาธิปไตย

จิราวุธ พลมณี (2530) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ลักษณะการแสดงออกที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย คือ

1. คารวะธรรม คือ การให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และใจ การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคำนึงถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
2. สามัคคีธรรม คือ การแบ่งปันกัน ร่วมงานกันและประสานงานกัน ตระหนักในความสามัคคีในหมู่คณะ มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม
3. ปัญญาธรรม คือ การใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตด้วยวิธีการแห่งปัญญาและศีลธรรม

กิตติ์ มบุญชูวิทย์ (2533) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยว่า หมายถึง การแสดงออกที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งสังเกตได้จากการกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง และยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น การให้ความเคารพนับถือบุคคลอื่นเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม และการรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง พฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมของคนที่เหมาะสมกับระบบประชาธิปไตย

สุนีย์ ช่วยออก (2537) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยว่า เป็น ความเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ เคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพในความคิด และการกระทำของตนเอง และของผู้อื่น รู้จักให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือวางแผนงาน ตลอดจน ประสานงานซึ่งกันและกัน อาสารับทำงานตามความสามารถของตน ทำตามมติของส่วนรวม มีเหตุผลในการตัดสินปัญหาและการทำงานอย่างรอบคอบเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2552) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม ประชาธิปไตย คือ แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และสังคม ที่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย ดังนั้น การเสริมสร้างวัฒนธรรม ประชาธิปไตยจึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในสังคมหรือชุมชน นำเอาหลักการประชาธิปไตย มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นเรื่องปกติหรือกลายเป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน

จากความหมายที่กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงพฤติกรรม หรือการแสดงออกของบุคคลที่สอดคล้อง กับหลักการของประชาธิปไตย ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลในสังคม ซึ่งในหลักการของประชาธิปไตยนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลจะต้องยึด หลักเหตุผล เคารพในสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เคารพในความคิดและการกระทำของตนเอง และผู้อื่น รู้จักให้ความร่วมมือ ตลอดจนการมีเหตุผลในการตัดสินปัญหา

1.3 ลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยในเด็กอนุบาล

กมล สมวิเชียร (2520) ได้สรุปพฤติกรรมของผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยไว้ว่าต้องมี คุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นคนหนักแน่นไม่หุเบา ไม่เชื่อเรื่องอะไรง่าย ๆ จะเชื่อหรือเห็นดิงามกับสิ่งใด สิ่งหนึ่งก็ต่อเมื่อเห็นด้วยตา หรือพิจารณาว่าด้วยหลักฐาน ด้วยเหตุผลที่ถ่องแท้แล้วเท่านั้น
2. การมีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่น จะต้องตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนนั้น มีทั้งดีและเลวปนกันไป คนที่ดีพร้อมเป็นอรหันต์นั้นไม่มีที่ไหน หากมนุษย์คอยดูความบกพร่องจับผิด และมีความคิดร้ายต่อกันแล้ว มนุษย์คงทำงานด้วยกันไม่ได้
3. การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น คนที่มีประชาธิปไตยในจิตใจต้องยอมรับความจริงที่ว่า ตนเป็นส่วนน้อยในบรรดาคนส่วนใหญ่
4. รู้แพ้รู้ชนะ คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยนั้น จะต้องรู้จักแพ้รู้จักชนะ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องกีฬา การเมืองหรือความคิดเห็นอื่นๆ นอกจากรู้แพ้รู้ชนะและยังต้องรู้จักถ้อยด้วย

วิสุทธิ โปธิ์แทน (2524) กล่าวถึงลักษณะของผู้มีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย ดังนี้

1. ความมีเหตุมีผลหรือการกระทำอย่างมีเหตุผล (rational empiricism)
2. การเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) ซึ่งได้แก่
 - 2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพในความสามารถของกันและกัน
3. การตกลงกันด้วยการอภิปรายถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็นโดยรัฐ

สาโรช บัวศรี (2526) ได้เสนอความเห็นที่เห็นว่า สิ่งสมควรปลูกฝังเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. การเคารพในเอกัตบุคคล (respect for individual) หรือเรียกว่า “คารวธรรม” คือ การให้เกียรติและนับถือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในด้านความคิดเห็น ควรรับฟังและพิจารณาด้วยเหตุผล
2. การแบ่งปัน ร่วมมือ และเข้ามามีส่วนร่วม (sharing, participating, co-ordinating) หรือ “สามัคคีธรรม” คือ สมาชิกต้องร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปันงานและดำเนินงานตามความเห็นส่วนมากของหมู่คณะ
3. การใช้วิธีการแห่งปัญญา (faith in the method of intelligence) หรือ “ปัญญาธรรม” คือ การมีเหตุผลในการทำงาน ค้นคว้าหาความรู้ และใช้เหตุผลในการตัดสินใจอย่างพินิจพิจารณา

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2527) ได้กล่าวถึง สิ่งสำคัญที่ผู้มีลักษณะประชาธิปไตยควรมี คือ

1. ความเชื่อในความสามารถของมนุษย์ หมายความว่า จะต้องเชื่อว่ามนุษย์โดยทั่วไปในสังคมมีความสามารถที่จะตัดสินใจว่าอะไรควร อะไรไม่ควร มีความสามารถที่จะพิจารณานโยบายทางการเมืองที่นักการเมืองเสนอขึ้นมา มีความสามารถที่จะเลือกผู้นำที่ดีได้
2. การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และกล้าแสดงความคิดเห็น คือ คนที่มีลักษณะประชาธิปไตยจะต้องไม่คิดว่าความคิดของใครคนหนึ่งจะถูกต้องและดีเสมอไป เพราะฉะนั้นการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งแม้อายุจะน้อยกว่าหรือมีความรู้ต่ำกว่าก็จะต้องรับฟัง ในขณะที่เดียวกันจะต้องกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง

3. การรู้และเข้าใจขอบเขตของหน้าที่ สิทธิและเสรีภาพ คือ ประชาชนในระบบอบ
ประชาธิปไตยมีทั้งหน้าที่และสิทธิควบคู่กันไป เพราะฉะนั้นประชาชนจะต้องเข้าใจว่าสิทธิที่พึงได้
นั้นมีอะไรบ้าง เช่น มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

4. ความเชื่อว่าตนมีประสิทธิภาพทางการเมือง คือ บุคคลจะต้องเชื่อว่าตน
สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ อาจจะเป็นโดยการเลือกตั้งหรือโดยวิธีอื่น

5. ค่านิยมในความสำคัญของเสรีภาพ เห็นว่าเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญ บุคคล
สามารถกระทำการที่ตนต้องการได้ ตราบเท่าที่ไม่กระทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กล่าวถึงพฤติกรรม
ประชาธิปไตยสำหรับนักเรียน ได้แก่ ด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ดังนี้

1. คารวธรรม คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ เคารพในร่างกาย เคารพใน
ทางวาจา เคารพในความคิดเห็น เคารพในกฎเกณฑ์ เคารพในสิทธิของผู้อื่น การสอนให้เด็กมี
คารวธรรมนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ซึ่งครูสามารถที่จะฝึกเด็กได้ โดยการให้รู้จักเข้าแถว
เรียงลำดับเมื่อต้องการดื่มน้ำหรือรับประทานอาหาร การยกมือขออนุญาตก่อนจะพูดแสดงความคิดเห็น
การเคารพความคิดเห็นของเพื่อน และควรเปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างข้อตกลงในห้องเรียนร่วมกัน

2. สามัคคีธรรม เป็นการร่วมมือกันในการเรียนหรือการทำงานในกรณีที่มี
ผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งได้แก่ การวางแผนในการทำงานร่วมกัน
คิดร่วมกันและทำร่วมกัน การที่จะฝึกฝนให้เด็กมีสามัคคีธรรมนั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนในลักษณะที่ทำให้เด็กได้มีโอกาสใช้กระบวนการกลุ่มมากที่สุด

3. ปัญญาธรรม คือ การรู้จักใช้เหตุผลในการทำงานร่วมกัน และการตัดสินใจปัญหา
ที่เกิดจากการเรียน การทำงานเป็นกลุ่ม การสอนให้เด็กเกิดปัญญาธรรมนั้น ครูควรสอนโดยฝึก
ให้เด็กได้ใช้ความคิดเห็นให้มากที่สุด เช่น การตั้งคำถามที่ต้องใช้เหตุผลในการตอบ การส่งเสริมให้
เด็กพูดแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน

จิราวุธ พลมณี (2530) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ลักษณะการแสดงออกที่
สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย คือ

1. คารวธรรม คือ การให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และใจ การเคารพ
ความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักค่านึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

2. สามัคคีธรรม คือ การแบ่งปันกัน ร่วมงานกันและประสานงานกัน ตระหนักใน
ความสามัคคีในหมู่คณะ มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม โดยร่วมมือกันทำตามอัตราและ
ประสานงานกันตามแผนที่ร่วมกันวางไว้

3. ปัญญาธรรม คือ การใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตด้วยวิธีการแห่งปัญญาและศีลธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ

สุกิตติ บุญเอก และคณะ (2530) ได้สรุปคุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนตามที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติกล่าวไว้ว่า คุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนที่เป็นประชาธิปไตยต้องมีคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักการปกครองตนเอง หลักการปกครองด้วยเสียงข้างมาก หลักเหตุผล หลักการยินยอม หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม การปกครองแบบรัฐสภาของไทย และรู้จักรับผิดชอบสิทธิหน้าที่ของตน

2. ต้องมีทักษะในการใช้กระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน และกิจกรรมชุมนุม มีส่วนร่วมในการปกครองในชั้นเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน หรือร่วมทำงานในคณะกรรมการนักเรียน

3. ต้องมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย คือ มีความต้องการประชาธิปไตย มีเหตุผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความซื่อสัตย์ สุจริตยุติธรรม เคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น มีเหตุผล รู้จักคิด วิเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สนใจสิ่งรอบตัว ช่างสังเกต

4. ต้องมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คือ ให้ความเสมอภาคระหว่างบุคคล หรือให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนโดยไม่ก้าวก่ายสิทธิหน้าที่ของบุคคลอื่น ใช้เสียงข้างมากและเหตุผลในการตัดสินใจ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ของกลุ่ม มีความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือส่วนรวม พยายามมีส่วนร่วมในการปกครอง

ทิสนา แคมมณี (2536) ได้สรุปถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย มีดังนี้

1. เคารพในความเป็นบุคคล และการตัดสินใจของผู้อื่น
2. ให้สิทธิเสรีภาพและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ความคิดของเขาในการตัดสินใจ
3. มีใจกว้าง รู้จักรับฟังผู้อื่น พิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นธรรม
4. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อส่วนรวม มีขันติธรรม
5. ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ
6. รู้จักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

สุณีย์ ช่วยออก (2537) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยว่า เป็นความเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ เคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพในความคิดและการกระทำของตนเอง และของผู้อื่น รู้จักให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือวางแผนงาน ตลอดจนประสานงานซึ่งกันและกัน อาสารับทำงานตามความสามารถของตน ทำตามมติของส่วนรวม มีเหตุผลในการตัดสินปัญหาและการทำงานอย่างรอบคอบเสมอๆ

ลาวัลย์ วิทยายุทธพิบูล (ม.ป.ป.) ได้อธิบายถึงคุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของบุคคล ดังนี้

1. การวางตัวในสังคมได้ถูกต้อง ลักษณะสำคัญของพฤติกรรม ได้แก่ ความเคารพต่อมิตรภาพเพื่อนฝูง ทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสบายใจ ให้ข้อเสนอแนะแก่หมู่คณะอย่างเสรี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อสวัสดิภาพของหมู่คณะ
2. การร่วมมือกับผู้อื่น ลักษณะพฤติกรรมชนิดนี้ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ความสนใจที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักขอความช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือเพื่อน
3. การมีส่วนร่วม ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนี้ คือ การเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานของหมู่คณะ การยินดีที่จะทำงานให้สำเร็จด้วยดี การร่วมมือและขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น การพัฒนางานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
4. การปกครองตนเอง ลักษณะของพฤติกรรมนี้ ได้แก่ การรู้จักทำงานอย่างสม่ำเสมอ การตรงต่อเวลา การยอมรับมติของหมู่คณะ การยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น
5. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนี้ ได้แก่ การรู้จักทำงานโดยมีความมุ่งหมาย การรู้จักถนอมข้าวของของตนเองและสิ่งของของคนอื่น รู้ว่าการกระทำของตนย่อมมีผลกระทบต่อสวัสดิภาพของส่วนรวม
6. ความเป็นผู้เฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนี้ ได้แก่ เชื่อว่าความคิดของผู้อื่นมีคุณค่า รู้จักขอความช่วยเหลือและขอความเห็นจากผู้อื่น รู้จักไตร่ตรอง และตั้งน้ำหนักของความเห็นของผู้อื่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น การรู้จักปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ไม่ยอมเชื่อในสิ่งเหลวไหลไม่มีเหตุผล
7. การสร้างสรรค์ ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนี้ ได้แก่ การนำวิธีการหรือวัสดุใหม่ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา มองเห็นความคิดใหม่ๆ ของผู้อื่นได้เร็ว การรู้จักวัดผลงานของตนเองและวัดผลงานของผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม

8. ความรู้จักห่วงใยผู้อื่น ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนี้ คือ การมองเห็นความต้องการ ปัญหา และความสนใจของผู้อื่นได้อย่างรวดเร็ว มีความห่วงใยผู้อื่นอย่างจริงใจ รักความยุติธรรม การมีสัมมาคารวะต่อผู้อื่น การให้โอกาสแก่ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น

9. การทำงานเป็นหมู่คณะ ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนี้ ได้แก่ การรู้จักวางแผนงานร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การรู้จักแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

Dewey (1967) กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบการปกครองและแบบวิถีชีวิต ซึ่งแบบการปกครองจะเน้นรูปแบบของรัฐบาล รัฐสภา ส่วนแบบวิถีชีวิตจะสำคัญกว่าแบบแรก เพราะแบบวิถีชีวิตนั้นจะส่งผลให้การปกครองสมบูรณ์ขึ้น และประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตว่า หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็น และการกระทำออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ประการที่สอง การแบ่งปันกัน การร่วมมือ และการประสานงานกัน ได้แก่ การอาสารับทำงานตามความสามารถ การมีความร่วมมือทำตามอัตราภาพ การประสานงานกัน การทำตามมติของส่วนรวมที่ได้วางแผนกัน ประการที่สาม การมีความเชื่อมั่นในวิถีแห่งปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจกรรมใดๆ ด้วยความรอบคอบ และการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

Laski (1967) และ Pennock (1979) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ว่า เป็นวิถีในการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคม ประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1. วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
2. เคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านความเป็นมนุษย์และความสามารถ
3. ตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประนีประนอม และอดกลั้นเมื่อมีความเห็นที่ไม่ตรงกัน

Berman (1990) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตย ควรมีลักษณะดังนี้

1. การเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสังคม มีการทำงานร่วมกัน ยอมรับและยินดีกับความคิดเห็นที่ดีของบุคคลอื่น
2. การพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสาร การประสานงาน การจัดการความขัดแย้ง เป็นต้น

3. การให้โอกาสบริการสังคม เช่น การช่วยเหลือบุคคลอื่น การพัฒนาชุมชน วัด เป็นต้น

4. ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางสังคม รู้จักการหาความเห็นร่วมกัน และแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่ม

5. พิจารณาปัญหาตามสภาพความเป็นจริง รู้จักการแก้ปัญหาด้วยการจัดความรู้สึกหรือความเห็นส่วนตัว

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ทั้งนักการศึกษาไทย และนักการศึกษาต่างประเทศ ได้ให้ความคิดเห็นและลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยสามารถเปรียบเทียบได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักการศึกษาไทย และนักการศึกษาต่างประเทศ

นักการศึกษาไทย	นักการศึกษาต่างประเทศ
<p>1. การมีความเคารพซึ่งกันและกัน (คารวธรรม)</p> <p>ทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และความคิด เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่มีอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบของสังคม และเคารพในสิทธิของผู้อื่น รวมถึงการเคารพในสถาบันหลักที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์</p>	<p>1. การเคารพซึ่งกันและกัน</p> <p>การเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดและการกระทำของบุคคลอื่น กล่าวแสดงความคิดเห็นและแสดงออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น</p>
<p>2. การแบ่งปัน ร่วมงาน และประสานงานกัน (สามัคคีธรรม)</p> <p>การทำงานร่วมกันตามความถนัดของตนเองด้วยความสมัครใจ มีการร่วมมือและประสานประโยชน์กันตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี</p>	<p>2. การแบ่งปัน ร่วมมือ และประสานงานกัน</p> <p>การอาสารับทำงานตามความสามารถ การให้ความร่วมมือตามอัธยาศัย การประสานงานกัน แล้วทำงานตามแผนที่ได้มีมติร่วมกันไว้</p>
<p>3. มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (ปัญญาธรรม)</p> <p>การมีเหตุผลในการทำงานทั้งเหตุผลของตนเองและของผู้อื่น และต้องค้นคว้าหาความรู้ใหม่เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ</p>	<p>3. การมีความเชื่อมั่นในวิธีการทางปัญญา</p> <p>การทำงานหรือกิจกรรมใดๆ ด้วยความรอบคอบและใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์</p>

จากการเปรียบเทียบลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักการศึกษาไทย และนักการศึกษาต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย คือ พฤติกรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลในสังคม ซึ่งคุณลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ควรปลูกฝังให้กับเด็ก คือ

1. การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ การช่วยเหลือแบ่งปัน การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น และการเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน
2. การเคารพในเหตุผล ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นของตนเอง การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน และการบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ได้แก่ การรู้จักประนีประนอม การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย และการใช้คำพูดที่สุภาพในการแก้ปัญหา

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับการศึกษาในเด็กอนุบาล

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับการศึกษา ประกอบด้วย แนวความคิดในการปลูกฝังประชาธิปไตย โรงเรียนกับการปลูกฝังประชาธิปไตย และการเรียนรู้ประชาธิปไตยของเด็ก มีสาระดังนี้

1.4.1 แนวคิดในการปลูกฝังประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งอาจหมายถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม ทั้งในด้านการรับฟังความคิดเห็น การเคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นต้น วิถีชีวิตข้างต้นก็ถือเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนทุกระดับ ดังนั้น การเมืองจึงต้องมีความสัมพันธ์กับการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และไม่ว่าการศึกษาจะอยู่ในสังคมการเมืองแบบใดก็ตาม จะต้องทำหน้าที่และบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมกับเนื้อหาทางการเมืองเสมอ กล่าวคือ ถ้าการศึกษาพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพแล้ว การเมืองในสังคมนั้นก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี มีคุณภาพ และมีความมั่นคงสูง และเมื่อการเมืองมีคุณภาพสูงขึ้นในระดับหนึ่งก็จะนำไปสู่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงขึ้นตามไปด้วย กิจกรรมทางการเมืองจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของชาติ เพื่อการวางแผนด้านพัฒนาคนไว้สำหรับรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (เอกกมล สายจันทร์, 2523)

การเมืองและการศึกษามีความสัมพันธ์ในด้านสนับสนุนกันเสมอ ความสัมพันธ์ของการเมืองในสังคมประชาธิปไตยกับการศึกษาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ซึ่งผลการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ดังกล่าว พบว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อการพัฒนาและมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยทั้งในสังคมระดับครอบครัว โรงเรียน ไปจนถึงสังคมระดับจังหวัด ภาคหรือระดับประเทศ ดังนั้นการเลือกเนื้อหาด้านคุณลักษณะที่สอดคล้องของประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรวมถึงหาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้และปฏิบัติจริงในสถานศึกษา เพื่อให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วย

(วรพิทย์ มีมาก, 2537)

นอกจากนั้น การปลูกฝังแนวความคิด เจตคติ และการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมประชาธิปไตย จะต้องเริ่มเน้นกับเด็กในวัยเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอนุบาล เพราะเด็กวัยนี้สามารถเรียนรู้ประชาธิปไตยได้โดยง่ายและรวดเร็ว เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานที่ดีในวัยต่อไป ซึ่งทั้งโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันทั้งด้านการให้ความรู้และการกระทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้เด็กเห็นและเกิดความเคยชินกับตัวแบบที่ดี จะได้เกิดการซึมซับและการลอกเลียนจนเกิดเป็นพฤติกรรมประจำตัวตามแบบอย่างนั้น (สุมน อมรวิวัฒน์และวัลลภ - ตั้งคนานุรักษ์, 2535)

เนื่องจากสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันสำคัญที่สมาชิกในสังคมไว้วางใจ และมอบหมายให้มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดความรู้ตลอดจนคุณลักษณะที่ดีต่างๆ ให้กับเยาวชน สถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังและถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองและพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งภารกิจหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา คือ การอบรมสั่งสอน ปลูกฝังทัศนคติ และเตรียมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิถีทางของประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสืบต่อไป สถาบันทางการศึกษาในทุกประเภทและทุกระดับชั้นต่างก็ตระหนักในภารกิจ หน้าที่ ความรับผิดชอบในด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นพฤติกรรม การเรียน การสอน การสร้างบรรยากาศต่างๆ ในโรงเรียนจึงได้พยายามที่จะสอดแทรกแนวความคิดระเบียบแบบแผนแนวทางการประพฤติปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนทุกคน (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2524)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่นำไปสู่การเกิดเป็นพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนั้น สามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้ด้วยการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในโรงเรียน และการปลูกฝังนี้ควรเริ่มตั้งแต่เด็กในวัยเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการเตรียมตัวที่ดี และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมในอนาคต

1.4.2 โรงเรียนกับการปลูกฝังประชาธิปไตย

ป. มหาจันทร์ (2544) ได้กล่าวถึงโรงเรียนกับการปลูกฝังประชาธิปไตยไว้ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการปลูกฝังคุณสมบัติความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็ก มีบทบาทในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้แก่สังคม ในการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็ก จึงเป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้สติปัญญาของตนเองได้อย่าง

อิสระเสรี เพื่อให้เกิดผลแก่ตนเองและแก่สังคม โรงเรียนจึงต้องสร้างบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณสมบัติตามความต้องการของสังคม อันเป็นการส่งเสริมสนับสนุนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้มีความเจริญมั่นคงสืบไป ทั้งเป็นการสนับสนุนการปกครองในระบบประชาธิปไตยให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป โรงเรียนจึงควรมีบทบาท ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้เกิดมีความเจริญอกงามตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย โดยที่ประเทศมีการปกครองระบบประชาธิปไตย หน้าที่ของโรงเรียน คือ จะต้องอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความประพฤติที่เป็นประชาธิปไตย โรงเรียนจะต้องทำบรรยากาศของโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านการบริหาร การปกครอง การเรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ใช้ชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย โดยเริ่มจากในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน การแก้ปัญหาต่างๆ ในโรงเรียนควรดำเนินการให้สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตย

2. ช่วยให้เกิดสามารถมีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างมีความสุข หน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องเตรียมเด็กเพื่อให้ไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วย สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในแต่ละวันหากไม่เตรียมเด็กให้รู้จักแสวงหาความรู้ ให้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงในอนาคตแล้ว เด็กก็จะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างราบรื่น

3. ตอบสนองความต้องการของเด็กได้ทุกด้าน เด็กทุกคนในสังคมจะต้องผ่านการฝึกฝนอบรมมาจากโรงเรียนในระยะหนึ่งไม่ว่าเด็กจะมีคุณสมบัติแตกต่างกันเพียงใด การศึกษาก็จะต้องให้การอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรู้ ความชำนาญ มีประสบการณ์อย่างเท่าเทียมกันทั่วหน้า

นอกจากนี้ ป.มหาพันธ์ (2544) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การสร้างเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคม ถ้าหากวิถีชีวิตในโรงเรียนขัดกับวิถีชีวิตในสังคมแล้ว การปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กก็จะประสบความล้มเหลว และในที่สุดการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศก็จะประสบความล้มเหลวไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นภารกิจต้นสำคัญของโรงเรียนที่จะต้องสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยการทำให้โรงเรียนให้เป็นดินแดนที่หวังได้ว่า จะเป็นแหล่งที่ปลูกฝังคุณสมบัติของประชาธิปไตยให้แก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างบรรยากาศของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. การสร้างเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ควรทำพร้อมๆ กับการเรียน การสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งโรงเรียนควรใช้กระบวนการกลุ่มอันเป็นการฝึกให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน

2. การสร้างทักษะในแบบประชาธิปไตย เมื่อเด็กได้รับการฝึกฝนการสร้างเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมาพอสมควรแล้ว โรงเรียนต้องฝึกทักษะตามแบบประชาธิปไตย ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน การให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง ในการทำกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้เด็กมีทักษะแบบประชาธิปไตยมากขึ้น

1.4.3 การเรียนรู้ประชาธิปไตยของเด็ก

Hess และ Torney (1967) กล่าวถึงการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กไว้ว่า มีอยู่ 4 แบบด้วยกัน คือ

1. แบบของการสั่งสม เป็นการเรียนรู้ที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ที่สะสมกันมา ซึ่งอาจได้จากการเรียนรู้โดยตรงจากหลักสูตรในโรงเรียน หรือประสบการณ์ทางอ้อมก็ได้

2. แบบของการถ่ายโยงระหว่างบุคคล เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการถ่ายโยงความรู้สึกหรือประสบการณ์จากคนที่เด็กสัมพันธ์ด้วยอย่างใกล้ชิด ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ของเด็กเอง

3. แบบของการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้ที่เด็กรับเอาโดยตรงจากคนที่เด็กมีความผูกพันด้วย เช่น ชอบแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเหมือนครู เป็นต้น

4. แบบพัฒนาการของความรู้ ความเข้าใจ เป็นการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของเด็ก เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น ก็จะสามารถเรียนรู้การเมืองที่เป็นนามธรรมได้มากขึ้น

Piaget (1965) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กไว้ว่า เป็นขั้นตอนการพัฒนาบุคลิกภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ของเด็ก การเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กนี้จะเริ่มจากการสร้างแนวความคิดและความคาดหวังเป็นของตัวเองกับระบบการเมืองหรือสังคมที่ใช้ชีวิตอยู่ แล้วค่อยๆ สะสมประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมืองต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งการเรียนรู้ทางการเมืองนี้จะดำเนินไปตลอดชีวิตของเด็ก แต่จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับอายุของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ในเรื่องของประชาธิปไตยของเด็กนั้น จะขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับและจะพัฒนาไปตามอายุ ซึ่งการเรียนรู้ของเด็กอนุบาล จะเริ่มเรียนรู้ทางการเมืองจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เด็กจะรู้จักสัญลักษณ์แทนความเป็นชาติ ถือเป็นช่วงแรกของการเกิดความรู้สึกลงทางการเมือง ซึ่งเด็กวัยนี้จะเรียนรู้ได้เร็วมากแต่ความเข้าใจ

จะไม่ลึกซึ้งมากนัก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติจึงต้องทำค่อยเป็นค่อยไป และควรดำเนินกิจกรรมไปพร้อมๆ กับการฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็กวัยนี้

เนื่องจากเด็กจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในโรงเรียนอยู่เสมอทั้งในลักษณะของการร่วมกิจกรรม การเรียนการสอน การทำงานตามที่ได้รับมอบหมายหรือการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เด็กจึงต้องสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลา การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ร่วมมือกันทำจึงเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และมีการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น เพื่อนร่วมชั้น เนื้อหาวิชาที่เรียน เป็นต้น จะเห็นว่าการเป็นสังคมประชาธิปไตยนั้น ไม่ใช่เพราะสังคมนั้นมีการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เพียงอย่างเดียว แต่การเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง พฤติกรรมการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยด้วย ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยนี้สามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ด้วยการจัดกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้มีพื้นฐานที่ดีสำหรับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ดีในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

1.5 การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก

อนุบาล

การพัฒนาและถ่ายทอดความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในชาตินั้นมีหลายสถาบันที่ทำหน้าที่ให้ความรู้และความเข้าใจ ให้มีทักษะในการปฏิบัติ และมีทัศนคติที่ดีต่อระบบประชาธิปไตยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สถาบันที่สำคัญที่ทำหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาและถ่ายทอดความเป็นประชาธิปไตยให้แก่สมาชิกของสังคมนั้นๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา (ชวนพิศ ทองทวี, 2527) ซึ่งเกรียง กิริติกร (2521) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมให้กับเด็กภายในชั้นเรียนว่า ควรพยายามสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตยทั้งในแง่การสอน การปกครอง โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น การเป็นคนมีเหตุผล ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การค้นคว้าหาความรู้ โดยครูเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมตลอดเวลา

กลิน สระทองเนียม (2534) ได้เสนอรูปแบบการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับเด็กคือ

เรื่องแรก คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา เคารพในสิทธิของผู้อื่นและเคารพต่อกฎระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เราเรียกว่า มีคารวะธรรม ครูต้องเน้นให้เด็กรู้ว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในสิทธิของผู้อื่น

นับถือคนอื่น ให้เกียรติคนอื่นตลอดเวลาด้วย เพราะในขณะที่เรามีสิทธิ คนอื่นก็มีเช่นเดียวกัน ดังนั้นทุกคนจึงมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่จะทำอะไรเพื่อส่วนรวมได้ ซึ่งครูสามารถปลุกฝังให้กับเด็ก ตั้งแต่การทำกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นภารกิจที่เด็กต้องปฏิบัติทุกวัน อาทิเช่น การให้รู้จักต่อแถวเรียงลำดับเมื่อมีการรับของ การขออนุญาตต่อครูหรือกลุ่มทุกครั้งก่อนที่จะพูด

เรื่องที่สอง สามัคคีธรรม เป็นการร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ การเรียน การทำงาน ครูต้องปลุกฝังให้เด็กได้มีความสามัคคี กลมเกลียวกัน โดยนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน ครูต้องสอนให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในการรวมกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องของประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยนั้น จะต้องอยู่ร่วมกัน แสดงความคิดเห็น และทำงานร่วมกันหลายๆ คน ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กมีความสามัคคีนั้น ครูต้องเน้นกระบวนการกลุ่มเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการจัดชั้นเรียน การทำกิจกรรม การทำงาน เมื่อมีการมอบหมายงานแล้วก็ควรให้มีผู้รับผิดชอบหรือหัวหน้ากลุ่มในการประสานงาน

เรื่องสุดท้าย ปัญญาธรรม เป็นการเน้นให้เด็กรู้จักการใช้เหตุผล ในการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจปัญหาที่เกิดจากการเรียน และการทำงานเป็นกลุ่ม ครูต้องสอนให้เด็กรู้ว่าชีวิตการทำงาน และการแก้ปัญหาที่จะให้เป็นประชาธิปไตยนั้น ทุกคนต้องใช้สติปัญญา ใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ถูกต้องที่เหมาะสม ไม่ได้ใช้อำนาจ หรืออิทธิพลใดๆ เข้ามา หรือเอาแต่เสียงส่วนมากมาใช้เป็นเครื่องตัดสิน การที่จะใช้เสียงส่วนมากมาเป็นเกณฑ์นั้น จะต้องเป็นเสียงส่วนมากที่เต็มไปด้วยเหตุผล และหลักวิชาความรู้และเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำไปเพื่อหวังหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจ ดังนั้นการที่จะสอนให้เด็กเกิดปัญญาธรรม ครูควรฝึกให้เด็กได้ใช้ความคิดในการให้เหตุผลให้มากที่สุด โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น การซักถาม การพุดจาโต้ตอบด้วยเหตุผล

ทิสนา แคมมณี (2536) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างและปลุกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสอนและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชั้นเรียน และได้มีการระบุถึงจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย คือ

1. การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
2. มีอิสระในการคิด พร้อมทั้งจะยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
3. มีความคิดริเริ่มที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม

4. เชื้อมั่นในระบบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
5. สำนึกในหน้าที่และสิทธิของตน

จิรัชค วีระสัย และคณะ (2537) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนในด้านพฤติกรรมทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. สถานศึกษาควรให้ความรู้ และปลูกฝังจริยธรรมที่ดีทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้ ความคิดเห็นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นแบบประชาธิปไตย หาแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย เช่น การเข้าค่ายประชาธิปไตย การทัศนศึกษาเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประชาธิปไตย
2. ควรจัดให้มีเวทีแสดงออกซึ่งความเป็นประชาธิปไตยให้กับเยาวชน เช่น มีการจัดอภิปรายปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ ทางการเมือง
3. ควรมีพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ส่งเสริมความคิดและพฤติกรรมที่ดีและถูกต้องในระบบอบประชาธิปไตย
4. ควรสอดแทรกวิถีทางประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนได้รับทราบ
5. ให้รางวัลแก่สื่อมวลชน ที่มีผลงานในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่เยาวชน เช่น การประกาศเกียรติคุณ หรือรางวัลดีเด่น และให้มีการสรรเสริญ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยในการเสริมสร้างควมมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้

ควมมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตยเป็นปัจจัยและองค์ประกอบที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน การพัฒนาและเสริมสร้างควมมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตยจะต้องดำเนินการพร้อมๆ กัน และมีขั้นตอนที่พัฒนา 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นสร้างความเคยชินและกลายเป็นนิสัย วินัยและประชาธิปไตยมีพื้นฐานมาจากวัยแรกของชีวิตที่มีการฝึกอบรมเลี้ยงดู มีกระบวนการเรียนรู้จากการเลียนแบบและการฝึกฝนจากพ่อแม่ผู้ปกครองและสังคมที่แวดล้อมไปพร้อมๆ กัน จนเกิดการซึมซับและรับรู้เป็นคุณธรรมเกิดขึ้นภายในจิตใจและปฏิบัติต่อมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัยของแต่ละบุคคล
2. ขั้นการใช้ปัญญาในการพัฒนาวินัยในตนเองและความเป็นประชาธิปไตยเมื่อเด็กโตขึ้น พัฒนาการควมมีเหตุผล คือ ปัญญา สามารถเรียนรู้และใช้ปัญญาเข้าใจในผลของการกระทำที่เกิดขึ้น รู้จักคำนึงถึงควมรู้สึกนึกคิดของตนเอง ของบุคคลอื่น

การเสริมสร้างฝึกรบรรมพัฒนาเด็กโดยใช้เหตุผลหรือปัญญาให้ฝึกปฏิบัติและการดำเนินชีวิตให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลง กฎกติกาของที่บ้าน ที่โรงเรียนและปฏิบัติตามข้อตกลงเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความสงบและสันติสุข ฝึกให้เด็กได้ควบคุมตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น โดยใช้ปัญญา คือเหตุผลในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองและความเป็นประชาธิปไตย เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กจะเกิดขึ้นได้ เมื่อครูเข้าใจในความสำคัญของประชาธิปไตย เห็นคุณค่าและประโยชน์ของประชาธิปไตยที่ควรเสริมสร้างให้กับเด็ก โดยในการจัดกิจกรรมครูควรส่งเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของเด็กทั้งในการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมประชาธิปไตยและสามารถนำสิ่งที่ได้จากการฝึกฝน ปฏิบัติ การเลียนแบบเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในอนาคตต่อไป

1.6 บทบาทของครูปฐมวัยในการสอนประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาล

โรงเรียนมีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะคิด ค่านิยม แนวทางประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปในอนาคต กลไกสำคัญของโรงเรียนในการทำหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ครูเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้และมีคุณสมบัติที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี ในการให้ความรู้และการปลูกฝังคุณสมบัติที่ต้องการ ทางด้านการเมืองการปกครองแก่เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ครูได้รับการฝึกอบรมมาทั้งทางด้านหลักการและวิธีการในการสอนความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งป.มหาพันธ์ (2544) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่ควรปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

1. ครูต้องเป็นผู้ที่ชวนขยายแสวงหาความรู้ทางด้านการเมือง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้กว้างขวาง ต้องทำตนให้เป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่อการปกครองและการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง หรือการเรียนการสอน ครูต้องแสดงว่าตนมีความสนใจเด็ก ให้การเอาใจใส่เด็ก มีความเห็นอกเห็นใจ มีความยุติธรรมไม่ลำเอียง มีความอดทน และเข้าใจเด็ก ที่สำคัญ คือจะต้องปกครองเด็กอย่างมีประชาธิปไตยไม่ใช้วิธีการอย่างเผด็จการ และครูจะต้องทำตัวให้เป็นต้นแบบที่ดีในการเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กและเยาวชน

2. ครูต้องทำตัวให้เป็นต้นแบบที่ดีของความเป็นประชาธิปไตย ให้ปรากฏแก่เด็กและบุคลากรในโรงเรียน โดยเหตุที่ครูเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพ มีพลังมีอำนาจ (ในทางจิตใจ ในทางวิญญาณ) ในการโน้มน้าวจิตใจให้เด็กยึดถือเป็นตัวอย่างทั้งในด้านบุคลิกภาพ แนวความคิด และการประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นในการเรียนการสอนเรื่องของประชาธิปไตย ครูจึงต้องทำตัวให้เป็นนักประชาธิปไตย ต้องทำตัวให้เป็นต้นแบบที่ดีในทางประชาธิปไตยให้แก่เด็ก และในการทำตัวให้เป็นต้นแบบในทางประชาธิปไตยก็ต้องกระทำทั้งในด้านการบริหารการปกครอง ในการเรียนการสอน และในการใช้ชีวิตประจำวันในโรงเรียน เรียกว่า ต้องมีวัตรปฏิบัติอย่างเป็นประชาธิปไตยในทุกฝีก้าว มิใช่ว่าเป็นประชาธิปไตยแต่ในรูปแบบ แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นเพียงประชาธิปไตยเทียมหรือเป็นเผด็จการโดยตรงซึ่งจะทำให้การเป็นต้นแบบในทางประชาธิปไตยไม่ได้อะไร

3. ในการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็ก ครูควรใช้วิธีการอบรมสั่งสอนทั้งอย่างจริงจัง และไม่จริงจังประกอบกันไป ในอัตราส่วนที่เหมาะสม การสอนอย่างจริงจังใช้ในบทเรียนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยตรง ซึ่งควรมีสัดส่วนที่น้อยกว่า ส่วนการสอนอย่างไม่จริงจังนั้นสอนได้ในทุกโอกาส ทั้งในรายวิชาต่างๆ และกิจกรรมอื่นๆ ที่มีภายในโรงเรียน ทำให้เด็กได้รับความรู้ ประสบการณ์ตรงและความประทับใจ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อเด็ก เด็กสามารถจดจำไปได้นานทั้งยังสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

4. การสอนโดยกระบวนการกลุ่ม กระบวนการประชาธิปไตย เป็นการปฏิบัติระหว่างกันของสมาชิกในกลุ่ม บุคคลเพียงคนเดียวจะไม่มีเรื่องของประชาธิปไตย การปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่เด็กจึงต้องกระทำเป็นกลุ่ม ให้มีการปฏิบัติติดต่อกันภายในกลุ่ม จึงจะได้ผลเป็นประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทุกคนในกลุ่มจะต้องประสบการณ์ เรื่องของสิทธิและหน้าที่ ความเห็นแก่ส่วนรวม การไม่เห็นแก่ตัว การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การใช้สติปัญญาในการดำเนินงานและการแก้ปัญหา บรรยากาศเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นเลยถ้าหากบุคคลอยู่ตัวคนเดียว การที่ครูจะสอนกระบวนการของประชาธิปไตยให้ได้ผล ควรนำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ และกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนก็ควรเป็นกิจกรรมที่เด็กร่วมกันกระทำเป็นกลุ่ม ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กมีโอกาสได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการโน้มน้าวโดยกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แล้วยังช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างถาวร เป็นการปลูกฝังพฤติกรรมนิสัยความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

5. ครูควรใช้บรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนการสอนให้มากที่สุด ซึ่งบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในโรงเรียนมีสภาพคล้ายกับบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ครูจึงควรใช้โอกาสนี้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จิรภา สุนทรสิต (2534) ได้กล่าวถึงบทบาทครู ในการฝึกอบรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กซักถามและแสดงความคิดเห็นโดยยอมรับฟังด้วยใจกว้าง
2. ส่งเสริมให้เด็กค้นพบความจริงจากกฎเกณฑ์ในวิชาต่างๆ ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสอนใหม่ๆ
3. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เช่น การจัดกิจกรรม
4. ส่งเสริมให้เด็กใช้แหล่งวิชาการต่างๆ
5. ส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อฝึกกระบวนการประชาธิปไตย
6. จัดห้องเรียนเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
7. จัดชุมนุมต่างๆ ขึ้นในโรงเรียน เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงให้แก่เด็ก สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก

จะเห็นว่าจากที่กล่าวมาในข้างต้น บทบาทของครูในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่จะช่วยพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติ ทำให้เด็กเกิดประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็สามารถนำเอาคุณสมบัติเหล่านี้ไปใช้ในสังคมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้บทบาทของครูยังครอบคลุมถึงในเรื่องของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก ซึ่งสิริวรรณ ศรีพหล (2526) ได้สรุปแนวทางการจัดบรรยากาศในห้องเรียนสำหรับครูนำไปปฏิบัติดังนี้

1. บรรยากาศของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ครูต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการพัฒนาการทางสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างเต็มที่ โดยการฝึกฝนการดำเนินชีวิตของเด็ก ฝึกฝนการใช้สติปัญญา คือ มีกระบวนการในการคิดอย่างมีเหตุผล การมีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่นอีกด้วย

2. การจัดบรรยากาศในห้องเรียนที่ดีต้องส่งเสริมให้เด็กมีทักษะในการควบคุมตนเอง และรับผิดชอบตนเอง โดยให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ให้โอกาสเด็กในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูคอยให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาก็อาจเกิดขึ้น

3. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดี จะต้องส่งเสริมเด็กให้มีความคิดและแนวการปฏิบัติแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้อาจเริ่มจากครูเป็นตัวอย่างที่ดี มีลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ยอมรับมติของกลุ่ม

Montessori (1984) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดบรรยากาศเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาลไว้ว่า

1. ครูต้องเป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกและประสานงานให้แก่เด็กมากกว่าที่จะเป็นผู้สั่งสอน
2. ครูต้องไว้วางใจให้เด็กใช้อุปกรณ์ของจริงในการดูแลรักษาห้องเรียน
3. เป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่เหมาะสม
4. เชื่อมั่นว่าเด็กจะสร้างสรรค์มันในทัศนคติของตนเองเกี่ยวกับชุมชน
5. ให้เกียรติเด็ก
6. ให้เด็กริเริ่มในการจัดกลุ่ม การบริหารกลุ่มโดยไม่ใช้การทำโทษและเผด็จการ
7. สร้างวินัยในตนเองให้แก่เด็ก
8. จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็กนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในห้องเรียน ในสร้างบรรยากาศทำได้โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ได้แสดงความคิดเห็น ได้ฝึกฝนปฏิบัติ และพัฒนาทุกๆ เรื่องด้วยตัวเองได้อย่างเต็มที่ โดยมีครูเป็นตัวอย่างหรือเป็นแบบอย่างที่ดี คอยให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้น

2. ความขัดแย้งของเด็กอนุบาล

2.1 ความหมายของความขัดแย้ง

ทิสนา แคมมณี (2522) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า หมายถึง สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล เมื่อมีความคิดเห็น หรือความต้องการแตกต่างกันโดยที่คู่กรณีไม่สามารถตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

อรุณ รักธรรม (2535) ได้กล่าวถึงความขัดแย้งว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล แสดงออกในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งสืบเนื่องมาจากอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการทั้งในเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัว ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด การใช้อำนาจ หรือความต้องการใช้อำนาจ ชัดกันเป้าหมาย วิธีการ ประสบการณ์ ค่านิยม เจตคติ บทบาท ตลอดจนการรับรู้ในเรื่องต่างๆ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538) ได้ให้คำจำกัดความถึงข้อขัดแย้งไว้ว่า หมายถึง ความเป็นศัตรูกัน หรือความขัดแย้งกันระหว่างบุคคล และยังอาจหมายถึง ความแตกต่างด้านความคิดระหว่าง 2 ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลต้องตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่การเลือกนั้นอาจเต็มใจเลือก หรือจำใจเลือก ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นสถานการณ์ที่การกระทำของฝ่ายหนึ่งได้ขัดขวาง หรือสกัดกั้นการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ในการที่จะบรรลุเป้าหมาย หรือการที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการ เป้าหมาย ต้องมาติดต่อกันทำงานด้วยกัน หรืออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกันหรือไปด้วยกันไม่ได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่ลงรอยกัน โดยความขัดแย้งจะประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง คือ แต่ละฝ่ายนอกจากจะไม่ทำตามแล้ว ยังสร้างแรงกดดันต่อต้านเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอีกด้วย

Filley (1975) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า

1. ความขัดแย้งจะต้องมีบุคคลอย่างน้อย 2 คน หรือเป็นกลุ่มที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน
2. ทั้ง 2 ฝ่ายมีเป้าหมายที่ต่างกัน หรือมีค่านิยมไม่ตรงกันหรือในเหตุการณ์เดียวกันแต่ทั้ง 2 ฝ่ายต่างรับรู้ไม่เหมือนกัน
3. ในการปะทะสังสรรค์กันนั้น ฝ่ายหนึ่งจะพยายามให้อีกฝ่ายหนึ่งแพ้ หรือพยายามลดความสำคัญ หรือพยายามที่จะกดอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อฝ่ายตนชนะ
4. ทั้ง 2 ฝ่ายประจันหน้าหรือเผชิญหน้ากัน ด้วยการแสดงปฏิกิริยาต่อต้าน
5. แต่ละฝ่ายพยายามที่จะสร้างความไม่สมดุลงขึ้น โดยพยายามให้ฝ่ายตนมีอำนาจมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

Chung and Megginson (1981) ได้กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้ง คือ การดิ้นรนต่อสู้เพื่อความต้องการ ความปรารถนา ความคิด ความสนใจของบุคคลที่ไปด้วยกันไม่ได้ ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องเผชิญกับเป้าหมายที่ไม่สามารถทำให้ทุกฝ่ายพอใจ

Trusty (1987 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2534) ได้กล่าวว่า ความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติระหว่างบุคคลที่มีเป้าประสงค์และจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้ง

Moorhead และ Griffin (1992) ระบุถึงความขัดแย้งว่า หมายถึง ความไม่ลงรอยกันระหว่างคู่กรณี ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นกับตัวบุคคล หรือเกิดขึ้นกับกลุ่ม

จากข้างต้นสรุปได้ว่า ความขัดแย้งของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลสองฝ่ายมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิด ความรู้สึกหรือการกระทำต่างๆ และตกอยู่ในสภาพการณ์ที่ไม่สามารถจะหาข้อยุติที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความพอใจได้

2.2 ลักษณะของความขัดแย้ง

Stewart และ Angelo (1982) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ ตราบที่มนุษย์มีจุดมุ่งหมายต่างกัน ความขัดแย้งระหว่างบุคคลจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว ถ้าเราได้เรียนรู้ที่จะจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคล และจะมีผลในทางที่ดีได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทำให้บุคคลได้มีโอกาสค้นพบการตอบสนองที่ดีต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น
2. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ทำให้ความรู้สึกต่างๆ ที่บุคคลเก็บกดไว้ได้มีโอกาสแสดงออกมา
3. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทำให้เกิดการพบปะ และแลกเปลี่ยนกันอย่างจริงจัง
4. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทำให้เกิดความมั่นใจในความสัมพันธ์ของบุคคลยิ่งขึ้น

Dcetz และ Stevenson (1986) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยทั่วไปบุคคลจะคิดว่าความขัดแย้งกันเป็นสิ่งไม่ดี เพราะบ่อยครั้งที่ไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ความสัมพันธ์ต้องหยุดชะงักลงไป คนส่วนใหญ่จึงพยายามที่จะหลีกเลี่ยง หลีกหนีจากความขัดแย้งระหว่างบุคคล ซึ่งการหลีกหนีนั้นไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่อย่างใด ถ้าบุคคลหันหน้าเข้าหากันความขัดแย้งนั้นก็ส่งผลในทางที่ดีได้ ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะกระตุ้นให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ถ้าไม่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล เราก็จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยความเคยชิน และซ้ำซาก โดยไม่ต้องใช้ความคิด

2. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ช่วยให้บุคคลได้รู้จักพิจารณาถึงความต้องการหรือเป้าหมาย และรู้จักที่แสวงหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาความคิดในทางสร้างสรรค์ด้วย

Johnson (1986) กล่าวว่า ถ้าบุคคลรู้จักที่จะจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมแล้ว จะเป็นสิ่งที่มีค่าต่อตนเองและส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ของบุคคล ดังนี้

1. ทำให้บุคคลตื่นตัวต่อการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
2. ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของบุคคล จะช่วยเพิ่มความตระหนักรู้ในตนเองว่าอะไรคือ ปัญหาใครที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และจะแก้ปัญหานั้นๆ อย่างไร
3. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
4. ทำให้เกิดพลังและเพิ่มแรงจูงใจในการที่จะจัดการกับปัญหา
5. ทำให้ชีวิตน่าสนใจมากขึ้น เพิ่มความอยากรู้อยากเห็น และความพยายามที่จะคิดค้นคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มากขึ้น และทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากขึ้น
6. ทำให้การตัดสินใจที่ดีกว่า การที่บุคคลมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือยังตกลงกันไม่ได้มักจะเป็นเหตุให้การตัดสินใจนั้นถูกนำมาพิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบมากขึ้น
7. ทำให้บุคคลได้เรียนรู้จักตัวเองมากขึ้น เช่น รู้ว่าเราเป็นคนอย่างไร อะไรที่ทำให้เราโกรธ อะไรทำให้เรากลัว และอะไรที่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเรา
8. ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคล จากการที่บุคคลได้มีส่วนร่วมกันแก้ไขหรือจัดการกับความเข้าใจผิดต่างๆ ที่เกิดขึ้น การยอมรับและเห็นคุณค่าของกันและกันจะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

นอกจากนี้ Johnson (1986) กล่าวว่า การที่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะเป็นไปในทางที่สร้างเสริมนั้น ควรจะพิจารณา

1. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้น จะทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลมีความมั่นคงมีการโต้ตอบกันในทางที่ดี หรือมีการทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น
2. บุคคลมีความชื่นชอบและไว้วางใจต่อกันมากขึ้น
3. บุคคลทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจในผลที่เกิดขึ้น
4. บุคคลทั้งสองฝ่ายมีการปรับปรุงความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นอีก

จากลักษณะของความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งบุคคลไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นถ้าบุคคลรู้จัก

จัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม จะเป็นสิ่งที่มีค่าต่อตนเองและส่งผลดีต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคม

2.3 สาเหตุและประเภทของความขัดแย้ง

ทิสนา แคมมณี (2522) ได้กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดขึ้นได้จากสาเหตุต่าง ๆ กัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นแตกต่างกัน เป็นธรรมชาติที่บุคคลจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างตามธรรมชาติของมนุษย์รวมเข้ากับ ความแตกต่างของประสบการณ์ และการอบรมที่แต่ละคนได้รับ ความแตกต่างนี้เป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดไม่เหมือนกัน ในหลายๆ กรณีอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมาได้ หากบุคคล หรือกลุ่มคนนั้นมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วไม่สามารถตกลงกันได้ด้วยความพอใจของทั้งสองฝ่าย ปัญหาความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น

2. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากวิธีการคิดที่ขัดแย้งกัน บุคคลแต่ละคนจะมีวิธีการคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งนับว่าเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งอาจจะพูดว่า “ทำอย่างนี้ดีดี” ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพูดว่า “ทำอย่างนี้ดีกว่า” หากทั้งสองฝ่ายตกลงกันด้วยความพอใจไม่ได้ ปัญหาความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น

3. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน สาเหตุนี้เป็นสาเหตุที่อาจก่อให้เกิดปัญหาที่ไม่สามารถหาข้อยุติลงได้ หากทั้งสองฝ่ายไม่ตระหนักถึงความจริงที่ว่า ในหลายๆ กรณีบุคคลมองสิ่งๆ เดียวกันแต่รับรู้ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากอวัยวะการรับรู้ของบุคคลแตกต่างกัน หากต่างฝ่ายต่างยืนยันว่าสิ่งที่ตนเองเห็นนั้นถูกต้อง และไม่สามารถช่วยกันหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้ ปัญหาความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น

4. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากค่านิยมที่แตกต่างกัน ค่านิยมในที่นี้หมายถึงหลักที่บุคคลยึดถือเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ว่าดี ไม่ดี ควรไม่ควร หลักที่บุคคลยึดถือนี้ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความเชื่อ ประสบการณ์ การอบรมที่บุคคลนั้นได้มา เช่น บางคนเชื่อว่าสิ่งนี้ควรทำ แต่อีกบุคคลหนึ่งอาจเห็นตรงกันข้าม หากต่างฝ่ายต่างยึดหลักหรือความเชื่อของตนอย่างเหนียวแน่น และไม่สามารถหาข้อตกลงที่มีประสิทธิภาพได้ ความเชื่อถือในค่านิยมที่แตกต่างกันนี้ก็จะ เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาความขัดแย้งได้

5. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากอคติที่มีต่อกัน “อคติ” หมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น โดยส่วนใหญ่มักใช้ในความหมายทางลบ เป็นความรู้สึกในทางไม่ดี ซึ่งอาจเกิดขึ้นมาจากความรู้สึกส่วนตัว ประสบการณ์ หรือจากคำบอกเล่าของคนอื่น

“อคติ” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ซึ่งมีผลผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ กัน ปัญหาความขัดแย้งประเภทนี้ อาจเกิดขึ้นเพียงเพราะบุคคลมีความรู้สึกไม่ชอบหน้ากันก็เป็นได้

6. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่ขัดกัน ปัญหาความขัดแย้งประเภทนี้นับว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่ และมักจะแก้ไขได้ยากกว่าปัญหาประเภทอื่น ผลประโยชน์เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง เพราะถ้าแต่ละฝ่ายต่างก็มุ่งหวังจะเอาแต่ประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียวและไม่สามารถประนีประนอมกันได้แล้ว ความขัดแย้งก็จะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรง

เด็อนใจ แวงงาม (2534) ได้กล่าวถึงสาเหตุความขัดแย้งภายในกลุ่มหรือในองค์กร ที่มีปัจจัยหลายประการที่เป็นต้นเหตุของความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ดังนี้

1. การที่แต่ละคนมีข้อมูลที่แตกต่างกัน หรือรับรู้มาคนละอย่างในเรื่องเดียวกัน จึงทำให้เกิดความคิดเห็น และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน
2. การมีเป้าหมายในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน
3. การมีค่านิยมและความเชื่อที่แตกต่างกัน
4. ความรู้ความสามารถแตกต่างกัน เนื่องจากได้รับการฝึกอบรมมาคนละแบบ
5. การติดต่อสื่อสาร
6. พฤติกรรมส่วนบุคคล เช่น บุคลิกภาพ สถานภาพ และสัมพันธภาพ
7. ความไม่แน่นอนและไม่ชัดเจนในเรื่องต่างๆ

ความขัดแย้งในกลุ่มอาจเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง หรือหลายสาเหตุประกอบกัน การแก้ปัญหาความขัดแย้งจึงต้องพิจารณาให้รอบคอบ จะต้องวิเคราะห์ปัญหาให้ชัดเจนว่าเกิดจากสาเหตุใด และการแก้ปัญหาต้องแก้ที่สาเหตุ จึงจะลดความขัดแย้งได้

Dcetz และ Stevenson (1986) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุต่างๆ ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่างกัน ความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยทั่วไปแล้วมีพื้นฐานมาจากความคิดเห็นต่างกัน การได้รับข้อมูลหรือความรู้ที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังมีเรื่องของค่านิยมและความเชื่อที่ต่างกันด้วย

2. ความไม่สอดคล้องกันของบทบาท ในขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้น บางครั้งบุคคลไม่ยอมแสดงบทบาทที่ตนเองได้รับ แต่ละบุคคลต้องการแสดงบทบาทอื่นที่ไม่ใช่ของตนเอง เมื่อแสดงออกแล้วอีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่ยอมโต้ตอบด้วย เช่น คนที่มีบทบาทเป็นผู้ตามแต่พยายามที่จะแสดงตัวเป็นผู้นำอยู่ตลอด เป็นต้น

3. ความไม่สอดคล้องกันของเป้าหมาย จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองคนหรือสองฝ่ายต้องกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกันโดยที่ต่างฝ่ายต่างต้องการทำสิ่งนั้นๆ ต่างกัน

4. ข้อจำกัดของสิ่งที่บุคคลต้องการ บางครั้งสิ่งที่บุคคลต้องการนั้นมีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลทั้งสองฝ่ายได้

Fountain (1995) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งไว้ในการนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกไว้ 3 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อคนสองคนหรือมากกว่าขึ้นไปต้องการวัสดุหรือทรัพยากรอย่างเดียวกันแต่มีไม่พอที่จะแจกจ่ายอย่างทั่วถึง

2. ความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก เป็นความขัดแย้งจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับความรัก ความคาดหวังในตัวเอง สถานภาพของบุคคล ความนับถือ ฯลฯ ความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นเมื่อรู้สึกผิดหวัง การถูกปฏิเสธ หรือการกระทำที่ไม่เอาใจใส่ เป็นต้น

3. ความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นความคิด เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านความคิดในเรื่องของ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมหรือระบบนโยบาย เป็นต้น ซึ่งทำให้คนมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง

Johnson และ Johnson (1991) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งในเรื่องของการสื่อสาร โดยเกิดจากข้อมูลที่ได้รับ
2. ความขัดแย้งทางความคิด
3. ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของและสิ่งที่สนใจ
4. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล

สาเหตุความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็ก

ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็กไม่ได้มีจุดเริ่มต้นมาจากที่ตัวเด็กเท่านั้น อาจมีจุดเริ่มต้นมาจากภายนอกโรงเรียนก็ได้ แล้วขยายผลต่อเนื่องมาจนถึงภายในโรงเรียน

ความขัดแย้งระหว่างเด็กเป็นเรื่องที่ไม่พึงปรารถนา เมื่อพฤติกรรมที่แสดงออกในความขัดแย้งนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนหรือสังคม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540) ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

1. ความพยายามของเด็กที่จะบรรลุความพยายามของตน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของมโนภาพแห่งตน และความปรารถนาอยากเป็น อยากจะได้ โดยเด็กจะสร้างกลุ่มเพื่อนขึ้นมา พยายามจำแนกคุณลักษณะและกิจกรรมของกลุ่มเพื่อนให้ต่างจากกลุ่มอื่น ความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเอง ในการจะบรรลุเป้าหมายได้นั้นย่อมแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาเพื่อการสมหวังของตน
2. การแสดงออกของเด็กในด้านค่านิยม ความเชื่อ ความกลัว และปณิธานของตนต่อหน้าเด็กคนอื่น เมื่อเด็กแสดงออกต่อหน้าคนอื่น ๆ ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ เด็กมีความต้องการเป็นอิสระ มีความเป็นผู้นำ อยากจะทำตามความคาดหวังของกลุ่ม อยากได้รับการยอมรับและยกย่อง การแสดงออกของเด็กในเรื่องดังกล่าวอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้
3. การแข่งขันเพื่อตำแหน่ง บทบาท ความสัมพันธ์ บริการและรางวัล โดยสิ่งเหล่านี้เป็นที่พึงปรารถนาของเด็กแต่เป็นสิ่งที่มียู้อย่างจำกัด ซึ่งเด็กจะใช้วิธีการต่างๆ เพื่อที่จะได้สิ่งเหล่านี้ วิธีการที่เด็กใช้อาจเป็นอำนาจ อิทธิพล ต้องแข่งขันกันเพื่อที่จะได้สิ่งที่ต้องการ ในกระบวนการแข่งขันกันย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้
4. การสนับสนุนของผู้ใหญ่ให้แข่งขันกัน ในปัจจุบันระบบสังคม กิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษามักมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการแข่งขันกัน เช่น กีฬา การประกวดต่างๆ ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกันระหว่างเด็ก และบางครั้งอาจมีครูอาจารย์หนุนหลังหรือให้การสนับสนุน อาจเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากที่กล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้งข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลนั้น เนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิด ค่านิยม วิธีการติดต่อซึ่งกันและกัน การใช้อำนาจ ความต้องการ บทบาท เป้าหมาย และการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งทั้งสิ้น

3.4 หลักในการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันและในกระบวนการของความขัดแย้งนั้นจะประกอบด้วย สถานการณ์ของความขัดแย้งและขั้นตอนต่างๆ ของความขัดแย้ง

Johnson (1986) ได้กล่าวถึง หลักในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดผลในทางที่ดีนั้นควรจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ

1. การรับรู้พฤติกรรมของตนเองและของบุคคลอื่นให้ตรงกับความเป็นจริง ในสถานการณ์ของความขัดแย้งนั้น การรับรู้พฤติกรรมของตนเองและบุคคลอื่นมักจะผิดพลาด หรือ บิดเบือนไปจากความเป็นจริงได้เสมอ โดยเป็นผลมาจาก

1.1 การที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความมั่นใจว่าตนทำถูกต้องแล้ว แต่อีกฝ่ายหนึ่งต่างหากที่ทำไม่ถูก และคิดว่าตนเองเท่านั้นที่พยายามจะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น พยายามที่จะเก็บกดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการกระทำของตนเองเอาไว้ แล้วแสดงความโกรธหรือไม่พอใจต่อการกระทำของบุคคลอื่น

1.2 ความสับสนของบุคคล บางครั้งก็รู้สึกที่ไม่ดีต่อบุคคลอื่น ต้องการให้บุคคลอื่นเห็นด้วยกับตนเอง แต่บางครั้งก็มีความรู้สึกที่ดีต่อบุคคลอื่น และต้องการที่จะเห็นด้วยกับเขา

ดังนั้นเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดขึ้นจึงควรที่ระวังในเรื่องการรับรู้ของตนเองและการรับรู้ที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่งด้วยเช่นกัน

2. การสื่อสารที่ถูกต้องและชัดเจน การสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลในทางที่ดี ลักษณะของการสื่อสารที่ดี ได้แก่ การสื่อสารแบบเปิด คือ การที่ทั้งสองฝ่ายกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดความรู้สึกต่อกัน อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา แสดงการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความเข้าใจบุคคลอื่น หลีกเลี่ยงการประหมิ่น หรือตัดสินบุคคลอื่น การโกหก การข่มขู่ การออกคำสั่ง การโต้เถียงเพื่อเอาชนะ การพยายามที่จะควบคุมบุคคลอื่น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นการทำให้บุคคลอื่นไม่อยากจะติดต่อสื่อสารกับเรา

3. การสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ โดยมีหลักสองอย่าง คือ ต้องแสดงว่าเราไว้วางใจบุคคลอื่นด้วยการแสดงถึงความพยายามที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เปิดเผยความคิด ความรู้สึก ความต้องการของตนเองให้บุคคลอื่นทราบอย่างตรงไปตรงมา และแสดงท่าทีให้น่าไว้วางใจแก่บุคคลอื่นด้วยการแสดงการยอมรับ รวมทั้งให้ความมั่นใจว่าเราจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือส่งผลไปในทางที่ไม่ดีแก่บุคคลอื่น

4. การให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน การที่บุคคลทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน นอกจากจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นแล้วยัง

ส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วย เป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกรักใคร่ชอบพอกันไว้ว่างใจซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2522) กล่าวว่า การจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะสำเร็จได้ดีก็ต่อเมื่อ

1. ทั้งสองฝ่ายคิดว่า “ความขัดแย้ง” เป็นเรื่องธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้
 2. ทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนความคิดจาก “การเอาชนะกันและกัน” มาเป็น “การช่วยกันเอาชนะปัญหา” เพื่อที่จะได้เป็นแรงผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายมุ่งประเด็นตรงไปที่ปัญหาว่า คืออะไร อะไรคือจุดประสงค์หรือความต้องการที่แท้จริงของทั้งสองฝ่าย และวิธีการอะไรที่จะช่วยให้แต่ละฝ่ายได้สนองความต้องการของตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้จะตรงกันข้ามกับการที่ทั้งสองฝ่ายต่างจะเอาชนะกันและพยายามหาวิธีการที่จะให้ตนเองอยู่เหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะเห็นว่าในกรณีหลังนี้ทั้งสองฝ่ายจะไม่สนใจที่จะช่วยอีกฝ่ายหนึ่งแก้ปัญหา หรือหาวิธีการให้อีกฝ่ายหนึ่งได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของเขา เหมือนกับที่ตนต้องการให้จุดมุ่งหมายของตนได้บรรลุผลสำเร็จ
 3. ทั้งสองฝ่ายมีความจริงใจที่จะแสดงหรือบอกความต้องการของตนออกมาให้อีกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน เพราะสิ่งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำมาใช้แก้ปัญหา
 4. ทั้งสองฝ่ายมุ่งความสนใจในเรื่องการหาข้อมูลเพิ่มเติมที่จะมาช่วยในการตัดสินใจหาวิธีการให้แต่ละฝ่ายได้บรรลุตามที่ตนต้องการ
 5. ทั้งสองฝ่ายพยายามหลีกเลี่ยงการใช้คะแนนเสียงตัดสินหาข้อยุติ เพราะการลงคะแนนเสียงนั้น มักจะนำไปสู่ผลแบบแพ้-ชนะ ได้
 6. ทั้งสองฝ่ายหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัว ทำให้ผู้อื่นเสียประโยชน์ในทางตรงข้าม แต่ละฝ่ายจะเอาใจใส่กันและกัน และจะช่วยกันจนได้ข้อยุติที่พอใจ
- หลักในการจัดการกับความขัดแย้งนั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความจริงใจ ไว้ว่างใจในกันและกัน ตรงไปตรงมา หลีกเลี่ยงการโต้เถียงโดยยึดถือเอาความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ใช้หลักของความเป็นเหตุเป็นผลในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง ทั้งสองฝ่ายจะต้องช่วยกันเอาชนะปัญหาไม่ใช่การเอาชนะกันและกัน และในที่สุดก็จะได้ข้อยุติที่น่าพอใจทั้งสองฝ่าย

3.5 วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ในการจัดการกับความขัดแย้งโดยพิจารณาถึงผลที่คู่กรณีจะได้รับนั้น Filley (1975)

ได้จัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. วิธีการแบบชนะ-แพ้ (win-lose methods) เป็นวิธีที่ต่างฝ่ายพยายามดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตนต้องการ การแก้ปัญหาแบบนี้มักจะยุติลงตรงที่ว่า ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้ วิธีดำเนินการสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1.1 การใช้อำนาจ (authority)

1.2 การคุกคามขู่เข็ญทั้งร่างกายและจิตใจ (mental or physical power)

เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งยินยอม

1.3 การใช้วิธีไม่แสดงปฏิกิริยาตอบสนอง (failure respond) เมื่อฝ่ายหนึ่งเสนอความเห็นออกมา อีกฝ่ายหนึ่งไม่แสดงอาการของการสนับสนุน ฝ่ายที่เสนอความเห็นขึ้นมาจะรู้สึกว่าการแพ้ และอีกฝ่ายจะรู้สึกว่าการชนะ

1.4 การใช้เสียงส่วนน้อย (majority rule) เช่น การลงคะแนนเสียง

1.5 การใช้เสียงส่วนมาก (minority rule) เช่น เมื่อฝ่ายหนึ่งเสนอความเห็นขึ้นมาหากไม่มีใครคัดค้านก็จะถือว่าสนับสนุน หรือการที่กลุ่มคนเล็กๆ นำมาให้กลุ่มทำตามแนวคิดของตน

การแก้ปัญหาเหล่านี้ มีส่วนดีตรงที่ว่าฝ่ายชนะจะได้รับประโยชน์เต็มที่ตามที่ตนมุ่งหวังไว้ และการตัดสินใจเป็นไปได้อย่างเด็ดขาด ไม่ยืดเยื้อ โดยเฉพาะถ้าหากคู่กรณียอมรับในการเป็นผู้แพ้ของตน แต่ผลเสียของการแก้ปัญหาจากวิธีการเหล่านี้ ทิศนา ขัมมณี (2522) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า วิธีการนี้ผู้แพ้มักไม่ค่อยยอมรับในความเป็นผู้แพ้ของตนและการแก้ปัญหาแบบนี้มักจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจหรือบางกรณีก็อาจเคียดแค้นพยาบาทและหาทางแก้แค้นกันในโอกาสต่อไป

2. วิธีการแบบแพ้-แพ้ (lose-lose methods) เป็นวิธีการที่ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับสิ่งที่ตนต้องการ หรือได้รับแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น วิธีการนี้ตั้งอยู่บนข้อตกลงที่ว่าได้รับบางสิ่งบางอย่างดีกว่าไม่รับเสียเลย และการเลี่ยงความขัดแย้งเป็นสิ่งที่น่าปรารถนามากกว่าการที่ต้องมาเผชิญหน้ากัน วิธีการที่นิยมใช้มีดังนี้

2.1 วิธีการประนีประนอม (compromise)

2.2 การจ่ายหรือการลงทุนเพียงบางส่วน (side payment) เช่น

การจ่ายเงินพิเศษให้คู่กรณีทำงานที่เขาไม่เห็นชอบด้วย

2.3 การใช้บุคคลที่สามเข้ามาดำเนินการ

2.4 การใช้กฎกติกา (rules) ที่มีอยู่หรือกำหนดขึ้นมาใหม่ เช่น ทั้งสองฝ่ายตกลงว่าจะตัดสินใจกันโดยการโยนหัว-ก้อย

3. วิธีการแบบชนะ-ชนะ (win-win methods) เป็นวิธีการที่ทั้งสองฝ่าย ต่างก็ได้ตามจุดประสงค์ที่ตนเองต้องการ โดยการร่วมมือกันแก้ปัญหา ซึ่งมี 2 วิธีการสำคัญ คือ การใช้การตกลงร่วมกันและการตัดสินใจแบบบูรณาการ (consensus and integrative decision-making methods) วิธีการตกลงร่วมกันใช้แก้ปัญหาโดยการเลือกวิธีการแก้ปัญหาจากวิธีต่างๆ ส่วนวิธีการตัดสินใจแบบบูรณาการนั้นเน้นกระบวนการตัดสินใจ การแก้ปัญหาวิธีนี้คู่กรณีจะต้องแสดงความต้องการของตนออกมา และพยายามสร้างบรรยากาศที่รับผิชอบร่วมกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของทั้งสองฝ่ายโดยมุ่งเอาชนะปัญหามากกว่าการมุ่งเอาชนะซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาแบบนี้จะทำได้สำเร็จดีก็ต่อเมื่อ

3.1 ทั้งสองฝ่ายคิดว่า ความขัดแย้งนั้นเป็นของธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้ และเป็นสิ่งที่สามารถหาทางแก้ไขได้

3.2 ทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนทัศนคติจากการเอาชนะซึ่งกันและกันมาเป็นการช่วยกันเอาชนะปัญหา ซึ่งทัศนคตินี้จะเป็นแรงผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายมุ่งประเด็นตรงไปที่ปัญหาว่าคืออะไร จุดประสงค์หรือความต้องการที่แท้จริงของทั้งสองฝ่าย และวิธีการอะไรที่จะช่วยให้แต่ละฝ่ายได้สนองความต้องการของตน ซึ่งกระบวนการนี้จะตรงกันข้ามกับการที่ทั้งสองฝ่ายต่างจะเอาชนะกันและพยายามหาวิธีจะให้ตนเองอยู่เหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในกรณีหลังนี้คู่กรณีจะไม่สนใจที่จะช่วยอีกฝ่ายหนึ่งแก้ปัญหาให้เขาได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย เหมือนกับที่ตนต้องการให้จุดมุ่งหมายของตนได้บรรลุผล

3.3 ทั้งสองฝ่ายมีความจริงใจที่จะบอกความต้องการของตนออกมาให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบให้ชัดเจน เพราะสิ่งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้แก้ปัญหา

3.4 ทั้งสองฝ่ายมุ่งความสนใจไปในเรื่องของการหาข้อมูลเพิ่มเติมที่จะมาช่วยในการตัดสินใจหาวิธีการให้แต่ละฝ่ายบรรลุผลตามที่ตนต้องการ

3.5 ทั้งสองฝ่ายพยายามหลีกเลี่ยงการใช้คะแนนเสียงตัดสินหาข้อยุติ เพราะการลงคะแนนเสียงนั้นมักจะนำไปสู่ผลแบบแพ้-ชนะได้

3.6 ทั้งสองฝ่ายหลีกเลี่ยงไม่แสดงพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์ ในทางตรงกันข้าม แต่ละฝ่ายจะเอาใจใส่กันและกันและช่วยกันจนได้ข้อยุติที่พอใจ

ในกลุ่มที่เกิดความขัดแย้งก็จะมี การแสดงออกของพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความขัดแย้ง นั้น ซึ่งอาจจะเป็นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง หรือเผชิญหน้ากับความขัดแย้งมากขึ้น ผลจากการแสดงออกตามพฤติกรรมจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะมีมากหรือน้อยเพิ่มขึ้นหรือลดลง เป็นผลจากพฤติกรรมแต่ละฝ่าย ซึ่งอาจเป็นไปในลักษณะความลำเอียง การมุ่งชิงดีชิงเด่น การติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

Thomas (1976) ได้จำแนกรูปแบบพฤติกรรมเมื่อเกิดความขัดแย้งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การเอาชนะ (competing behavior) พฤติกรรมแบบนี้จะไม่มีการร่วมมือซึ่งกันและกัน ทั้งสองฝ่ายจะมุ่งมั่นยืนยันความคิดของตนเองอย่างแน่วแน่ สภาพพฤติกรรมแบบนี้เป็นสภาพที่ต้องการเอาชนะเท่านั้น

2. การหลีกเลี่ยง (avoiding behavior) พฤติกรรมแบบนี้ผู้แสดงออกจะไม่ยืนยันความต้องการหรือความคิดเห็นของฝ่ายตน ในขณะที่เดียวกันก็จะไม่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายตรงข้าม สภาพของพฤติกรรมแบบนี้เป็นการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และสภาพปัญหาความขัดแย้งยังคงมีอยู่

3. การยอมตาม (accommodating behavior) พฤติกรรมแบบนี้ผู้แสดงออกจะไม่ยืนยันความต้องการของฝ่ายตน แต่จะยอมตามความต้องการของฝ่ายตรงข้าม เพื่อรักษาสัมพันธภาพเอาไว้ ถึงแม้ว่าตนจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบก็ตาม

4. การประนีประนอม (compromising behavior) พฤติกรรมแบบนี้เป็นลักษณะของการพบกันครึ่งทาง คู่กรณีจะยืนยันความต้องการหรือความคิดเห็นของคนส่วนหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็ยอมที่จะเปลี่ยนแปลงความต้องการหรือความคิดเห็นของตนส่วนหนึ่ง

5. การร่วมมือซึ่งกันและกัน (collaborating behavior) พฤติกรรมแบบนี้เป็นพฤติกรรมสร้างสรรค์ กล่าวคือ ทั้งสองฝ่ายยอมรับว่า กรณีความขัดแย้งเป็นปัญหาที่จะต้องร่วมมือกันแก้ไข และการแก้ไขจะต้องเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของทั้งสองฝ่าย หรือส่วนรวม การแก้ไขปัญหาเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำร่วมกันทุกขั้นตอน โดยสภาพการณ์เช่นนี้ ความขัดแย้งก็จะหมดไปในที่สุด

Johnson (1986) ได้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลไว้ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยง บุคคลที่ใช้วิธีนี้จะไม่สนใจเป้าหมายที่ตนต้องการ คืออะไร และไม่สนใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลว่าจะเป็นอย่างไร จะหนีจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่

เกิดขึ้น และคิดว่าไม่มีใครจะช่วยเหลือเขาได้ ตลอดจนคิดว่าการหลีกเลี่ยงไปจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นนั้นง่ายกว่าการที่จะหันหน้าเข้าหากัน

2. การใช้อำนาจ บุคคลที่ใช้วิธีนี้จะใช้กำลังหรือความสามารถที่เหนือกว่า บังคับข่มขู่ให้คนอื่นยอมรับวิธีการของตน จะให้ความสำคัญกับเป้าหมาย หรือความต้องการของตนเอง ไม่สนใจความต้องการของบุคคลอื่น และไม่สนใจว่าใครจะชอบหรือไม่ ต้องการเป็นผู้ชนะซึ่งจะทำให้รู้สึกภาคภูมิใจและถือว่านั่นคือความสำเร็จ การสูญเสียหรือความพ่ายแพ้จะทำให้รู้สึกว่าตนเองอ่อนแอ ผิดหวัง ดังนั้นต้องพยายามเอาชนะให้ได้

3. การใช้ความอ่อนโยน บุคคลที่ใช้วิธีการนี้จะคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ต้องการให้บุคคลอื่นชอบหรือยอมรับตนเอง และคิดว่าควรจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างละมุนละม่อม ตลอดจนคิดว่าเมื่อมีการโต้เถียงเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะทำให้ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันหยุดชะงักลง บุคคลจะยอมยกเลิกเป้าหมายหรือความต้องการส่วนตัว ทำตามความต้องการของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีเอาไว้ จะพยายามใช้ความอ่อนโยนตลอดเวลาที่เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล เพราะกลัวว่าจะเกิดผลเสียต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

4. การประนีประนอม บุคคลที่ใช้วิธีการนี้จะให้ความสำคัญทั้งความต้องการของตนเอง และความสัมพันธ์กับผู้อื่นพอสมควร ยอมที่จะยกเลิกเป้าหมายหรือความต้องการบางส่วนของตนเอง และพยายามชักจูงให้บุคคลอื่นยินยอมเหมือนอย่างตนเองด้วย จะเต็มใจเสียสละความต้องการบางอย่างตลอดจนความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไปบ้างเพื่อให้ได้ข้อตกลงที่ดี

5. การหันหน้าเข้าหากัน บุคคลที่ใช้วิธีการนี้ จะให้คุณค่ากับเป้าหมายของตนเอง และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมาก จะมองว่าความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข และควรแสวงหาคำตอบหรือข้อยุติที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ นอกจากนี้ยังมองว่าความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นนั้น จะช่วยปรับปรุงความสัมพันธ์ของกันและกัน บุคคลจะร่วมแสดงความคิดเห็นและหาแนวทางที่เหมาะสม จะพอใจเมื่อได้คำตอบหรือข้อยุติที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุเป้าหมาย และความตึงเครียดหรือความรู้สึกในทางลบที่เกิดขึ้นสามารถขจัดลงไปได้

ทิสนา แคมมณี (2522) กล่าวว่า วิธีพื้นฐานที่ใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลมีอยู่ 3 วิธี คือ

1. วิธีแบบแพ้-ชนะ คือ ต่างฝ่ายต่างจะเอาชนะกันและกัน เพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังไว้เต็มที่ การแก้ปัญหาแบบนี้มักจะยุติตรงที่ว่า ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะ

และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้ การแก้ปัญหาแบบนี้มีส่วนดีตรงที่ว่า ฝ่ายชนะจะได้รับความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ และการตัดสินใจเป็นไปอย่างเด็ดขาดไม่ยืดเยื้อ โดยเฉพาะถ้าอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับการพ่ายแพ้ของตนเอง แต่ส่วนใหญ่แล้วการใช้วิธีนี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจ หรือบางกรณีถึงกับเคียดแค้นและอาจคิดหาทางแก้แค้นในโอกาสต่อไปด้วย

2. วิธีแบบแพ้-แพ้ คือ การที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ได้รับในสิ่งที่ตนเองต้องการ หรือแต่ละฝ่ายได้ในสิ่งที่ต้องการเป็นส่วนน้อยเท่านั้น การใช้วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการประนีประนอมกัน เพราะต่างฝ่ายต่างคิดว่า “ได้ครึ่งหนึ่งดีกว่าไม่ได้เลย” หรืออาจหาคนกลางมาช่วยตัดสินให้ ซึ่งคนกลางนี้อาจตัดสินออกมาแบบ แพ้-ชนะ หรือแพ้-แพ้ ก็ได้แล้วแต่กรณี

3. วิธีแบบชนะ-ชนะ คือ การที่ทั้งสองฝ่ายต่างบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ โดยวิธีการร่วมมือกันแก้ปัญหา และพยายามหาวิธีการที่จะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตนเองต้องการ

รูปแบบหรือวิธีการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของแต่ละบุคคลนั้น ถ้าพิจารณาตามหลักพฤติกรรมศาสตร์แสดงออกแล้ว จะเป็นไปในลักษณะไม่กล้าแสดงออก ก้าวร้าว และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยจะใช้วิธีการในการจัดการกับความขัดแย้งในลักษณะ แพ้-ชนะ คือ ต่างฝ่ายจะเอาชนะกันและกัน หรือแบบแพ้ทั้งคู่ คือ ทั้งสองฝ่ายไม่ได้รับในสิ่งที่ต้องการ และสุดท้ายแบบชนะ-ชนะ คือ ทั้งสองฝ่ายได้ในสิ่งที่ปรารถนา

3. หลักการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง

3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (social cognitive learning theory) แบนดูรามีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Bandura, 1963) จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวอยู่เสมอ แบนดูราอธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน เนื่องจากการทดลองของแบนดูราพบว่า สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยการสังเกต คือ ผู้เรียนจะต้องเลือกสังเกตสิ่งที่ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะ และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้เรียนจะต้องมีการเข้ารหัส (encoding) ในความทรงจำระยะยาวได้อย่างถูกต้อง และผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเองเลียนแบบได้ดีหรือไม่ดีอย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย (metacognitive) ซึ่งมี 2 ประการ ดังนี้

1. การเรียนรู้จากการสังเกตหรือการเลียนแบบ (observational learning หรือ modeling) แบนดูรา มีความเห็นว่าทั้งสิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆ กัน แบนดูรา กล่าวว่า คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเราอยู่เสมอ การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ สำหรับตัวแบบไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแบบที่มีชีวิตเท่านั้น แต่อาจจะเป็นตัวแบบสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่เห็นในโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ หรืออาจจะเป็นรูปภาพการ์ตูน หนังสือก็ได้ นอกจากนี้คำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นตัวแบบได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตไม่ใช่การลอกแบบจากสิ่งที่สังเกต โดยผู้เรียนไม่คิด คุณสมบัติของผู้เรียนมีความสำคัญ เช่น ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถที่จะรับรู้สิ่งเร้า และสามารถสร้างรหัสหรือกำหนดสัญลักษณ์ของสิ่งที่สังเกตเก็บไว้ในความทรงจำระยะยาว และสามารถเรียกมาใช้ในขณะที่ยังสังเกตเห็นความต้องการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ Bandura ได้อธิบายว่า การเลียนแบบเกิดจากการสังเกต ตัวแบบการสังเกตส่งผลให้เกิดการทำงานในระบบความรู้ ความคิด การจดจำ (cognitive process) และมีการเสริมแรง อีกทั้งมีปฏิริยาโต้ตอบระหว่างคน - สิ่งแวดล้อม แรงจูงใจภายนอก - แรงจูงใจภายใน บนฐานสมรรถภาพของบุคคล ดังนั้น กว่าจะเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบ คนต้องผ่านกระบวนการรู้ ทักษะการคิด

การเรียนรู้ทางสังคมด้วยการรู้คิดจากการเลียนแบบมี 2 ชั้น คือ ชั้นแรก เป็นชั้นการได้รับมาซึ่งการเรียนรู้ (acquisition) ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้ ชั้นที่ 2 เรียกว่าชั้นการกระทำ (performance) ซึ่งอาจจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้

นอกจากนี้ Bandura (1977) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด 4 อย่าง คือ

1. กระบวนการความใส่ใจ (attention) ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าผู้เรียนไม่มีความใส่ใจการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบก็ว่าจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการเรียนรู้แบบนี้ ความใส่ใจจึงเป็นสิ่งแรกที่ผู้เรียนจะต้องมี ผู้เรียนจะต้องรับรู้ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้ที่เป็นตัวแบบ องค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบมีอิทธิพลต่อความใส่ใจของผู้เรียน

2. กระบวนการจดจำ (retention) เป็นการศึกษาหรือผู้สังเกตสามารถที่จะเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้ก็เพราะ ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว ผู้สังเกตที่สามารถอธิบายพฤติกรรม หรือการกระทำของตัวแบบด้วย

คำพูด หรือสามารถมีภาพพจน์สิ่งที่ตนสังเกตเห็นในใจจะเป็นผู้ที่สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้โดยการสังเกตได้ดีกว่าผู้ที่เพียงแต่ดูเฉยๆ หรือทำงานอื่นในขณะที่ดูตัวแบบไปด้วย สรุปแล้วผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งที่สังเกตเป็นภาพพจน์ในใจ (visual imagery) และสามารถเข้ารหัสด้วยคำพูดหรือถ้อยคำ (verbal coding) จะเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานๆ และนอกจากนี้ถ้าผู้สังเกตหรือผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้เห็นตัวแบบแสดงสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ซ้ำๆ ก็จะเป็นการช่วยความจำให้ดียิ่งขึ้น

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (reproduction) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียน แปรสภาพ (transform) ภาพพจน์ (visual image) หรือสิ่งที่จำไว้เป็นการเข้ารหัสเป็นถ้อยคำ (verbal coding) ในที่สุดแสดงออกมาเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเลียนแบบของผู้เรียน ถ้าหากผู้เรียนไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบไม่ใช่เป็นพฤติกรรมที่ลอกแบบอย่างตรงไปตรงมา การเรียนรู้โดยการสังเกตประกอบด้วย กระบวนการทางสติปัญญา (cognitive process) และความพร้อมทางด้านร่างกายของผู้เรียน ฉะนั้นในขั้นการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (reproduction) ของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันไปผู้เรียนบางคนก็อาจจะทำได้ดีกว่าตัวแบบที่ตนสังเกตหรือบางคนก็สามารถเลียนแบบได้เหมือนมาก บางคนก็อาจจะทำไม่ได้เหมือนกับตัวแบบ เพียงแต่คล้ายคลึงกับตัวแบบ และผู้เรียนบางคนก็จะไม่สามารถแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง

4. กระบวนการจูงใจ (motivation) เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบที่ตนสังเกต เนื่องมาจากความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ ซึ่งกระบวนการในการเรียนรู้โดยการสังเกต

2. ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมที่คลุมเครือ และยุ่งยากได้ โดยมีประสิทธิภาพ (self – efficacy) การจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้โดยอาศัยองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ ทักษะในการจัดการ ความเชื่อในความสามารถของตนเองที่จะทำได้สำเร็จ ซึ่งการเสริมสร้างสมรรถนะนี้ มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

2.1 ตนเชื่อว่าตนสามารถจัดการกับเรื่องราวนั้น ๆ ได้จนลุล่วง

2.2 การสังเกตการประสบความสำเร็จหรือไม่ จากบุคคลอื่น และเรียนรู้

วิธีการจากบุคคลนั้น ๆ

2.3 ชักจูงตนเองด้วยคำที่ให้กำลังใจต่าง ๆ เช่น “ฉันต้องทำได้”
 “ฉันมั่นใจ” หรือจากคำให้กำลังใจจากผู้อื่น เช่น “คุณทำได้แน่ ๆ” “เราเชื่อว่า คุณทำได้”

Bandura ได้เน้นว่า self – efficacy เชิงสังคม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตที่
 “เป็นสุข” ของบุคคล ตั้งแต่เกิดจนตาย

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีของ Albert Bandura เป็นการเรียนรู้โดย
 การสังเกตหรือการเลียนแบบ ซึ่งเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ
 “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวอยู่เสมอ การ
 เรียนรู้ของเด็กจึงเกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กเองกับสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ซึ่ง
 แบ่งเป็น 2 ประการ คือ การเรียนรู้จากการสังเกตหรือการเลียนแบบ (observational learning หรือ
 modeling) และ ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมที่คลุมเครือ และยุ่งยากได้
 โดยมีประสิทธิภาพ (self – efficacy)

3.2 หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มีพื้นฐานมากจากการศึกษาวิจัยของ Piaget เกี่ยวกับพัฒนาการ
 ทางสติปัญญา ทั้งยังกล่าวถึงกระบวนการของการพัฒนาเด็กทั้งในด้านสติปัญญา และสังคม
 อย่างเหมาะสม โดยมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2550) คือ

1. ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับโลกทางกายภาพ
 และโลกทางสังคม (physical and social world)
2. ปฏิกริยาร่วมภายในจิตใจ (internal mental interaction) ระหว่างการรับรู้ของ
 เด็กที่มีต่อเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยการซึมซับความรู้ (assimilation) และ
 การปรับรับประสบการณ์ใหม่ (accommodation)

การเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล โดยบุคคล
 เป็นผู้สร้าง (construct) ความรู้จากการสัมพันธ์กับสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม
 เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา (ทิสนา แคมมณี, 2540)

3.2.1 หลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มีแนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Piaget
 (DeVries and Kohlberg, 1987; 1990) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการจัดกิจกรรม ได้แก่

1. ส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองตามความสนใจ
2. บทบาทครูที่เป็นเสมือนผู้แนะนำ

3. การส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสที่จะร่วมมือกับบุคคลอื่น และมีโอกาสได้เรียนรู้ และแก้ปัญหาความขัดแย้งท่ามกลางชีวิตในสังคม

DeVries และ Kohlberg (1987;1990) ได้กล่าวถึงงานของ Piaget ว่า การที่เด็กได้ใช้ชีวิตทางสังคมด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อพัฒนาการของเด็กอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการควบคุมตนเอง และการร่วมมือกันในกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความรู้สึกของการเป็นหมู่คณะ นอกจากการร่วมมือแล้ว ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา และพัฒนาไปสู่การให้ความร่วมมือ

3.2.2 บทบาทของปัญหาความขัดแย้งที่มีต่อการพัฒนาทางสังคม

การฝึกความสามารถในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สามารถแบ่งรูปแบบของปัญหาได้ 2 รูปแบบ คือ ปัญหาขัดแย้งภายในตนเอง (intraindividual) และปัญหาขัดแย้งระหว่างบุคคล (interindividual) ซึ่ง Piaget (Devries and Zan, 1994) กล่าวว่า ปัญหาความขัดแย้งภายในตนเองเป็นปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเอง สามารถเห็นได้แจ่มชัด ส่วนปัญหาขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลแต่ละคน สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางด้านจริยธรรมได้ ซึ่งเกิดขึ้นโดยผ่านการตรึงตรองจากการรับรู้เพื่อเข้าใจคำอธิบายเหตุผลของบุคคลอื่น และเกิดขึ้นทันทีทันใด เมื่อต้องเผชิญหน้ากับความคิดและความต้องการของบุคคลอื่น Piaget (1928; 1976 cited in DeVries and Zan, 1994) กล่าวว่า ประสบการณ์ทางสังคมเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นมาก ในการที่จะพัฒนาทางด้านเหตุและผล เมื่อเด็กมีประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะเริ่มเข้าใจถึงความสอดคล้องของเหตุผลและความเป็นจริง

3.2.3 ทักษะคติโดยทั่วไปของครูตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อปัญหาความขัดแย้งของเด็กวัยอนุบาล

DeVries และ Zan (1994) ได้สรุปผลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง และสามารถจำแนกทักษะคติโดยทั่วไปของครูที่สำคัญได้ 3 ประการ คือ

1. ครูต้องสงบและควบคุมปฏิกิริยาของตนเอง การสงบและควบคุมปฏิกิริยาของตนเองนี้เป็นการฝึกฝน ครูควรจะเรียนรู้ที่จะหยุดพูดเมื่อต้องเผชิญหน้ากับเด็กที่มีพื้นฐานความรุนแรงในบางครั้ง ถ้าครูไม่สงบอาจเป็นการยากที่จะสื่อสารกับเด็กได้ ซึ่งก็หมายถึง

การควบคุมภาษาท่าทาง การแสดงออกทางสีหน้าและน้ำเสียง ครูควรหลีกเลี่ยงปฏิกิริยาที่กระตุ้นเด็กในครั้งแรก หรือการใช้กำลัง นอกเสียจากการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้กับร่างกาย ซึ่งจะทำให้เด็กสุขุม สงบเงียบ เป็นการส่งเสริมให้เด็กสามารถทำงานโดยผ่านอุปสรรคของเขาได้

2. ครูตระหนักถึงคุณค่าของปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้นของเด็ก ครูตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ถือว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เป็นเรื่องของเด็กและเชื่อในความสามารถของเด็กที่จะรู้จักแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของพวกเขา ครูจะถือความขัดแย้งเป็นเรื่องสำคัญ จากทัศนคติในข้อนี้นำไปสู่หลักการสอนเพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือทักษะการแก้ปัญหาด้วยตนเองของเด็ก

3. ครูเชื่อในความสามารถของเด็กในการที่จะแก้ปัญหาขัดแย้งของตนเองได้ ความสำเร็จในการทำงานกับเด็กในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อยู่บนความเชื่อที่ว่า เด็กสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยตนเอง ครูประทับใจความสามารถของเด็กในการส่งเสริมบรรยากาศจริยธรรมทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ครูแต่ละคนจะสร้างความมั่นใจในตนเองได้จากประสบการณ์ที่เด็กได้เผยความรู้สึกที่ซ่อนเร้นออกมา

3.2.4 หลักการสอนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

DeVries และ Zan (1994) สรุปหลักการสอนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จากการทำงานของครูหลายๆ คนใน 20 ปีที่ผ่านมา ได้ 14 ข้อดังนี้

1. ครูต้องรับผิดชอบดูแลความปลอดภัยให้กับเด็ก
2. ครูใช้ภาษากายเพื่อให้เด็กสงบ
3. ครูต้องเข้าใจและยอมรับความรู้สึกของเด็กทุกฝ่าย และรับรู้ปัญหานั้น
4. ครูต้องช่วยให้เด็กสื่อความรู้สึกของตนออกมาเป็นคำพูด และให้เด็กรู้จักรับฟังความรู้สึกของบุคคลอื่น
5. ครูต้องพิจารณาและชี้แจงปัญหาที่เกิดขึ้นให้เข้าใจตรงกัน
6. ครูต้องให้โอกาสเด็กในการเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหา
7. ครูต้องช่วยเสนอแนะการแก้ไขปัญหาให้เด็กได้เรียนรู้
8. ครูต้องชี้ให้เด็กเห็นคุณค่าของข้อตกลงซึ่งกันและกัน และให้เด็กได้มีโอกาสปฏิเสธข้อเสนอนั้นในการแก้ไขปัญหา

9. ครูต้องสอนกระบวนการในการสร้างความยุติธรรมเมื่อเด็กเกิดการโต้เถียงกันโดยครูรับบทบาทเป็นเสมือนผู้พิพากษา เพื่อให้เด็กได้ชี้แจงและแสดงความคิดเห็นที่ละคนและร่วมกันพิจารณาความถูกต้อง
10. ครูไม่ควรนำปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมากระตุ้นหรือนำกลับมาคิดอีกเมื่อเด็กลืม
11. ครูต้องช่วยให้เด็กรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของตนเอง
12. ครูต้องให้โอกาสเด็กในการปรับพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้น และสอนให้เด็กรู้จักเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น
13. ครูต้องช่วยให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ที่ดีด้วยความจริงใจ
14. ครูต้องสนับสนุนให้เด็กแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของตนเองเพื่อให้เด็กรู้จักการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ต้องเผชิญในอนาคต

3.2.5 ความขัดแย้งระหว่างครูและเด็ก

ความขัดแย้งระหว่างครูและเด็กเป็นเรื่องปกติ เกิดขึ้นเมื่อเด็กเห็นว่าครูไม่ยุติธรรมหรือแสดงกิริยาที่เด็กไม่ชอบ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อครูแสดงอารมณ์โกรธเด็ก (DeVries and Zan, 1994) สามารถอภิปรายสถานการณ์ต่างๆ ได้

1. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กคิดว่าครูไม่ยุติธรรม

การสัมผัสได้ถึงผลของความไม่ยุติธรรมเมื่อเด็กเข้าใจผิด ปัญหานี้ถูกหลีกเลี่ยง เมื่อครูพยายามแสดงความเข้าใจเด็ก และยับยั้งการตัดสินและการว่ากล่าวเด็กหลักการในการสอนอภิปรายข้างต้น รวมไปถึงการป้องกันการต่อต้านความรู้สึกเข้าใจผิด ความรู้สึกต่างๆ ไม่พัฒนา เมื่อครูมีความรอบคอบที่จะยอมรับและทำความเข้าใจความรู้สึกของเด็ก การยอมรับทำความเข้าใจปัญหาจากมุมมองทั้งหมด และส่งเสริมให้เด็กสนใจที่วิธีการแก้ปัญหา เมื่อเด็กรู้สึกเข้าใจผิดและโกรธหรือเจ็บปวด ครูควรเห็นคุณค่าและยอมรับความรู้สึกเหล่านี้ จากนั้นปล่อยให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าครูสนใจความรู้สึกของเด็ก

2. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กไม่ชอบในสิ่งที่ครูกระทำ

บางครั้งการที่ครูสร้างความประหลาดใจอาจทำให้เด็กรู้สึกผิดหวังในสถานการณ์นี้ คำแนะนำในข้างต้นสามารถนำมาปรับใช้ได้เหมือนกัน ความพยายามในการอธิบายและการทำให้เป็นที่ยอมรับเป็นสิ่งสำคัญมาก ครูพึงระลึกว่าชนวนเหตุเพียงหนึ่งข้อเมื่อเด็ก

วัยอนุบาลไม่สามารถยอมรับข้อตกลงของกลุ่มที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของเด็ก เด็กจะเริ่มร้องไห้ ในสถานการณ์นี้ครูควรจะสนับสนุนกฎระเบียบเสี่ยงข้างมาก ครูยอมรับความรู้สึกที่ไม่สมหวังของเด็ก และพยายามปลอบโยน โดยชี้ให้เห็นว่าข้อตกลงของเด็กอาจสามารถใช้ได้กรณีอื่น

3. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อครูแสดงอารมณ์โกรธเด็ก

ครูสามารถจัดการอารมณ์ของตนได้ และมีความเชี่ยวชาญในการสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก อย่างไรก็ตาม บางครั้งครูอาจเกิดอารมณ์โกรธเด็กได้ เมื่อเด็กทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ จากสถานการณ์นี้ครูโกรธและอาจนำไปสู่การตีเด็ก เมื่อครูรู้สึกผิดหวังที่เด็กอยู่นอกเหนือการควบคุม ครูต้องควบคุมตนเองให้เสมือนเป็นผู้พิพากษา ครูไม่สามารถไล่เกลี้ยปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพหากไม่มีเด็กเป็นส่วนร่วม จากสถานการณ์ข้างต้น การเปิดเผยความคิดเห็นทั้งสองฝ่าย โดยวิธีแรก ครูอธิบายให้เด็กได้รับรู้ถึงความผิดหวังพูดออกมาทันทีและรอคอยจนกระทั่งครูสามารถควบคุมได้ดั้งเดิม จากนั้นครูควรจะหาเวลาคุยกับเด็กเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หาวิธีที่จะทำให้สงบ ใจเย็นเมื่อรู้สึกโกรธเพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อเด็กได้ วิธีที่สอง ให้ครูคนอื่นเป็นผู้ช่วยไล่เกลี้ย จากนั้นครูแสดงความคิดเห็นของตนออกมา รับฟังความคิดของเด็ก และพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งนั้น

3.2.6 บรรยายภาพทางสังคมของการศึกษาแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

หลักการแรกของการศึกษาแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ควรเป็นการปลูกฝังบรรยากาศจริยธรรมทางสังคม ในการเคารพซึ่งกันและกันที่ได้รับการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้จะทำให้ครูและเด็กรู้จักคุณค่าของความยุติธรรม และวิธีการร่วมกันแก้ไขข้อขัดแย้งทางสังคมและจริยธรรมในกลุ่มคนที่เห็นได้ว่าจะมีความเอาใจใส่ต่อกันและกัน นอกจากนี้การให้ความเคารพซึ่งกันและกันยังเป็นหนทางที่นำไปสู่ขบวนการทางประชาธิปไตยอีกด้วย

Piaget (1965 อ้างถึงใน อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2544) ได้กล่าวถึง จริยธรรม 2 ประเภท ดังนี้

1. จริยธรรมแบบ heteronomous มีรากศัพท์ หมายถึง การถูกควบคุมโดยผู้อื่น มาใช้กับจริยธรรมประเภทนี้ ดังนั้นคนที่มีจริยธรรมในกลุ่มนี้จะเชื่อตามกฎที่ถูกกำหนดไว้โดยคนอื่น และยอมตามผู้มีอำนาจบังคับใช้
2. จริยธรรมแบบ autonomous มีรากศัพท์ หมายถึง การควบคุมโดยตนเอง Piaget ไม่ได้ให้ความหมายเพียงการไม่ต้องพึ่งใคร ในการทำสิ่งใดเพื่อตนเองโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ยังหมายถึงว่า คนที่มีจริยธรรมในตนเองนั้น จะยึดถือกฎทางจริยธรรม

ของตนเองอีกด้วย กฎเหล่านี้มีความรู้สึกของความจำเป็นส่วนตัวรวมอยู่กับความเชื่อภายในถึงความจำเป็นที่จะต้องเคารพในตัวผู้อื่นด้วย

จริยธรรมสองประเภทที่กล่าวมาข้างต้นมีความสอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ประเภทแรก มีลักษณะของการบังคับ ในความสัมพันธ์ประเภทนี้ผู้ใหญ่จะเป็นคนตั้งกฎและคำสั่งเป็นเรื่องราวๆ ไว้ให้เด็กถือปฏิบัติและประพฤติตาม ดังนั้นความสัมพันธ์ของเด็กเล็กที่มีต่อผู้ใหญ่ จะเป็นประเภทการถูกควบคุมโดยผู้อื่น (heteronomous) เสียส่วนใหญ่ กล่าวคือ เมื่อถือเหตุผลในเรื่องสุขภาพและความปลอดภัย ประกอบกับเหตุผลที่มีต้นตอมาจากแรงกดดันทั้งทางปฏิบัติและทางจิตใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้ใหญ่แล้ว ผู้ปกครองและครูจำเป็นต้องควบคุมเด็ก ดังที่แสดงออกมาให้เห็นภายนอกในหลายรูปแบบด้วยกัน เด็กจะถูกบังคับให้ยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์ทั้งหมดซึ่งมีเหตุผลหลายประการที่เด็กเข้าใจยาก เมื่อถูกควบคุมอย่างต่อเนื่องอาศัยค่านิยม ความเชื่อ และความคิดของผู้อื่น เด็กจะหัดตนให้ยอมจำนน ขาดความกระตือรือร้นที่จะตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์หรือตรวจสอบความผิดของตน อีกทั้งไม่ประติดประต่อปรับแต่งให้รู้เหตุรู้ผล ว่าทำไมต้องปฏิบัติตามกฎเหล่านั้น

2. ความสัมพันธ์ประเภทที่สอง เป็นแบบที่เกิดขึ้นด้วยตนเองและให้ความร่วมมือ ในความสัมพันธ์ประเภทนี้ ผู้ใหญ่ตอบสนองการได้รับความเคารพนับถือจากเด็กด้วยการให้โอกาสเด็กได้ควบคุมพฤติกรรมของตนเองตามที่ตั้งใจจะทำ อาศัยการอดกลั้นจากการใช้อำนาจบังคับเท่านั้นที่จะทำให้ผู้ใหญ่เปิดหนทางให้เด็กได้พัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่เป็นของตนเองอย่างมีอิสระและสร้างสรรค์ เป็นการเปิดหนทางให้เด็กได้สะสมบุคลิกภาพที่ไม่ถือเอาแต่ใจตน และได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม วิธีการที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบให้ความเป็นตนเอง คือ การให้ความร่วมมือ (cooperation) หมายถึง การประสานความรู้สึกและทักษะของตนเองเข้ากับความรู้สึกและทักษะของผู้อื่น แรงผลักดันให้เกิดการคำนึงถึงผู้อื่น และการมองกลับมายังตนเองเช่นนี้ มีจุดเริ่มต้นจากความมีเชื้อใยต่อกัน อีกทั้งความไว้วางใจระหว่างกัน ซึ่งจะขยายตัวกลายเป็นความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และรับรู้เจตนารมณ์ของผู้อื่น

3.3 หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

3.3.1 ประวัติความเป็นมา

David และ Roger Johnson (1996) ได้พัฒนาโปรแกรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งและกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างเพื่อนขึ้นในปี ค.ศ. 1990 โดยตั้งชื่อว่า Teaching students to be peacemakers ซึ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูสอนเด็กให้รู้จักธรรมชาติของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน รู้จักใช้วิธีการในการจัดการกับความขัดแย้ง และกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือการเจรจาต่อรองกัน รู้จักการวางตัวเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยระหว่างบุคคล และเด็กทุกคนจะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการแก้ปัญหาความขัดแย้งและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งและกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างเพื่อนของจอห์นสันและจอห์นสันจะให้ความสำคัญกับการสอนทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในแต่ละรูปแบบ ซึ่งในการแนะนำหรือการสอนทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้น ใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายในการสอนให้กับเด็ก ได้แก่ การอภิปราย/การโต้แย้งในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ได้รับหรือที่เกิดขึ้นจากครูผู้สอน การใช้บทบาทสมมติ การแสดงบทบาทสมมติในเรื่องของความขัดแย้งจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน การเป็นตัวแบบของครูผู้สอนในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งยังส่งเสริมกระบวนการในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนในการยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งจะสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถอธิบาย แยกแยะและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ในขณะที่เข้าร่วมกันทำกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นจากการทำกิจกรรมหรืองานร่วมกันระหว่างบุคคล และปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันยังส่งเสริมการแก้ปัญหาในรูปแบบลักษณะของการแก้ปัญหาแบบชนะ-ชนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งจอห์นสัน (Johnson, 1986) ได้กล่าวว่า การที่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะเป็นไปในทางที่สร้างเสริมนั้น ควรจะพิจารณาในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้น จะทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลมีความมั่นคงมีการโต้ตอบกันไปในทางที่ดี หรือมีการทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น
2. บุคคลมีความชื่นชอบและไว้วางใจต่อกันมากขึ้น
3. บุคคลทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจในผลที่เกิดขึ้น
4. บุคคลทั้งสองฝ่ายมีการปรับปรุงความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นอีก

3.3.2 ประเภทของความขัดแย้ง

Johnson (1991) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งในเรื่องของการสื่อสาร โดยเกิดจากข้อมูลที่ได้รับ
2. ความขัดแย้งทางความคิด
3. ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของและสิ่งที่สนใจ
4. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล

3.3.3 วิธีการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง

ในเรื่องของกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลนั้น Johnson (1991) ได้กล่าวถึงวิธีการในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. การหันหน้าเข้าหากัน เป็นการแสดงความคิด ความรู้สึกของตนเองที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นโดยตรงไปตรงมา การสำรวจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน การสำรวจถึงความต้องการ และความรู้สึกในขณะนั้นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
2. การระบุถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคล เป็นการอธิบายถึงการกระทำของแต่ละบุคคลโดยไม่ตำหนิตายหรือข่มขู่ ดูถูกซึ่งกันและกัน การอธิบายถึงความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไข การระบุถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างเฉพาะเจาะจง การอธิบายถึงการกระทำของทั้งสองฝ่ายที่จะส่งผลให้การจัดการกับความขัดแย้งนั้นบรรลุผลในทางที่ดี
3. การแลกเปลี่ยนความคิด และความรู้สึกต่อกัน เป็นการร่วมกันวิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ สิ่งที่ตนเองไม่เห็นด้วย และเป็นความแตกต่างระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น สิ่งที่ยังสองฝ่ายมีความคิดเห็นตรงกัน การกระทำที่ต่างฝ่ายต่างยอมรับกันไม่ได้ แนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ และทำให้เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย สิ่งของแต่ละฝ่ายต้องการกระทำเพื่อไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

3.3.4 ชั้นของกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 2000) เป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับเด็กอนุบาลและมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ให้ครูสอนเด็กแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเน้นให้เด็กเข้าใจความรู้สึกของตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และจัดการกับพฤติกรรมของตนเอง ครูมีบทบาทเป็นคนกลางหรือทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน แนะนำ และกระตุ้น

ให้เด็กได้ฝึกคิดแก้ปัญหา เด็กจะได้เรียนรู้การแยกแยะและจำแนก เข้าใจความรู้สึก ของตนเอง ผู้อื่น และจัดการกับพฤติกรรมของตนเอง นอกจากนี้ ความสามารถในการแก้ปัญหา ยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กในด้านอื่นๆ อีกด้วย จากการทำให้เด็กมีโอกาสเผชิญปัญหา กับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน จะส่งผลถึงทักษะทางสังคมที่จะพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของเด็กในชีวิตจริงหรือชีวิตประจำวันของเด็กต่อไป กระบวนการในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสันประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นบรรยายความต้องการ (describe wants) เป็นวิธีการขั้นแรกที่ให้เด็ก ได้บอกถึงความต้องการเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสถานการณ์ความขัดแย้ง

ขั้นที่ 2 ขั้นบอกความรู้สึก (describe feelings) เป็นการให้เด็กอธิบายถึง ความรู้สึกและอารมณ์ในสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นให้เหตุผล (provide rationale) เป็นขั้นการอธิบายถึงสิ่งที่ทำให้เกิด ความขัดแย้งขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปความต้องการและเหตุผลของคู่กรณี (summarize disputant's wants and rationale) เป็นขั้นที่มีการรวบรวมข้อมูลความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ ความขัดแย้งนั้นมาเพื่อทำความเข้าใจกับเด็ก

ขั้นที่ 5 ขั้นหาทางเลือก (develop options) เป็นขั้นที่ให้ทางเลือกในการ แก้ปัญหากับเด็กด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยให้เด็กได้ใช้การคิดและวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง (select an option and/or agreement) เป็นขั้นที่ เด็กนำวิธีการแก้ปัญหาคือที่สุดมาอธิบายผลการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติม สนับสนุนความเป็นไปได้ของวิธีการแก้ปัญหานั้นๆ

3.4 บทบาทครูในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2553) ได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ดังนี้

1. ครูต้องสร้างบรรยากาศของจริยธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นในห้องเรียนโดยอาศัย แนวทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนา และแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง
2. สร้างความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการพัฒนาความเป็นตัวตนของเด็ก
3. พิจารณาลักษณะของความสัมพันธ์ที่ตนเองมีกับเด็ก
4. ครูจะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก

จิรภา สุนทรสิทธิ์ (2534) ได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก คือ

1. ส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดเห็น เช่นฝึกการอภิปรายออกความเห็น ฝึกการใช้เหตุผล พร้อมการมีหลักฐานอ้างอิงประกอบเพื่อยืนยัน
2. ส่งเสริมให้เด็กเกิดปัญหาและซักถาม ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง
3. ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมมากกว่าส่วนตัว
4. ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบ ด้วยการฝึกให้เด็กสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่เพื่อผลสำเร็จของงาน
5. ส่งเสริมให้เด็กมีเสรีภาพในการเลือกวิธีเรียนและบทเรียนในขอบเขตของหลักสูตรโดยให้เด็กรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนตามความถนัดและความสามารถของตน
6. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน
7. ส่งเสริมให้เด็กมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เช่น จัดให้มีการปกครองที่มีความเสมอภาคในการจัดและบริหารโรงเรียนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
8. ส่งเสริมระเบียบวินัยของโรงเรียน
9. ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยให้เด็กวางระเบียบของตนเองของห้องเรียน

ชัยยงค์ ฐารรัตน์ (2532) ได้ศึกษาบทบาทของครูผู้สอน โดยเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูได้ปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน
2. ใช้เทคนิควิธีสอนหลายวิธีขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เน้นบทบาทของนักเรียน โดยนักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น
3. การเรียนการสอนมีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม โดยทุกคนมีส่วนในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ
4. ในการจัดการเรียนการสอนพยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5. การจัดที่นั่งในห้องเรียนเปลี่ยนรูปแบบอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกในการทำงาน การประชุม การวางแผน และการค้นคว้า
6. ให้โอกาสกับนักเรียนทุกคน ในการสอนแต่ละครั้ง
7. การยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน และการสอนให้นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผลในการอภิปราย ในการซักถามหรือในการตอบปัญหา ทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียน
8. การดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอน ไม่ทำแบบรวบรัด ค่อยๆ ฝึกอบรมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง
9. ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกแสวงหาความรู้ เช่น การค้นคว้า การทดลอง การสังเกต ฯลฯ
10. ส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาและตัดสินใจด้วยตนเองโดยใช้เหตุผล
11. ในการเรียนการสอน ครูผู้ชี้แนะแนวทางและอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียนไม่ใช่เป็นผู้บอกความรู้ทั้งหมดแก่นักเรียน
12. ให้นักเรียนได้แข่งขันกับตนเองและแข่งขันกับผู้อื่น
13. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ไม่ทำตนเป็นเผด็จการ
14. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรัก สนิทสนมกัน ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
15. บรรยายภาคให้ห้องเรียนเป็นประชาธิปไตย
16. ครูต้องติดตามดูแลพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนด้าน คารวธรรม ด้านปัญญาธรรม และด้านสามัคคีธรรม
17. ครูต้องพยายามให้แรงเสริมบ่อยๆ หลากๆ แบบ
18. พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนสร้างข้อตกลงและแนวทางปฏิบัติของห้องเรียนร่วมกัน
19. ครูจะต้องยอมรับมติหรือข้อตกลงที่นักเรียนตกลงร่วมกัน และนำมาดีไปสู่การปฏิบัติจริง
20. ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน ไม่พูดตำหนิหรือตักเตือนให้นักเรียนเสีย

กำลังใจ

บทบาทครูมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อการรับรู้และการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของทักษะการแก้ปัญหาและแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่มีความเหมาะสม โดยที่ครูจะต้องคำนึงถึงเรื่องของการจัดสภาพบรรยากาศที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในห้องเรียน การเสนอแนวทางให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น หรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล รวมทั้งฝึกให้เด็กได้รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเองเพื่อที่จะเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็กควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิยนุช จุลกนิษฐ (2544) ได้ศึกษาผลของการจัดประสบการณ์การแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตน และด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์ พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรอบรู้ทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตน รวมทั้งด้านความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

DeVries และ Zan (1994) พบว่า ครูใช้การแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น และเรียนรู้วิธีการพัฒนาการแก้ปัญหาที่สามารถเป็นที่ยอมรับได้ภายในกลุ่มสมาชิกของตน ครูสามารถส่งเสริมวิธีการแก้ปัญหาขัดแย้งของเด็กได้ โดยการเริ่มต้นปัญหาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ การช่วยให้เด็กได้พูดแสดงความรู้สึกและความต้องการของตน รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และสนับสนุนให้เด็กเสนอแนะการแก้ปัญหาแบบต่างๆ

Higscope (1998) ได้ศึกษาวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียนในรัฐมิชิแกน โดยใช้วิดีโอเทปประกอบการเรียนรู้การแก้ไขปัญหของเด็ก ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 6 ขั้นตอน ในกระบวนการแก้ปัญหา ได้แก่ ขั้นที่ 1 วิธีการในการหยุดการกระทำที่เป็นอันตราย ขั้นที่ 2 การรับทราบความรู้สึก ขั้นที่ 3 การรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 4 การทบทวนปัญหา ขั้นที่ 5 การถามถึงวิธีการแก้ไขปัญหหรือการขอความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาและร่วมกันเลือกวิธีการแก้ไขปัญห และขั้นที่ 6 การให้การสนับสนุนติดตาม พบว่า จากการดูวิดีโอเทปเกี่ยวกับสถานการณ์ของปัญหาความขัดแย้ง เด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม ภาษา และพุทธิพิสัยเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งวิธีการในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

Kostelnik และคณะ (2002) ได้สร้างกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชั้นเรียน และนำกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชั้นเรียนไปทดลองใช้กับครู นักศึกษาฝึกสอน และเด็กอายุ 3-4 ปี จำนวน 18 คน ในรัฐมิชิแกน ด้วยการฝึกอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นเวลา 10 ชั่วโมงก่อนที่จะให้ครูนำไปปฏิบัติ และใช้การบันทึกพฤติกรรมของครู เพื่อดูการแก้ปัญหาเมื่อมาอยู่ในห้องเรียนกับเด็กเป็นเวลา 10 สัปดาห์ พบว่า มีสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน 60 สถานการณ์ และเด็กส่วนใหญ่ในชั้นเรียนได้รับการแก้ปัญหาความขัดแย้งจากครู รวมทั้งเด็กได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

Jonsson และ Johnson (2000) ได้สร้างกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียนของเด็กอนุบาล ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ชั้น และได้นำชั้นของกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง 6 ชั้น ไปทดลองใช้กับเด็กอนุบาลจำนวน 80 คน ในรัฐมินิโซต้า เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ โดยใช้เวลา 30 นาทีต่อวัน พบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกฝนสามารถนำวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเด็กมีทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเล่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรู้จักประนีประนอมในสถานการณ์ความขัดแย้ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง ผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

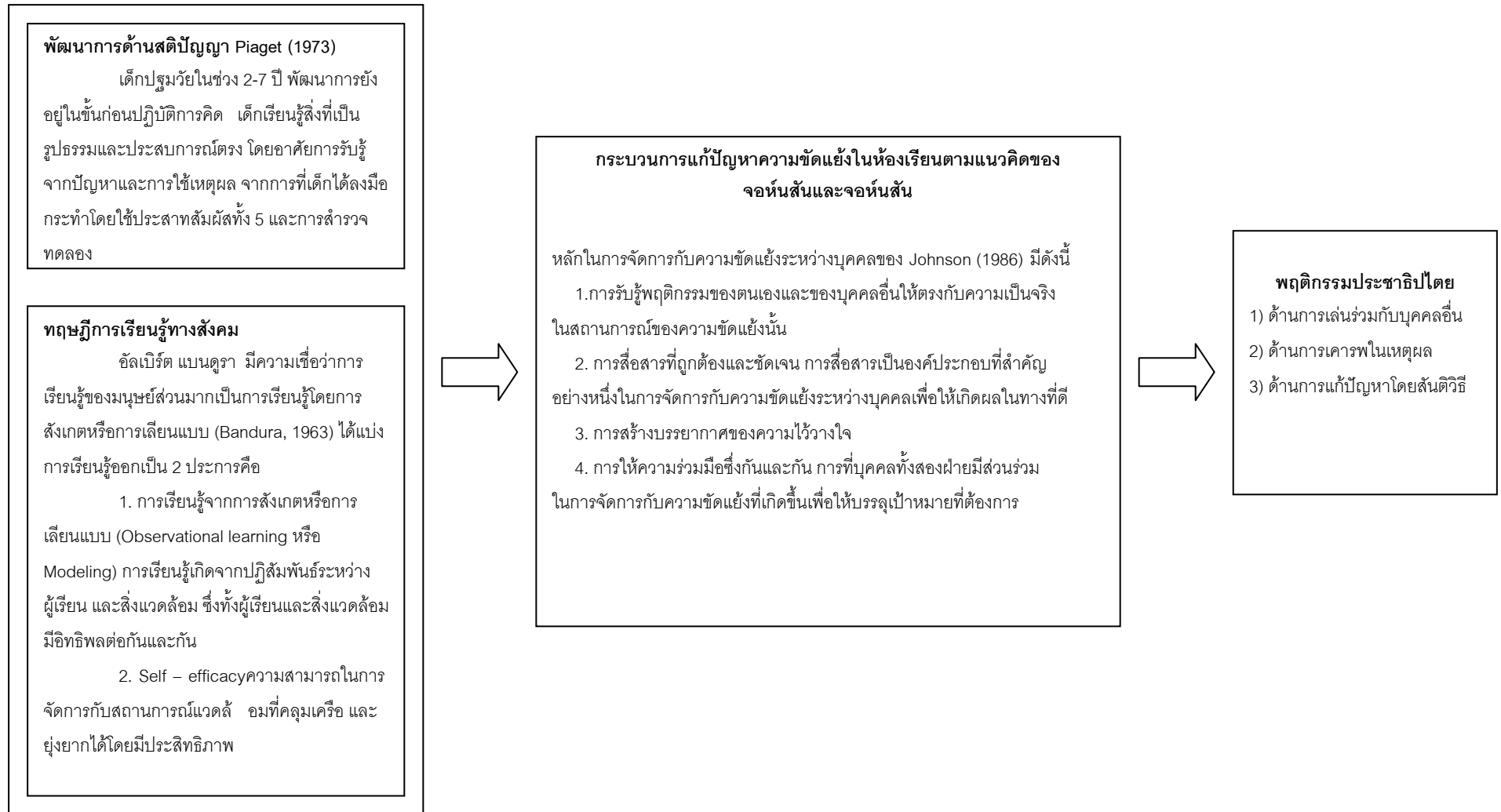
1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

1.2 นำข้อมูลที่ได้มากำหนดกรอบแนวคิดพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล 3 ด้าน คือ ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

1.3 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนของเด็กอนุบาล โดยที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ระหว่างที่เด็กต่างมีปฏิสัมพันธ์กันในช่วงกิจกรรมเสรี และศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กอนุบาล

1.4 สังเคราะห์ทฤษฎี แนวคิด หลักการ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน และการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ

**แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดของกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรม
ประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล**

ตารางที่ 2 กรอบแนวคิดของพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

พฤติกรรมประชาธิปไตย	องค์ประกอบย่อย
1. ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น	1.1 การช่วยเหลือแบ่งปันของให้เพื่อน 1.2 การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น 1.3 การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน
2. ด้านการเคารพในเหตุผล	2.1 การแสดงความคิดเห็นของตนเอง 2.2 การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน 2.3 การบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	3.1 การรู้จักประนีประนอม 3.2 การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย 3.3 การใช้คำพูดที่ไพเราะในการแก้ปัญหา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งโรงเรียนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1.1 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่มีนักเรียนประมาณ 4,000 คน จำนวนห้องเรียน 88 ห้องเรียน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีห้องเรียนของชั้นอนุบาลปีที่ 1 และอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 22 ห้องเรียน เด็กระดับชั้นอนุบาลทั้งหมดจำนวน 900 คน และครูอนุบาลทั้งหมดจำนวน 22 คน ครูอนุบาลทุกคนมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี

2.1.2 เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.3 เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนมาจากครอบครัวที่มีฐานะหลากหลาย ผู้ปกครองประกอบอาชีพต่าง ๆ มีทั้งผู้ใช้แรงงาน ค้าขาย และรับราชการ

2.1.4 เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีการคมนาคมค่อนข้างสะดวก

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กอนุบาล ชั้นปีที่ 2 มีอายุระหว่าง 5-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีการจับสลากห้องเรียน 2 ห้อง จากห้องเรียน 11 ห้อง ได้กลุ่มตัวอย่างมา 2 ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 1 เด็กอนุบาลจำนวน 30 คน ห้องเรียนที่ 2 เด็กอนุบาลจำนวน 30 คน แล้วจับสลากอีกครั้งหนึ่งเพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง

3. การเตรียมตัวผู้วิจัย

3.1 ศึกษาแนวคิด และวิธีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจในการจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมประจำวันของเด็ก แนวทางวิธีการจัดกิจกรรมของโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาดังนี้

3.1.1 สังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมในห้องเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 เป็นเวลา 2 สัปดาห์ เพื่อสังเกตความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กในชั้นเรียนที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ และนำมากำหนดการสำรวจ แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

3.1.2 ศึกษาการจัดกิจกรรมของครูในชั้นเรียน และดูการทำกิจกรรมของเด็กอนุบาล

4. การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

4.1 การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

4.1.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

4.1.2 ผู้วิจัยสร้างแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน โดยมีลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์ ครูกำหนดสถานการณ์หรือปัญหา โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงในชั้นเรียน ครูมีอุปกรณ์และสื่อมานำเสนอ สถานการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสำรวจปัญหาจากสถานการณ์

ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจสถานการณ์ โดยการให้เด็กได้ทำความเข้าใจ
 สิ่งที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น พุดแสดงความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับ
 สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ เป็นการให้เด็กได้อธิบายถึงสิ่งที่
 เกิดความขัดแย้งและรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของเด็กด้วยการใช้เหตุผลและอภิปราย
 ร่วมกัน

ขั้นที่ 4 ขั้นเลือกวิธีแก้ปัญหา เป็นการให้เด็กเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 วิธีแก้ปัญหาจากสถานการณ์ความขัดแย้ง และให้เด็กได้เลือกวิธีแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบ
 ร่วมกันมากที่สุด

ขั้นที่ 5 ขั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง เป็นการให้เด็กอธิบายถึงผลของวิธี
 แก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่ได้เลือก และให้ข้อมูลเพิ่มเติมสนับสนุนความเป็นไปได้ของวิธีแก้ปัญหา
 นั้น ๆ

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และการนำไปใช้ เป็นการพูด
 ทบทวนคำตอบการแสดงความคิดเห็นของเด็กแต่ละคน และแนะแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน
 อย่างเป็นเอกฉันท์และให้เด็กนำไปปฏิบัติทั้งในเหตุการณ์จริงและสถานการณ์จำลองได้อย่าง
 เหมาะสม

4.1.3 ผู้วิจัยสร้างแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตาม
 แนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน จำนวน 50 แผน โดยผู้วิจัยแบ่งสาระในเรื่องความขัดแย้งของ
 แต่ละหน่วยจากการไปสังเกตความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของเด็กอนุบาล ดังนี้

หน่วย ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของ จำนวน 20 แผน

หน่วย ความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก จำนวน 15 แผน

หน่วย ความขัดแย้งในเรื่องของความคิด จำนวน 15 แผน

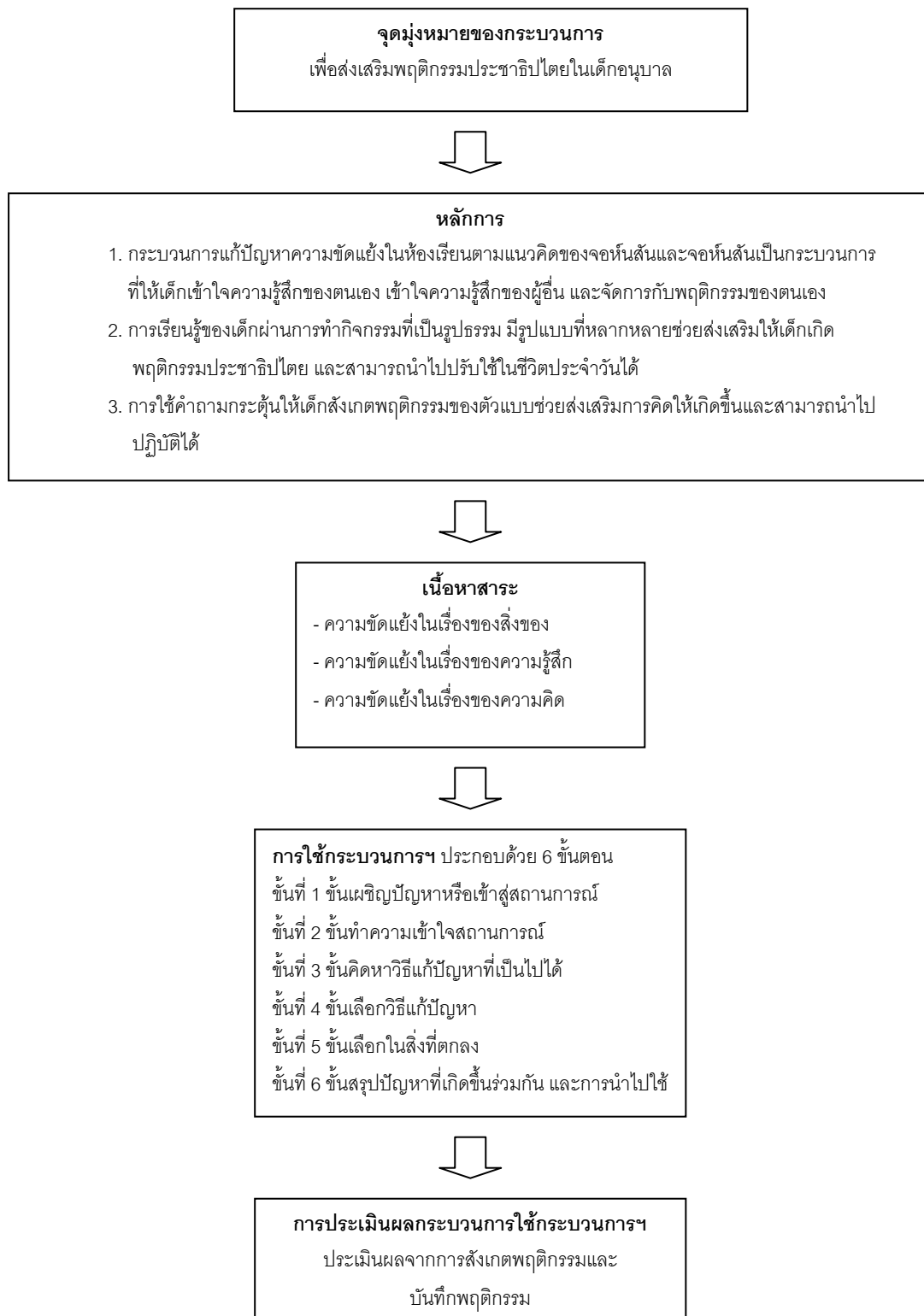
ผู้วิจัยใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของ
 จอห์นสันและจอห์นสัน ในการสอนช่วงกิจกรรมเสรี โดยใช้เวลา 1 ชั่วโมง สอนเวลา 10.00 น.-
 11.00 น.

4.1.4 นำแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิด
 ของจอห์นสันและจอห์นสันไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาและตรวจสอบใน
 ด้านความถูกต้องของเนื้อหาความชัดเจนของกิจกรรมและความสอดคล้องระหว่าง จุดประสงค์
 กิจกรรม สื่ออุปกรณ์ และการประเมินผล

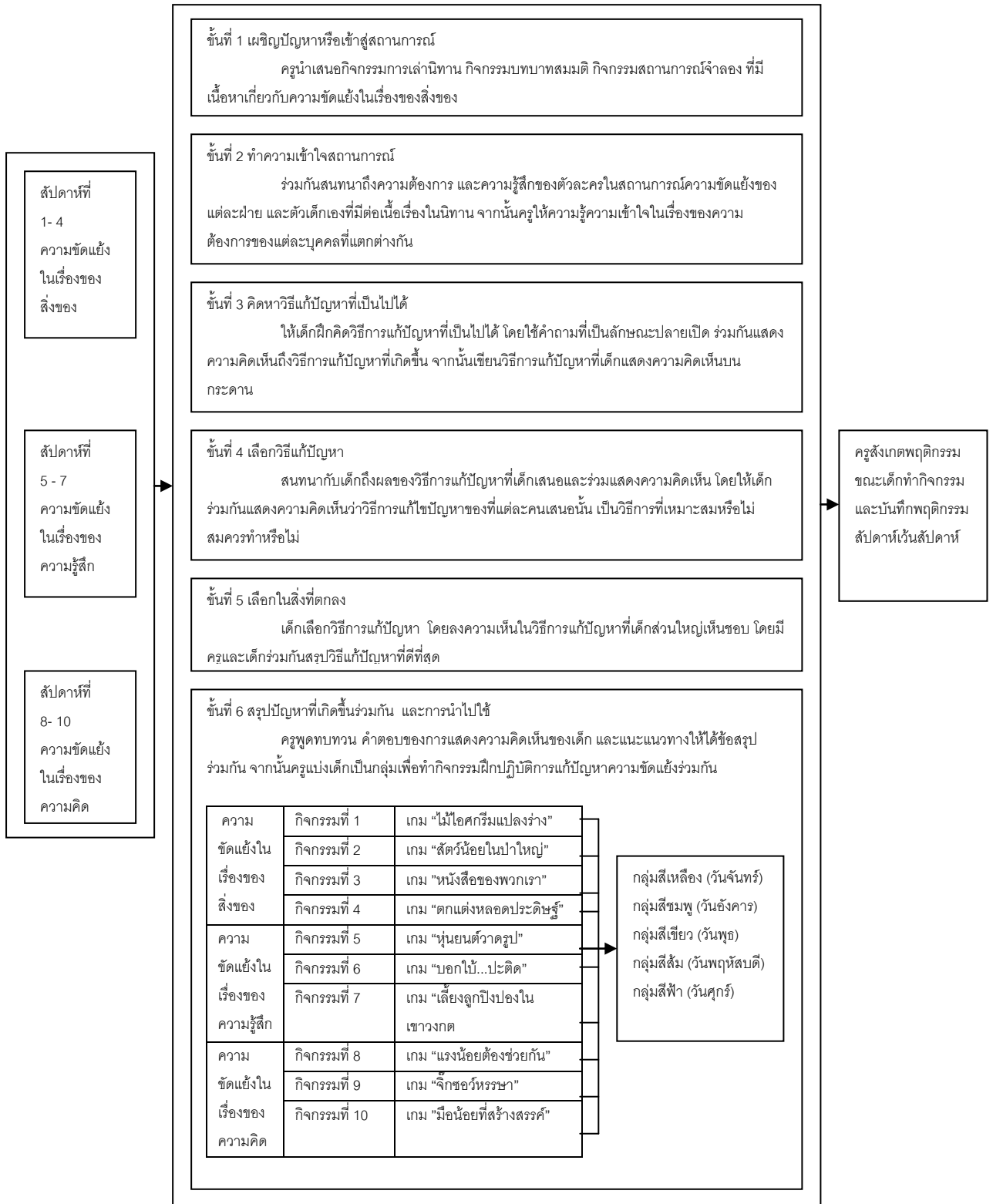
4.1.5 นำแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันไปทดลองใช้กับเด็กระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนอนุบาลระยอง วัดหนองสนม

4.1.6 นำแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่ผู้วิจัยปรับปรุงแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาให้ข้อคิดและเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งเป็นแผนการจัดประสบการณ์ฉบับสมบูรณ์

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสัน และจอห์นสัน

4.2 การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ

4.2.1 ศึกษาเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

ความขัดแย้งของครูภายในห้องเรียน

4.2.2 ผู้วิจัยใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ โดยมีลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นยุติสถานการณ์ความขัดแย้ง หมายถึง การหยุดสถานการณ์ความขัดแย้งโดยการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

ขั้นที่ 2 ขั้นไกล่เกลี่ยสถานการณ์ หมายถึง การถามถึงสาเหตุของความขัดแย้ง และทำข้อตกลงร่วมกันกับเด็ก

ขั้นที่ 3 ขั้นกลับเข้าสู่สถานการณ์ปกติ หมายถึง การให้เด็กทำกิจกรรมตามปกติที่ได้กระทำก่อนหน้าที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้ง

ผู้ช่วยวิจัยใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติในช่วงกิจกรรมเสรี ใช้เวลา 1 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 10.00 น.-11.00 น.

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบรายละเอียดของขั้นตอน และการดำเนินกิจกรรม

การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนตามแนวคิด ของจอห์นสันและจอห์นสัน	การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนแบบปกติ
<p>ขั้นที่ 1 ขั้นเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่ สถานการณ์ การกำหนดสถานการณ์หรือ ปัญหา โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง ในห้องเรียน ครูมีอุปกรณ์และสื่อมานำเสนอ สถานการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสำรวจ ปัญหาจากสถานการณ์</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจ สถานการณ์ โดยการให้เด็กได้ทำความเข้าใจ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น พุดแสดง ความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับ สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น</p> <p>ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไป ได้ เป็นการให้เด็กได้อธิบายถึงสิ่งที่เกิด ความขัดแย้งและรวบรวมข้อมูลจาก ความคิดเห็นของเด็กด้วยการใช้เหตุผลและ อภิปรายร่วมกัน</p> <p>ขั้นที่ 4 ขั้นเลือกวิธีแก้ปัญหา เป็นการให้ เด็กเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหาจาก สถานการณ์ความขัดแย้ง และให้เด็กได้เลือกวิธี แก้ปัญหาที่เด็ก ส่วนใหญ่เห็นชอบร่วมกันมาก ที่สุด</p>	<p>ขั้นที่ 1 ขั้นยุติสถานการณ์ความขัดแย้ง การหยุดสถานการณ์ความขัดแย้งโดยการให้ คำพูดและท่าทางเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ของเด็ก</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นไกล่เกลี่ยสถานการณ์ เป็นการ ถามถึงสาเหตุของความขัดแย้ง และทำ ข้อตกลงร่วมกันกับเด็ก</p>

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบรายละเอียดของขั้นตอน และการดำเนินกิจกรรม (ต่อ)

การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนตามแนวคิด ของจอห์นสันและจอห์นสัน	การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนแบบปกติ
<p>ขั้นที่ 5 ขั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง เป็น การให้เด็กอธิบายถึงผลของวิธีแก้ปัญหาที่เด็ก ส่วนใหญ่ได้เลือก และให้ข้อมูลเพิ่มเติม สนับสนุนความเป็นไปได้ของวิธีแก้ปัญหานั้นๆ</p> <p>ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และการนำไปใช้ เป็นการพูดทบทวนคำตอบ แสดงความคิดเห็นของเด็กแต่ละคน แนะนำ แนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ และให้เด็กนำไปปฏิบัติทั้งในเหตุการณ์จริงและ สถานการณ์จำลองได้อย่างเหมาะสม</p>	<p>ขั้นที่ 3 ขั้นกลับเข้าสู่สถานการณ์ปกติ การให้เด็กทำกิจกรรมตามปกติที่ได้ กระทำก่อนหน้าที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้ง</p>

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบบทบาทครูและบทบาทเด็ก

การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนตามแนวคิด ของจอห์นสันและจอห์นสัน	การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนแบบปกติ
<p>บทบาทครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครูเป็นผู้ชี้แนะ ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กใช้ความคิดในการจัดการและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวบรวมข้อมูล คาดคะเนสิ่งที่น่าสนใจ เตรียมคำถาม สร้างสมมติฐานเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นใจ 2. ครูพูดคุย ชักถามในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่เด็กได้เรียนรู้ และช่วยกระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบ 3. ครูกระตุ้นให้เด็กคิดแก้ปัญหาโดยแสดงความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การหาข้อตกลงร่วมกัน 4. ครูลดบทบาทของตนเองให้น้อยลงในการดำเนินกิจกรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้พูดและแสดงความคิดเห็นในทุกๆ เรื่อง 5. ครูเป็นผู้ช่วยเด็กในการขจัดความขัดแย้งขณะทำกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยให้เด็กเป็นผู้คิดวิธีหรือข้อตกลงเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น 6. ครูเป็นผู้แนะนำกิจกรรมและให้ข้อมูลประกอบกัน ครูช่วยเหลือให้เด็กเกิดความคิดด้วยตนเอง 	<p>บทบาทครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครูควบคุมให้เด็กทำกิจกรรมตามที่กำหนดให้ถูกต้องและเป็นระเบียบ 2. เมื่อมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในชั้นเรียนครูจะเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาด้วยตนเอง โดยอ้างกฎและความถูกต้อง

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบบทบาทครูและบทบาทเด็ก (ต่อ)

การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนตามแนวคิด ของจอห์นสันและจอห์นสัน	การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในห้องเรียนแบบปกติ
<p>บทบาทเด็ก</p> <ol style="list-style-type: none"> เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเองและการตัดสินใจหาข้อตกลงร่วมกัน เด็กช่วยกันระดมความคิดและแสดงออกถึงพฤติกรรมความเป็นประชาธิปไตย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากที่ครูกำหนดให้และจากประสบการณ์ของเด็กหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อไม่ให้สถานการณ์ของความขัดแย้งเกิดขึ้นอีก <p>สภาพแวดล้อม</p> <ol style="list-style-type: none"> มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง เป็นมิตรอบอุ่นและมีอิสระ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับเด็กระหว่างเด็กด้วยกัน หรือเด็กกับครู 	<p>บทบาทเด็ก</p> <ol style="list-style-type: none"> เด็กเป็นผู้ที่ได้รับข้อมูลเนื้อหาจากการทำกิจกรรมที่ครูกำหนดให้ เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงและข้อกำหนดที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น <p>สภาพแวดล้อม</p> <ol style="list-style-type: none"> มีบรรยากาศที่ไม่เป็นอิสระ เด็กต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ครูสร้างขึ้น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเด็กกับครูในช่วงสรุปของการทำกิจกรรม

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะและขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

5.1 แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย

5.1.1 การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียดในการดำเนินการดังต่อไปนี้

5.1.1.1 ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการ ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1.1.2 ดำเนินการออกแบบและสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็กอนุบาลที่สังเกตเห็นในขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันในสถานการณ์ที่กำหนด โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยช่วยกันสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งลักษณะของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ เป็นแบบการใช้สถานการณ์ที่มีความคุ้นเคยกับเด็ก และเป็นสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียนของเด็กอนุบาล โดยแบ่งออกเป็น 2 สถานการณ์ ได้แก่

1. สถานการณ์ที่ 1 การเล่นเกม บ้านน้อยในสวนสวย

ใช้สำหรับสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนการทดลอง (pre-test)

2. สถานการณ์ที่ 2 การเล่นเกม ก่อร่างสร้างตุ๊กตาตัวน้อย

ใช้สำหรับสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลอง (post-test)

ในการออกแบบสถานการณ์ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการกำหนดสถานการณ์ของ Willems และ Raush (1969, อ้างถึงใน DeVries, 1991) มีดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเน้นความเป็นธรรมชาติที่แสดงถึงความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก
2. สถานการณ์อยู่ในรูปแบบของกิจกรรมที่เด็กคุ้นเคย
3. สถานการณ์กระตุ้นให้เด็กแสดงออกถึงความร่วมมือที่มาจากภายในจิตใจ
4. สถานการณ์ที่เด็กมีโอกาสเกิดความขัดแย้งขึ้นได้
5. ไม่มีการควบคุมจากผู้ใหญ่ขณะอยู่ในสถานการณ์

โดยแต่ละสถานการณ์ใช้สำหรับสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 องค์ประกอบของพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

องค์ประกอบของพฤติกรรมประชาธิปไตย	สถานการณ์ที่ 1 (บ้านน้อยในสวนสวย) ก่อนการทดลอง	สถานการณ์ที่ 2 (ก่อสร้างตุ๊กตาตัวน้อย) หลังการทดลอง
1. ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น		
1.1 การช่วยเหลือแบ่งปันของให้เพื่อน	✓	✓
1.2 การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น	✓	✓
1.3 การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน	✓	✓
2. ด้านการเคารพในเหตุผล		
2.1 การแสดงความคิดเห็นของตนเอง	✓	✓
2.2 การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน	✓	✓
2.3 การบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	✓	✓
3. ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี		
3.1 การรู้จักประนีประนอม	✓	✓
3.2 การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย	✓	✓
3.3 การใช้คำพูดที่ไพเราะในการแก้ปัญหา	✓	✓

5.1.1.3 สร้างเกณฑ์การวิเคราะห์และเกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล โดยการสังเกตพฤติกรรมใช้มาตราส่วนประมาณค่า ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

พฤติกรรม	ระดับคะแนน
การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น	
1. การช่วยเหลือแบ่งปันของให้เพื่อน	
- เด็กช่วยเหลือและแบ่งปันของให้เพื่อนโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
- เด็กช่วยเหลือและแบ่งปันของให้เพื่อนโดยที่ครูคอยบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1
- เด็กไม่ช่วยเหลือและไม่แบ่งปันของให้เพื่อนแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือนจากครู	0
2. การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น	
- ให้ความร่วมมือ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
- ให้ความร่วมมือ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มโดยการได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1
- ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม แม้ว่าจะได้รับการเตือนหรือการบอกแล้ว	0
3. การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน	
- เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มได้ทุกคน	2
- ชอบทำอะไรกับกลุ่มเพื่อนที่สนิทเท่านั้น	1
- เล่นตามลำพังคนเดียวและชอบอยู่คนเดียวเสมอ	0
การเคารพในเหตุผล	
1. การแสดงความคิดเห็นของตนเอง	
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง	
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	2
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยถือว่าตนเองเป็นใหญ่ และเพื่อนภายในกลุ่มจะต้องรับฟังความคิดเห็น ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือน	1
	0
2. การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน	
- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนโดยที่ไม่ต้องเตือนหรือคอยบอก	
- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนแต่ต้องได้รับการเตือนหรือคอยบอก	2
- ไม่สนใจและไม่รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน	1
	0
3. การบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	
- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำได้โดยไม่ต้องบอกหรือเตือน	
- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำได้แต่ต้องได้รับการบอกหรือเตือน	2
- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่สนใจเพื่อนในกลุ่ม ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือน	1
	0

ตารางที่ 6 เกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล(ต่อ)

พฤติกรรม	ระดับคะแนน
การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	
1. การรู้จักประนีประนอม	
- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กรู้จักประนีประนอม ไม่ได้เถียงหรือทะเลาะกันกับเพื่อนโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กจะตกลงกันกับเพื่อนได้โดยที่ครูต้องบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1
- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กไม่สามารถตกลงกับเพื่อนได้ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือนจากครู	0
2. การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย	
- เด็กฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอโดยที่ครูไม่ต้องกระตุ้นหรือแนะนำ	2
- เด็กฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอโดยที่ครูกระตุ้นหรือแนะนำเป็นบางครั้ง	1
- เด็กไม่ฟังและไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอถึงแม้ว่าครูจะกระตุ้นหรือแนะนำ	0
3. การใช้คำพูดที่ไพเราะในการแก้ปัญหา	
- เด็กใช้คำพูดที่ไพเราะกับเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
- เด็กใช้คำพูดที่ไพเราะกับเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งโดยที่ครูบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1
- เด็กใช้คำพูดที่ไม่ไพเราะถึงแม้ว่าครูจะบอกหรือเตือน	0

5.1.1.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา แผนการจัดประสบการณ์การใช้กระบวนการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง สื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผล พร้อมทั้งหาค่าความตรงของเครื่องมือ (IOC) โดยค่าความตรงที่อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้จะต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไปแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยกำหนดเกณฑ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ค่าคะแนนความเหมาะสมสถานการณ์ความขัดแย้งที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (รายละเอียดนำเสนอ ดังแสดงในตารางที่ 7)

1) ถ้าเห็นว่าสอดคล้องหรือเหมาะสมให้คะแนน	1
2) ถ้าไม่แน่ใจว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องให้คะแนน	0
3) ถ้าเห็นว่าไม่สอดคล้องหรือไม่เหมาะสมให้คะแนน	-1

ตารางที่ 7 ค่าความตรงของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

รายการพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล	ค่าความตรง	ความหมาย
การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น		
1. การช่วยเหลือแบ่งปันของให้เพื่อน		
- เด็กช่วยเหลือและแบ่งปันของให้เพื่อนโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เด็กช่วยเหลือและแบ่งปันของให้เพื่อนโดยที่ครูคอยบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เด็กไม่ช่วยเหลือและไม่แบ่งปันของให้เพื่อนแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือนจากครู	1	ความตรงตามเนื้อหา
2. การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น		
- ให้ความร่วมมือ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มด้วยความเต็มใจโดยที่ไม่ต้องบอกหรือเตือน	1	ความตรงตามเนื้อหา
- ให้ความร่วมมือ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มโดยการได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1	ความตรงตามเนื้อหา
- ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มแม้ว่าจะได้รับการเตือนหรือการบอกแล้ว	1	ความตรงตามเนื้อหา
3. การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน		
- เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มได้ทุกคน	1	ความตรงตามเนื้อหา
- ชอบทำอะไรกับกลุ่มเพื่อนที่สนิทเท่านั้น	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เล่นตามลำพังคนเดียวและชอบอยู่คนเดียวเสมอ	1	ความตรงตามเนื้อหา
การเคารพในเหตุผล		
1. การแสดงความคิดเห็นของตนเอง		
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง	1	ความตรงตามเนื้อหา
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	1	ความตรงตามเนื้อหา
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยถือว่าตนเองเป็นใหญ่และเพื่อนภายในกลุ่มจะต้องรับฟังความคิดเห็น ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือน	0.6	ความตรงตามเนื้อหา

ตารางที่ 7 ค่าความตรงของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล (ต่อ)

รายการพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล	ค่าความตรง	ความหมาย
2. การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน		
- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนโดยไม่ต้องเตือนหรือคอยบอก	1	ความตรงตามเนื้อหา
- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนแต่ต้องได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1	ความตรงตามเนื้อหา
- ไม่สนใจและไม่รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน	1	ความตรงตามเนื้อหา
3. การบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง		
- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำได้โดยไม่ต้องบอกหรือเตือน	1	ความตรงตามเนื้อหา
- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำได้แต่ต้องได้รับการบอกหรือเตือน	1	ความตรงตามเนื้อหา
- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่สนใจเพื่อนในกลุ่ม ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือน	0.6	ความตรงตามเนื้อหา
การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี		
1. การรู้จักประนีประนอม		
- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กรู้จักประนีประนอม ไม่ได้เถียงหรือทะเลาะกันกับเพื่อนโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กจะตกลงกันกับเพื่อนได้โดยที่ครูต้องบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กไม่สามารถตกลงกับเพื่อนได้ ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือนจากครู	1	ความตรงตามเนื้อหา
2. การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย		
- เด็กฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอโดยที่ครูไม่ต้องกระตุ้นหรือแนะนำ	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เด็กฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอโดยที่ครูกระตุ้นหรือแนะนำเป็นบางครั้ง	1	ความตรงตามเนื้อหา
- เด็กไม่ฟังและไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอ ถึงแม้ว่าครูจะกระตุ้นหรือแนะนำ	0.6	ความตรงตามเนื้อหา

ตารางที่ 7 ค่าความตรงของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล (ต่อ)

รายการพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล	ค่าความตรง	ความหมาย
3. การใช้คำพูดที่ไพเราะในการแก้ปัญหา		
- เด็กใช้คำพูดที่ไพเราะกับเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	0.6	ความตรงตามเนื้อหา
- เด็กใช้คำพูดที่ไพเราะกับเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งโดยที่ครูบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	0.6	ความตรงตามเนื้อหา
- เด็กใช้คำพูดที่ไม่ไพเราะถึงแม้ว่าครูจะบอกหรือเตือน	1	ความตรงตามเนื้อหา

5.1.1.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน และปรับปรุงแก้ไขแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย ครั้งที่ 1 แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมทางภาษา ตลอดจนให้คำแนะนำไปทดลองใช้ (try out) กับเด็กอนุบาลที่มีอายุ 5-6 ปีที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนอนุบาลระยองวัดหนองสนม เพื่อหาค่าความเที่ยงของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient alpha) ของ Cronbach ซึ่งผลจากการวิเคราะห์คุณภาพ พบว่า ค่าความเที่ยงอยู่ที่ 0.831

5.2 แบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

5.2.1 การสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดในการดำเนินการดังต่อไปนี้

5.2.1.1 ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการ ตัวอย่างแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.2.1.2 ดำเนินการออกแบบและสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็กอนุบาลที่สังเกตเห็นในขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยช่วยกันสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็ก

5.2.1.3 นำแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมในด้านความตรงของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5.2.1.4 นำแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยไปทดลองใช้กับเด็กอนุบาลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

5.2.1.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกพฤติกรรมประจำปีโดย แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมทางภาษาตลอดจนให้คำแนะนำ เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.1 นำแบบสังเกตพฤติกรรมประจำปีโดยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปสังเกตพฤติกรรมประจำปีโดยของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เป็นรายบุคคล โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมประจำปีโดย จนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกันในพฤติกรรมที่สังเกต และฝึกการสังเกต บันทึกพฤติกรรมจนเกิดความเชี่ยวชาญ เป็นเวลา 1 สัปดาห์

6.1.1 ผู้ช่วยวิจัยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

6.1.1.1 มีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการเด็กวัยอนุบาล

6.1.1.2 มีความรู้ความเข้าใจในการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ที่มีต่อพฤติกรรมประจำปีโดยของเด็กอนุบาล โดยผู้วิจัยเป็นผู้ให้ความรู้ก่อนการดำเนินการทดลอง และให้ผู้ช่วยวิจัยศึกษาเอกสารตามแบบสังเกตพฤติกรรมประจำปีโดย มีการฝึกสังเกตร่วมกัน และให้ผู้ช่วยวิจัยทดลองบันทึกการสังเกตพฤติกรรมประจำปีโดย เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของการสังเกตจากนั้นนำผลคะแนนมาหาค่าความเที่ยงในการสังเกตพฤติกรรมประจำปีโดยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัย และใช้การทดสอบค่าความเที่ยงในการสังเกตของ William A. Scott (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) โดยกำหนดให้ค่าความเที่ยงในการสังเกตพฤติกรรม มีค่าไม่ต่ำกว่า .08 หรือ 80% ได้ผลการทดสอบค่าความเที่ยงคือ 0.89

6.1.1.3 ไม่มีอคติกับการทดลองและให้ความร่วมมือในการทำงาน

6.2 ดำเนินการทดลอง โดยกลุ่มทดลองใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ระหว่างเวลา 10.00 น.- 11.00 น. รวมเวลา 1 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอน และจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยให้กับเด็กในกลุ่มทดลอง ซึ่งแบ่งเด็กออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสีเหลือง กลุ่มสีชมพู กลุ่มสีเขียว กลุ่มสีส้ม และกลุ่มสีฟ้า โดยในแต่ละวันหลังจากที่มีการใช้กระบวนการการแก้ปัญหาความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสัน จะมีเด็ก 1 กลุ่มได้ทำกิจกรรม

ในมุมมองสถานการณ์การแก้ปัญหาที่ได้จัดเตรียมขึ้นไว้อีกมุมหนึ่งนอกเหนือจากมุมอื่นๆ ภายในห้องเรียน ซึ่งเด็กทุกกลุ่มจะได้ลงมือปฏิบัติสลับสับเปลี่ยนกันไปในแต่ละวัน และในแต่ละอาทิตย์ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การจัดกิจกรรมให้กับเด็กในกลุ่มทดลอง

วัน	กลุ่ม
วันจันทร์	กลุ่มสี่เหลือง
วันอังคาร	กลุ่มสี่ชมพู
วันพุธ	กลุ่มสี่เขียว
วันพฤหัสบดี	กลุ่มสี่ส้ม
วันศุกร์	กลุ่มสี่ฟ้า

กิจกรรมการปฏิบัติ (กลุ่มย่อย) ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ โดยมีกิจกรรม 1 กิจกรรม ต่อ 1 สัปดาห์ ประกอบด้วย 10 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมเกม “ไม้ไอศกรีมแปลงร่าง”
2. กิจกรรมเกม “สัตว์น้อยในป่าใหญ่”
3. กิจกรรม “หนังสือของพวกเรา”
4. กิจกรรมเกม “ตกแต่งหลอดประดิษฐ์”
5. กิจกรรมเกม “หุ่นยนต์วาดรูป”
6. กิจกรรมเกม “บอกไป...ปะติด”
7. กิจกรรมเกม “เลี้ยงลูกปิงปองในเขาวงกต”
8. กิจกรรมเกม “แรงน้อยต้องช่วยกัน”
9. กิจกรรมเกม “จิ๊กซอว์หรรษา”
10. กิจกรรม “มือน้อยที่สร้างสวรรค์”

ส่วนกลุ่มควบคุมใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ และสอนในเวลาเดียวกันกับกลุ่มทดลอง โดยมีผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้สอน ในช่วงของกิจกรรมเสรี ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย บันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการสังเกตสัปดาห์เว้นสัปดาห์ เป็นเวลา 10 สัปดาห์

ตารางที่ 9 กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับความขัดแย้งของเด็กอนุบาล

กิจกรรม	ความขัดแย้ง		
	สิ่งของ	ความรู้สึก	ความคิด
1. กิจกรรมเกม “ไม้ไอศกรีมแปลงร่าง”	✓		
2. กิจกรรมเกม “สัตว์น้อยในป่าใหญ่”	✓		
3. กิจกรรม “หนังสือของพวกเรา”	✓		
4. กิจกรรมเกม “ตกแต่งหลอดประดิษฐ์”	✓		
5. กิจกรรมเกม “หุ่นยนต์วาดรูป”		✓	
6. กิจกรรมเกม “บอกไป...ปะติด”		✓	
7. กิจกรรมเกม “เลี้ยงลูกปิงปองในเขาวงกต”		✓	
8. กิจกรรมเกม “แรงน้อยต้องช่วยกัน”			✓
9. กิจกรรมเกม “จิ๊กซอว์หรรษา”			✓
10. กิจกรรม “มือน้อยที่สร้างสวรรค์”			✓

6.3 หลังการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กไปสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเป็นรายบุคคล

ตารางที่ 10 ช่วงเวลาและขั้นตอนดำเนินการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

ช่วงเวลา	ขั้นตอนการดำเนินการ
1 เดือนก่อนทำการทดลอง	ผู้วิจัยศึกษาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลระยอง และช่วยเหลือกิจกรรมอื่นๆ ในชั้นเรียน เพื่อสร้างความคุ้นเคย ระหว่างผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง
ก่อนการทดลอง	ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้สถานการณ์ คือ สถานการณ์การเล่นเกม “บ้านน้อยในสวนสวย”
ทดลอง สัปดาห์ที่ 1 -10 วันจันทร์-วันศุกร์	<p>1. ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันกับกลุ่มทดลอง และสอนตามแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติกับกลุ่มควบคุม โดยมีลำดับขั้น ดังนี้</p> <p>ขั้นที่ 1 ขั้นเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์ ครูกำหนดสถานการณ์หรือปัญหา โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงในชั้นเรียน ครูมีอุปกรณ์และสื่อมานำเสนอสถานการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสำรวจปัญหาจากสถานการณ์</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจสถานการณ์ โดยการให้เด็กได้ทำความเข้าใจสิ่งที่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น พูดยังแสดงความคิดเห็น และแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น</p> <p>ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ เป็นการให้เด็กได้อธิบายถึงสิ่งที่เกิดความขัดแย้งและรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของเด็กด้วยการใช้เหตุผลและอภิปรายร่วมกัน</p> <p>ขั้นที่ 4 ขั้นเลือกวิธีแก้ปัญหา เป็นการให้เด็กเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหาจากสถานการณ์ความขัดแย้ง และให้เด็กได้เลือกวิธีแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบร่วมกันมากที่สุด</p> <p>ขั้นที่ 5 ขั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง เป็นการให้เด็กอธิบายถึงผลของวิธีแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่ได้เลือก และให้ข้อมูลเพิ่มเติมสนับสนุนความเป็นไปได้ของวิธีแก้ปัญหานั้น ๆ</p> <p>ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และการนำไปใช้ เป็นการพูดทบทวนคำตอบ การแสดงความคิดเห็นของเด็กแต่ละคน และแนะแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์และให้เด็กนำไปปฏิบัติทั้งในเหตุการณ์จริงและสถานการณ์จำลองได้อย่างเหมาะสม</p>

ตารางที่ 10 ช่วงเวลาและขั้นตอนดำเนินการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน (ต่อ)

ช่วงเวลา	ขั้นตอนการดำเนินการ
ทดลอง สัปดาห์ที่ 1 -10 วันจันทร์-วันศุกร์	<p>ผู้วิจัยใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน สอนในช่วงกิจกรรมเสรี ใช้เวลา 1 ชั่วโมง สอนเวลา 10.00 น.-11.00 น.</p> <p>2. ช่วงเวลาของการสอนกำหนดตามหน่วย ดังนี้ คือ</p> <p>สัปดาห์ที่ 1-4 ความขัดแย้งในเรื่องของสิ่งของ</p> <p>สัปดาห์ที่ 5-7 ความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก</p> <p>สัปดาห์ที่ 8-10 ความขัดแย้งในเรื่องของความคิด</p> <p>ผู้วิจัยทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก โดยทำการสังเกตสัปดาห์เว้นสัปดาห์</p>
หลังการทดลอง	<p>ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้สถานการณ์ คือ สถานการณ์การเล่นเกม “ก่อสร้างตึกตาด่วนน้อย”</p>

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

7.1 คำนวณค่าสูงสุด ต่ำสุดและค่าเฉลี่ย (ร้อยละ) ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย ก่อนและหลังการทดลอง

7.2 นำคะแนนที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

7.3 วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยทดสอบค่าที (t-test independent) ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

7.4 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมมารวบรวมสรุปผลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบความเรียง

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียน ตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ผลและนำเสนอตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลก่อนและหลังการทดลอง

1.1 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

1.2 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

1.3 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง ระยะเวลาก่อนการทดลองและระยะเวลาหลังการทดลอง

1.4 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

1.5 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

1.6 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเคารพในเหตุผล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

1.7 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเคารพในเหตุผล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

1.8 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

1.9 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ระหว่างการทดลอง

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ก่อนและหลังการทดลอง

1.1 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง นำเสนอในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	9.86	2.62	1.49
กลุ่มควบคุม	8.93	2.19	

จากตารางที่ 11 พบว่าก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 9.86 (S.D.= 2.62) กลุ่มควบคุม เท่ากับ 8.93 (S.D.= 2.19) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่มีความแตกต่างกัน แสดงว่า ก่อนการทดลองเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากเด็กอนุบาลกลุ่มควบคุม

1.2 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง นำเสนอในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	16.50	1.11	14.39*
กลุ่มควบคุม	10.00	2.21	

* $p < .01$ ($t_{58} = 2.663$)

จากตารางที่ 12 พบว่า หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลอง เท่ากับ 16.50 (S.D.= 1.11) กลุ่มควบคุม เท่ากับ 10.00 (S.D.= 2.21) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.3 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง ระยะก่อนการทดลองและระยะหลังการทดลอง นำเสนอในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง ระยะก่อนการทดลองและระยะหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	\bar{x}	S.D.	t
ก่อนทดลอง	30	9.87	2.62	16.60*
หลังทดลอง	30	16.50	1.10	

* $p < .01$ ($t_{29} = 2.756$)

จากตารางที่ 13 พบว่า ก่อนทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล เท่ากับ 9.87 (S.D.= 2.62) หลังทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล เท่ากับ 16.50 (S.D. = 1.10) แสดงว่า หลังทดลองใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

ของเด็กอนุบาลของกลุ่มทดลอง มีคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย สูงกว่า ก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.4 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง นำเสนอในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	30	3.30	1.24	0.97
กลุ่มควบคุม	30	3.03	0.85	

จากตารางที่ 14 ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่นของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 3.30 (S.D.= 1.24) ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่นของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 3.03 (S.D.= 0.85) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่นของกลุ่มทดลองไม่มีความแตกต่างกัน แสดงว่า ก่อนการทดลองคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่ต่างกัน

1.5 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง นำเสนอในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	30	5.47	0.63	
กลุ่มควบคุม	30	3.43	1.01	9.39*

* $p < .01$ ($t_{158} = 2.663$)

จากตารางที่ 15 หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่นของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 5.47 (S.D.= 0.63) ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่นของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 3.43 (S.D.= 1.01) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.6 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเคารพในเหตุผล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองนำเสนอในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเคารพในเหตุผล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	30	3.13	1.17	
กลุ่มควบคุม	30	2.87	1.04	0.93

จากตารางที่ 16 ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเคารพในเหตุผลของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 3.13 (S.D.= 1.17) ด้านการเคารพในเหตุผลของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 2.87 (S.D.= 1.04) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเคารพในเหตุผลของกลุ่มทดลอง ไม่มีความแตกต่างกัน แสดงว่า ก่อนการทดลองคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่ต่างกัน

1.7 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการ
เคารพในเหตุผล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง นำเสนอในตารางที่
17

ตารางที่ 17 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการ
เคารพในเหตุผล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	30	5.47	0.68	
กลุ่มควบคุม	30	3.30	0.88	10.69*

* $p < .01$ ($t_{.58} = 2.663$)

จากตารางที่ 17 หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล
ด้านการเคารพในเหตุผลของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 5.47 (S.D.= 0.68) ด้านการเคารพในเหตุผลของ
กลุ่มควบคุม เท่ากับ 3.30 (S.D.= 0.88) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า หลังการทดลอง
ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเคารพในเหตุผลของกลุ่มทดลอง
สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.8 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการ
แก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง นำเสนอใน
ตารางที่ 18

ตารางที่ 18 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการ
แก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	30	3.43	1.07	
กลุ่มควบคุม	30	3.03	0.93	1.55

จากตารางที่ 18 ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 3.43 (S.D.= 1.07) ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 3.03 (S.D.= 0.93) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า ก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีของกลุ่มทดลองไม่มีความแตกต่างกัน แสดงว่า ก่อนการทดลองคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

1.9 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง นำเสนอในตารางที่ 19

ตารางที่ 19 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	30	5.57	0.73	8.97*
กลุ่มควบคุม	30	3.27	1.20	

* $p < .01$ ($t_{58} = 2.663$)

หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 5.57 (S.D.= 0.73) ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 3.27 (S.D.= 1.20) และเมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่า หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ในระหว่างทำการทดลอง มีดังนี้

จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยในระยะเวลา 10 สัปดาห์ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงระยะเริ่มการทดลองเด็กยังไม่แสดงพฤติกรรมนักซึ่งผู้วิจัยจะต้องคอยกระตุ้นและแนะนำจึงจะแสดงพฤติกรรมเมื่อถึงช่วงระยะระหว่างการทดลองเด็กเริ่มคุ้นเคยกับการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน จึงเริ่มมีพฤติกรรมประชาธิปไตยได้โดยที่ผู้วิจัยไม่ต้องกระตุ้นหรือแนะนำ แต่ก็มีบางพฤติกรรมที่ผู้วิจัยจะต้องเข้าไปกระตุ้นให้เด็กภายในกลุ่มได้แสดงพฤติกรรมออกมา เช่น การแสดงความคิดเห็น การบอกเหตุผลกับเพื่อนภายในกลุ่ม ในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรสิ่งหนึ่ง ในช่วงระยะหลังการทดลอง เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ดีขึ้นเป็นอย่างมาก โดยที่ผู้วิจัยไม่ต้องกระตุ้นหรือแนะนำสิ่งใดๆ ให้กับเด็กเลย ซึ่งพฤติกรรมที่เด็กได้แสดงออกในระหว่างการทดลอง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น

ในระหว่างการทดลองการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน เด็กที่ได้รับฟังการเล่านิทาน การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม และการชมภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้รับมาจากสื่อในรูปแบบต่างๆ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การแบ่งปันของเล่น อุปกรณ์ในการทำกิจกรรมให้กับเพื่อนภายในกลุ่มที่นั่งร่วมกัน และระหว่างกลุ่ม การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนร้องขอ ดังบทสนทนาระหว่างเด็กภายในกลุ่มระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มย่อย

ติม: อร แบ่งกรรไกรให้กับข้าวสวยด้วยนะ พวกเราจะต้องแบ่งของกันตามนิทานที่ครูพูดเล่าเมื่อเช้านี้

ข้าว: เดี่ยวเราค่อยตัด ให้อรตัดรูปสัตว์ไปก่อน

อร: นั่งตัดกระดาษและพูดกับข้าวสวยไปด้วยว่า “เดี๋ยวข้าวค่อยตัดต้นไม้” เราขอตัดสัตว์ตัวนี้ก่อน

เกรท: เดี่ยวเราติดกาวกับระบายสีกับหมิง พร้อมกับยีนสีให้หมิง

ในระยะแรกของการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม เด็กจะมีการเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อนโดยที่มีเด็กบางกลุ่มจะไม่ยอมให้เพื่อนเข้ามาอยู่ในกลุ่มของตนเอง และเด็กบางคนไม่อยากจะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ชอบที่จะทำกิจกรรมคนเดียว จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่ม ดังบทสนทนาระหว่างเด็กภายในกลุ่ม ดังนี้

เมย์: เราไม่ยอมให้ได้อยู่ในกลุ่มเดียวกับเราเลย เต้ทำงานไม่สวย

นก: ใช่เราก็ไม่ยอมให้ได้อยู่กลุ่มเรา

เต้: เราจะไปบอกครูพัก

28 พฤศจิกายน 2554

จากบทสนทนาจะเห็นว่า ในตอนแรกของการทำกิจกรรมกลุ่มย่อยร่วมกันภายในกลุ่ม จะเกิดความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึกว่าตนเองไม่ยอมทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน คนนี้ ต่อมาผู้วิจัยได้ใช้สื่ออุปกรณ์ในรูปแบบที่หลากหลายเกี่ยวกับเรื่องของความขัดแย้งในด้านต่างๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น และเชื่อมโยงกับความรู้ที่เด็กได้รับจากการฟังความคิดเห็นของเพื่อนภายในชั้นเรียน รวมถึงวิธีการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ทำให้เด็ก ๆ ภายในชั้นเรียนมีการปรับนิสัย และเลียนแบบพฤติกรรมตามแบบตัวละครจากสื่อต่างๆ เด็กภายในชั้นเรียนไม่มีการแบ่งแยกว่าอันนี้ของฉันอันนี้ของเธอ ไม่เลือกว่าเพื่อนคนนี้ทำไม่ได้หรือตนเองไม่ชอบ เด็กจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นอย่างดี มีการแบ่งหน้าที่กันในการทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกันเมื่อเพื่อนทำไม่ได้ มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะสร้างผลงานให้กับกลุ่มของตนเอง เช่น ในการเล่นเกมกิจกรรม “สัตว์น้อยในป่าใหญ่” ผู้วิจัยได้ให้เด็กทำกิจกรรมโดยเด็กจะต้องแบ่งหน้าที่และทำกิจกรรมภายในกลุ่มด้วยตัวเด็กเอง ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ในการทำกิจกรรม และมีการจำกัดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ภายในกลุ่ม เด็กๆ ภายในกลุ่มสนุกกับกิจกรรมที่ผู้วิจัยนำมาจัดให้กับเด็ก และมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมเป็นอย่างมาก เด็กแบ่งหน้าที่กัน และเมื่อเพื่อนในกลุ่มจะทำอะไรทุกคนภายในกลุ่มก็จะช่วยเหลือและแบ่งปันสิ่งของให้แก่กัน

2.2 ด้านการเคารพในเหตุผล

ในระหว่างที่ผู้วิจัยทำกิจกรรมหลังจากที่เด็กได้ฟังนิทาน การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม และการชมภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน เมื่อผู้วิจัยถามคำถามกับเด็ก ในช่วงระยะแรกของการทดลองเด็กๆ ยังไม่ค่อยกล้ายกมือขึ้นตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นเท่าไรนัก จะมีเพียงบางคนเท่านั้นที่กล้าพูด กล้าแสดงความคิด แต่

เมื่อผ่านไปประมาณ 3 สัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ 4 เด็กๆ ภายในห้องเรียน ต่างยกมือเพื่อที่จะตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้นำมาให้เด็กเรียนรู้ และเมื่อเพื่อนตอบคำถามที่ใกล้เคียงกับตนเองก็จะบอกว่าเหมือนตนเอง และถ้ามีบางคนตอบคำถามที่ต่างความเห็นจากเพื่อนในระยะแรกๆ เด็กที่ตอบไม่เหมือนเพื่อนจะถูกหัวเราะในคำตอบและเมื่อถึงเวลาที่เพื่อนภายในห้องเรียนจะต้องเลือกว่าชอบคำตอบไหนมากที่สุด เด็กที่เพื่อนไม่ได้เลือกคำตอบของตนเองจะแสดงท่าทางไม่พอใจ และบางครั้งเด็กจะพูดออกมาว่าคำตอบของตนดีกว่าของเพื่อนอยู่แล้ว และไม่สนใจในกิจกรรมต่อจากนั้น ดังบทสนทนาระหว่างทำกิจกรรม ดังนี้

ระหว่างที่ผู้วิจัยถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในนิทานที่เด็กได้ชมจากภาพยนตร์ ว่า “เด็กๆ จะมีวิธีการแก้ปัญหาในเรื่องนี้อย่างไร ถ้าเพื่อนของเราเป็นแบบในนิทานที่เด็กได้ชม คือไม่สนใจว่าเพื่อนคนอื่นจะทำอะไร ตนเองจะทำแบบนี้”

ปอ: เราต้องฟังความคิดเห็นของเพื่อนคนอื่นครับ ไม่เอามาทำคนเดียว

เนย: หนูจะไม่ให้เพื่อนคนนี้อยู่ในกลุ่มและจะไปบอกครูคะ
เพื่อนในห้องเรียนหัวเราะคำตอบของน้องเนย เนื่องจากน้องเนยชอบวิ่ง

ไปฟ้องครู

เนย: ทำหน้าบึ้งหันไปหาเพื่อนที่อยู่ข้างๆ ตนเอง

ผู้วิจัย: เด็กๆ ค่ะเมื่อวานเรามีข้อตกลงกันในห้องเรียนว่าอะไรเอ่ย เด็กๆ
จำได้ไหมคะ

เด็กภายในชั้นเรียน: เวลาเพื่อนตอบไม่หัวเราะเพื่อนคะ/ครับ

ผู้วิจัย: มีใครจะตอบคำถามครูอีกไหมคะ

พี: เราต้องแบ่งปันของให้เพื่อนครับ

เมื่อถึงเวลาที่ผู้วิจัยให้เด็กเลือกคำตอบที่เด็กชอบมากที่สุด น้องปอได้รับการเลือกมากที่สุด น้องพีจึงหันไปพูดกับเพื่อนข้างๆ ว่าคำตอบของเราดีกว่าปออีก จากนั้นน้องก็หันไปคุยกับเพื่อน

13 ธันวาคม 2554

แต่เมื่อระยะเวลาในการทดลองผ่านไปเด็กเริ่มที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่หัวเราะเพื่อนที่ตอบคำถามต่างจากคนอื่นแต่จะนั่งฟังว่าเพื่อนแต่ละคนตอบว่าอะไร เป็นคำตอบที่แตกต่างจากคำตอบของตนหรือไม่ และบอกให้ผู้วิจัยเขียนคำตอบของเพื่อนบนกระดาน

ส่วนเด็กที่เพื่อนไม่ได้เลือกคำตอบที่เด็กภายในห้องเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ก็เริ่มเรียนรู้ว่าคำตอบของตนก็ดี แต่เป็นเพราะเพื่อนในห้องเรียนชอบคำตอบในลักษณะอีกแบบมากกว่าคำตอบของตนเอง จึงทำให้เด็กที่ตอบคำถามแต่เพื่อนไม่ได้เลือกว่าชอบมากที่สุดเกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าเดิม นอกจากนี้การที่เด็กจะตัดสินใจบอกเหตุผลหรือเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เด็กสามารถบอกได้ว่าทำไม หรือเพราะอะไรจนถึงเลือกคำตอบ หรือเลือกที่จะทำสิ่งนี้ ดังตัวอย่างบทสนทนาที่ผู้วิจัยได้ถามคำถามกับเด็กๆ ว่า “เด็กๆ จะทำอย่างไรถ้ามีเพื่อนของเราไม่ยอมเข้าแถวเรียงตามลำดับเพื่อรับของจากครู”

ออม: บอกเพื่อนให้ไปเข้าแถวข้างหลังตนเอง เพราะว่าเดี๋ยวเพื่อนคนอื่นไม่ได้ของจากครู

นิน่า: ไม่ให้เพื่อนเข้ามาแซง และบอกให้ไปต่อข้างหลังตนเอง

ผู้วิจัย: แล้วคำตอบอื่นๆ ละคะ เด็กๆ คนอื่นจะทำอย่างไรดี

เมค: ให้เพื่อนมาอยู่หน้าตนเอง

เจ: ทำไม่ให้เป็นแซงละเมค ไม่ดีนะ

เมคเกอร์: แสดงท่าทางนิ่งๆ แล้วก็หันไปพูดกับเจว่า “ทำไมเราจะตอบแบบนี้”

ผู้วิจัย: ทำไมน้องเมคถึงให้เพื่อนมาอยู่ข้างหน้าตนเองละคะ

เมค: เพราะกลัวเพื่อนจะไม่ได้รับของจากครูครับ

ผู้วิจัย: เด็กๆ คะ การที่เพื่อนของเราไม่ยอมต่อแถวเป็นสิ่งที่ไม่ดีนะคะ เพราะการเข้าแถวก่อนหลังตามลำดับ จะเป็นการฝึกนิสัยให้เพื่อนของเรารู้จักการรอคอยนะคะ เด็กจะต้องช่วยกันเตือนเพื่อนนะคะ ถ้ามีเพื่อนในห้องของเราที่มีนิสัยแบบนี้

เด็กๆ: ครับ/ค่ะ

1 ธันวาคม 2554

2.3 ด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

จากกิจกรรมที่ผู้วิจัยให้เด็กได้ทำร่วมกันภายในกลุ่มในช่วงแรกของการทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กจะไม่ค่อยรับฟังเพื่อนคนอื่นที่อยู่ภายในกลุ่มของตนเองซึ่งต่างคนต่างจะทำในสิ่งที่ตนต้องการ เมื่อภายในกลุ่มเกิดความขัดแย้งเรื่องการแบ่งวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งผู้วิจัยจัดไว้

ในจำนวนจำกัด มีเด็กบางคนใช้คำพูดไม่ไพเราะกับเพื่อน มีการว่ากล่าวเพื่อนและแสดงท่าทางไม่พอใจที่เพื่อนไม่ยอมทำตามในสิ่งที่ตนเองต้องการ ดังบทสนทนาต่อไปนี้

กัน: ผิง ไม่ยอมแบ่งสีเราบ้างเลย

ผิง: เราไม่ให้ใช้ กันระบายสีไม่สวย แล้วหลังจากนั้นก็เก็บสีที่กันหยิบไปเอามาวางไว้ข้างตนเอง

กัน: เฮ้ย ผิงเอามาให้เราใช้บ้าง จากนั้นก็เข้าไปแย่งสีจากผิงเพื่อมาระบายและวาดรูป

ผิง: เราไม่ให้ และพยายามดึงสีออกมาจากกัน

ผู้วิจัย: เข้าไปถามเด็กๆ ภายในกลุ่มว่าเมื่อเข้าครูปัดแล้วเรื่องอะไรให้เด็กๆ ฟังเอ่ย จำกัดได้ไหมคะ

ผิง: โยนสีให้กัน 3 สี แล้วบอกว่าเราให้ระบายแค่ 3 สี

17 พฤศจิกายน 2554

จากบทสนทนาดังกล่าว เด็กภายในกลุ่มต่างก็แย่งกันทำกิจกรรม เด็กบางคนใช้คำพูดที่ไม่ไพเราะกับเพื่อน และมีการแย่งกันใช้สิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ที่มีอย่างจำกัดภายในกลุ่ม โดยที่ไม่สนใจว่าเพื่อนภายในกลุ่มจะพอใจใช้กันหรือไม่ และเด็กใช้วิธีการในการนำอุปกรณ์มาใช้โดยการแย่งสิ่งของมาจากเพื่อน ทำให้เพื่อนเกิดความไม่พอใจ จนเกิดเป็นการทะเลาะกันภายในกลุ่มขึ้น ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้นำกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันมาใช้กับเด็ก โดยผ่านการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งจากหนังสือนิทาน การแสดงบทบาทสมมติ การสร้างสถานการณ์จำลอง การชมภาพยนตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้ง และการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น เด็กมีพฤติกรรมการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนดียิ่งขึ้น โดยจะเห็นได้จากหลังสัปดาห์ที่ 3 เป็นต้นไป เด็กเกิดการเรียนรู้และเชื่อมโยงการปฏิบัติตัวของตนเองกับเพื่อนและบุคคลอื่นได้ดีมากขึ้น เช่น การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี เด็กจะยอมรับฟังเพื่อนคนอื่นในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น และในกิจกรรมที่เด็กจะต้องปฏิบัติก็จะมีเด็กบางกลุ่มได้นำกระบวนการของจอห์นสันและจอห์นสันมาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรมที่ผู้วิจัยจัดขึ้นดังบทสนทนาต่อไปนี้

เจ: เราจะตั้งชื่อภาพนี้ว่าอะไรกันดี

ไบรท์: “บ้านสวนสวย” ดีไหม

เจ: ไม่เอา เราว่าชื่อ “สวนดอกไม้หน้าอยู่” แล้วก็ทำท่าทางคิดว่าจะต่อว่าอะไรดี

ไบรท์: ไม่เอา เราว่าชื่อ บ้านสวนสวย นะดีแล้ว

เจ: งั้นเรามายกมือกันในกลุ่มว่าใครจะให้ชื่ออะไรบ้าง

จากนั้นเพื่อนในกลุ่มก็ยกมือว่าตนเองชอบชื่อไหนระหว่างชื่อ “บ้านสวนสวย” กับ “สวนดอกไม้หน้าอยู่” และได้ผลคะแนนว่า เพื่อนเลือกชื่อของไบรท์ คือ “บ้านสวนสวย” น้องเจก็บอกกับเพื่อนในกลุ่มว่า “ก็ได้” เพราะลงคะแนนกันแล้ว จากนั้นก็หันมาลงทำงานของกลุ่มตนเองต่อจนเสร็จ

7 ธันวาคม 2554

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า เด็กเกิดการเรียนรู้การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เด็กกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพในสิ่งที่บุคคลอื่นแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และรู้จักการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น เด็กมีความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปมาสู่การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันได้ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมข้างต้น เป็นพฤติกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมประชาธิปไตย การที่เปิดโอกาสให้กับเด็ก เป็นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งทำให้นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป เนื่องจากครูใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือในการสอดแทรกพฤติกรรมประชาธิปไตย และใช้คำถามเป็นตัวกระตุ้นความคิดเห็น รวมถึงการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในรูปแบบหนึ่งนอกเหนือไปจากการเรียนรู้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ในด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษาผลการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลครั้งนี้ว่า

1. หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน คะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่าเด็กอนุบาลกลุ่มควบคุมที่ได้รับการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ
2. หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

การศึกษาครั้งนี้ประชากร คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 มีอายุระหว่าง 5-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกลุ่มตัวอย่างคือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 มีอายุระหว่าง 5-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากห้องเรียน 2 ห้อง จากห้องเรียน 11 ห้อง ได้กลุ่มตัวอย่างมา 2 ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 1 เด็กอนุบาลจำนวน 30 คน ห้องเรียนที่ 2 เด็กอนุบาลจำนวน 30 คน แล้วจับฉลากอีกครั้งหนึ่งเพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย มีค่าความเที่ยงอยู่ที่ 0.831 เป็นแบบสังเกตมีลักษณะการให้คะแนนแบบประเมินค่าโดยสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล และแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองใช้แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ซึ่งเป็นแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน และส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล จำนวน 50 แผน ส่วนกลุ่มควบคุมใช้แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามปกติ มีแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง จำนวน 50 แผน โดยครูเป็นผู้จัดกิจกรรมตามแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ครูเป็นผู้แนะนำและจัดการชั้นเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยนำแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยไปประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองจริง 1 สัปดาห์ (pre-test) เป็นรายบุคคล หลังจากนั้นดำเนินการทดลอง โดยกลุ่มทดลองใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน กลุ่มควบคุมใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนแบบปกติ และสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้วยแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้เวลาในการทดลอง 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในช่วงเวลา 10.00-11.00 น.วันละ 1 ชั่วโมง และทำการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง (post-test) เป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่าที (t-test independent) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

สรุปผลการวิจัย

1. หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของ จอห์นสันและจอห์นสัน คะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลองของเด็กอนุบาลกลุ่ม ทดลองสูงกว่าเด็กอนุบาลกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. หลังการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของ จอห์นสันและจอห์นสันคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลองของเด็กอนุบาลกลุ่ม ทดลองสูงกว่าคะแนนก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตาม แนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล พบว่า เด็กที่ได้รับการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและ จอห์นสัน มีคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่าเด็กที่ได้รับการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความ ขัดแย้งภายในห้องเรียนแบบปกติ แสดงให้เห็นว่าการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายใน ห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันช่วยพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยมากกว่าการ ใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียนแบบปกติที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจาก การใช้ กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน เป็น การใช้กิจกรรมที่让孩子ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี เมื่อ เกิดความขัดแย้งขึ้นเด็กได้เรียนรู้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนผ่านการฟังนิทาน การเล่นเกมบทบาทสมมติ การเล่นเกม สถานการณ์จำลอง และการชมภาพยนตร์สั้น ซึ่งเด็กสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันจากกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งสามารถอธิบายถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายใน ห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียน ตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

ลักษณะของแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของ จอห์นสันและจอห์นสัน เป็นการดำเนินกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ฝึกแสดงความคิดเห็น

อย่างมีเหตุผล เน้นให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ โดยการปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กได้สร้างความเข้าใจและแสดงออกถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยในทิศทางที่เหมาะสม สะท้อนให้เห็นถึงการเล่นหรือการทำงานกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนจนสามารถสร้างและปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เข้าใจการลงมติและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเด็กกับครู และเด็กกับเด็ก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย และสอดคล้องกับทฤษฎีของ Piaget (อ้างถึงใน DeVries และ Zan, 1994) ซึ่งกล่าวว่าความสำคัญในกระบวนการที่จะให้เด็กเข้าใจตนเอง และเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่น คือการที่ครูพยายามเตรียมการและจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างมีความหมาย ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้สร้างความสัมพันธ์แบบร่วมมือทางสังคม ซึ่ง Johnson (1986) กล่าวว่า ถ้าบุคคลรู้จักที่จะจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมแล้ว จะเป็นสิ่งที่มีค่าต่อตนเองและส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ของบุคคล นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมของแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ยังส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นอภิปรายออกเป็น ดังนี้

1.1 ด้านทักษะทางการคิด

การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสัน และจอห์นสันที่พัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กอนุบาลได้เกิดทักษะทางด้านความคิด การที่ผู้วิจัยได้กำหนดสถานการณ์หรือปัญหา โดยการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริงในห้องเรียนนั้น เป็นการกระตุ้นให้เด็กสนใจสำรวจปัญหาจากสถานการณ์ และเพื่อให้เด็กสามารถเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริงได้ ซึ่ง Shafteel และ Shafteel (1967: 67-71 อ้างถึงในทศนา เขมมณี, 2550) ได้กล่าวถึงการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาว่าผู้สอนจะต้องนำเสนอสถานการณ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง และมีระดับความยาก-ง่ายเหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็ก เด็กได้ลงมือกระทำ พบปัญหาและหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยให้เด็กมีแนวทางในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (Conner, 2005)

นอกจากนี้การที่เด็กได้แสดงความคิดเห็นหลังจากที่ฟังนิทานจบ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ช่วงเวลาที่เด็กจะพูดแสดงความคิดเห็นของตนนั้น จะเป็นช่วงกิจกรรมที่เด็กได้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ได้เรียนรู้ในเรื่องของการรอคอย เรียนรู้การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้

ของห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Piaget (1928; 1976 cited in DeVries and Zan, 1994) ที่กล่าวว่าประสบการณ์ทางสังคมเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นมาก ในการที่จะพัฒนาทางด้านเหตุและผล เมื่อเด็กมีประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะเริ่มเข้าใจถึงความสอดคล้องของเหตุผล และความเป็นจริง โดยครูจะแสดงบทบาทของการเป็นผู้สนับสนุนให้เด็กพัฒนาความสามารถ ทางด้านการคิดอย่างมีเหตุผล และการสนทนาแลกเปลี่ยนที่มีเหตุผลนี้ช่วยให้เด็กสามารถอธิบาย ได้แย้ง สร้างข้อสรุปของตนเอง สามารถคิดอย่างมีเหตุผล และการมีคิดในการแก้ปัญหาความ ซัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ด้านการปฏิสัมพันธ์

การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความซัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและ จอห์นสัน เป็นการฝึกทักษะการปฏิบัติในการแก้ปัญหาความซัดแย้งร่วมกันภายในกลุ่มของเด็ก อนุบาล โดยการให้เด็กได้ร่วมกันทำกิจกรรมทั้งการอภิปรายแสดงความคิดเห็น การฝึกปฏิบัติใน การแก้ปัญหาความซัดแย้งในกลุ่มย่อย ซึ่งการให้เด็กเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา จากสถานการณ์ความซัดแย้ง และให้เด็กได้เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบร่วมกัน มากที่สุด เป็นการฝึกให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและสมาชิกภายในชั้นเรียนทั้ง กิจกรรมกลุ่มใหญ่และกิจกรรมกลุ่มย่อย ซึ่งสอดคล้องกับที่ DeVries และ Zan (1994) ได้กล่าวว่า การลงคะแนน (Voting) เป็นการให้เด็กลงคะแนนเลือกกฎเกณฑ์ที่เด็ก ๆ ได้เสนอ เพราะการให้เด็ก ได้ลงคะแนนเป็นกระบวนการของการปกครองตนเอง เป็นการนำไปสู่การที่เด็กจะให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยที่ครูไม่ต้องคอยควบคุม หรือบังคับ กิจกรรมต่างๆ เป็นเสมือนการ ป้อนข้อมูลให้กับเด็ก โดยที่เด็กได้รับการฝึกกระบวนการคิดจินตนาการ การคิดหาเหตุผล รวมไปถึง การฝึกให้ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และการปฏิบัติตามกฎของกลุ่ม ซึ่งเด็กจะต้อง ช่วยกันสรุปความรู้ที่ได้เป็นองค์ความรู้ของตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ช่วยกระตุ้นด้วยการใช้คำถาม ต่างๆ เพื่อหาแนวทางในการสรุปข้อตกลงของหลักการปฏิบัติที่เด็กภายในห้องเรียนคิดว่าเมื่อเกิด ความซัดแย้งจะนำวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่ได้เลือกและลงคะแนนมากที่สุดนี้มาใช้ในการ แก้ปัญหาความซัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่ง เกรียง กীরติกร (2521) ได้กล่าวถึงการจั ดกิจกรรมให้กับเด็กภายในชั้นเรียนว่า ควรพยายามสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งในแง่การสอน การปกครอง โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น การเป็นคนมี เหตุผล ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การค้นคว้าหาความรู้ โดยครูเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม ตลอดเวลา

นอกจากนี้การที่เด็กได้ฝึกทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็กด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ ป.มหาพันธ์ (2544) ที่ได้กล่าวถึงการสอน โดยให้เด็กทำกิจกรรมเป็นกระบวนการกลุ่ม เด็กจะมีการปฏิบัติตนต่อกันภายในกลุ่ม และจะได้ผลของพฤติกรรมประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเด็กทุกคนในกลุ่มจะต้องคำนึงถึงการเห็นแก่ส่วนรวม การไม่เห็นแก่ตัว การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การใช้สติปัญญาในการดำเนินงานและการแก้ปัญหา และจากการที่เด็กได้นำไปปฏิบัติในมุมกิจกรรมที่ครูสร้างขึ้นนั้น เด็กบางกลุ่มมีการนำขึ้นของกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันไปใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Bandura (1963) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวอยู่เสมอ การเรียนรู้ของเด็กจึงเกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กเองกับสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ และยังคงสอดคล้องกับทัศนะของ Hess และ Torney (1967) ที่ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ทางการเมืองเกี่ยวกับประชาธิปไตยของเด็กไว้ว่า การถ่ายโยงข้อมูลระหว่างบุคคล เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการถ่ายโยงความรู้สึกหรือประสบการณ์จากคนที่เด็กสัมพันธ์ด้วยอย่างใกล้ชิด และอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ของเด็กเอง ซึ่งในที่นี้ก็คือประเด็นของความขัดแย้งที่เด็กคิดหาวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มีความหลากหลาย

1.3 ด้านบรรยากาศในห้องเรียน

การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู ต้องเป็นความสัมพันธ์แบบร่วมมือ โดยครูเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาตนเองให้สามารถคิดอย่างอิสระ และสร้างสรรค์ ไม่ใช้อำนาจ ให้เด็กได้มีโอกาสควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ยอมรับในความต้องการความสนใจของเด็ก ครูสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเอง ผ่อนคลาย สร้างความคุ้นเคยโดยการพูดคุยสนทนาซักถามเรื่องทั่วไปกับเด็ก การทำข้อตกลงร่วมกันกับเด็ก เด็กจะเรียนรู้การเสนอความคิดเห็น และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ดังที่อดัมลักษณะ กุลพิจิตร (2553) ได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก โดยที่ครูต้องสร้างบรรยากาศของจริยธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นในห้องเรียนโดยอาศัยแนวทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนา และแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง สร้างความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการพัฒนาความเป็นตัวตนของเด็ก พิจารณาลักษณะของความสัมพันธ์ที่ตนเองมีกับเด็ก และครูจะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อน บทบาทของครูในการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบร่วมมือระหว่างเด็กกับเด็ก คือครูจัดเตรียมโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเมื่อเด็กมีความคิดขัดแย้งกันขึ้น และนำเด็กไปสู่การแก้ปัญหาที่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น ส่งเสริมการให้เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยการชี้แจงให้เด็กเข้าใจถึงเหตุผลของการกระทำส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องกฎเกณฑ์ และการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับป. มหาชนธ์ (2544) ที่ได้กล่าวถึงการอบรมสั่งสอนเด็กให้มีคุณสมบัติที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องทำบรรยากาศของโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านการบริหาร การปกครอง การเรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ใช้ชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย โดยเริ่มจากในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน

2. บทบาทของครูในการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

2.1 การใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ให้ความสำคัญกับบทบาทของครูเป็นอย่างมาก ซึ่งถือว่าบทบาทครูสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ความเชื่อ แนวคิดหลักการ และเป้าหมายของการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กที่แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Piaget (1932; 1965 อ้างถึงใน DeVries และ Zan, 1994) ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็ก จากประสบการณ์ที่ได้นำบทบาทดังกล่าวไปใช้พบว่าสามารถทำให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังจะยกตัวอย่างจากการทดลองดังนี้

- ระยะเวลาของการสอน ผู้วิจัยต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้มีความสอดคล้องกับบทบาทของครูที่จะสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ซึ่ง DeVries และ Zan (1994) ได้กล่าวถึงบทบาทของครู คือ จะต้องสงบและควบคุมปฏิริยาของตนเอง ตระหนักถึงคุณค่าของปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้นของเด็ก เชื่อในความสามารถของเด็กที่จะแก้ปัญหาขัดแย้งของตนได้ และบทบาทของครูในการเริ่มกิจกรรมควรจะต้องสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2553) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก โดยที่ครูต้องสร้างบรรยากาศของจริยธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นในห้องเรียน ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนา และแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ในระยะแรกของการทดลองผู้วิจัยต้องใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้แสดง

ความคิดเห็นเป็นอย่างมาก เนื่องจากเมื่อผู้วิจัยเสนอสถานการณ์ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ จบบลง และใช้คำถามเพื่อให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น เด็กส่วนใหญ่จะไม่คุ้นเคยกับการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็น เด็กบางคนแสดงความคิดเห็นด้วยการตอบตามเพื่อน ซึ่งผู้วิจัยต้องใช้คำถามโดยเริ่มจากคำถามที่ง่าย ๆ และตรงประเด็นตามเนื้อเรื่อง ไม่ซับซ้อนก่อนที่จะเริ่มคำถามที่ซับซ้อนเพื่อให้เด็กได้คิดเปรียบเทียบและจินตนาการเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน

- ระยะเวลาต่อมาเด็กเริ่มมีความคุ้นเคยกับการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ครูมีหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ เสนอแนะในสิ่งที่เด็กยังไม่เข้าใจและคอยกระตุ้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นต่อยอดเพิ่มมากขึ้นจากเดิม ซึ่งในกระบวนการสอนในแต่ละชั้น ครูใช้คำถามเพื่อส่งเสริมการคิดที่หลากหลายเพื่อที่จะทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น และการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยที่สอดแทรกคุณลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กผ่านการตั้งคำถาม และการตอบคำถามของเด็ก โดยเด็กจะได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น การสังเกตของเด็กก็จะเกิดขึ้นจากตัวแบบที่เด็กเห็นได้จากตัวละครทั้งจากหนังสือนิทาน การแสดง บทบาทสมมติ การชมภาพยนตร์ รวมทั้งการสร้างสถานการณ์จำลอง จากนั้นครูมีการพัฒนาคำถามเหล่านี้ให้ยากขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กใช้ความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล และการคิดเปรียบเทียบของเด็กเข้ากับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลให้เด็กสามารถประเมินพฤติกรรมของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ และควรจะเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างไรจึงจะเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้ให้เด็กภายในห้องเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่อผู้วิจัยถามคำถามแล้วเด็กภายในชั้นเรียนต่างก็แย่งกันเพื่อที่จะตอบคำถามและให้ผู้วิจัยบันทึกคำตอบของตนเองลงบนกระดาน ซึ่งผู้วิจัยก็ได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นว่า “จะทำอย่างไรเมื่อเด็กทุกคนภายในห้องเรียนต่างแย่งกันตอบคำถาม” เด็กๆ เสนอแนะให้ยกมือเมื่อจะตอบคำถาม จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับอุดมการณ์ กุลพิจิตร (2544) ซึ่งกล่าวว่า การให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางกฎและการตัดสินใจ เป็นวิธีหนึ่งที่ครูตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สามารถลดการใช้กฎบังคับจากภายนอก และส่งเสริมให้เกิดการเข้าใจในกฎเกณฑ์ด้วยตนเอง เด็กได้รับกำลังใจจากครูให้อภิปรายถึงเหตุผลที่พวกเขาเสนอแนะกฎเหล่านั้น ครูยอมรับความคิดและคำพูดของเด็ก ปลูกฝังทัศนคติที่ว่าเราสามารถเปลี่ยนกฎเกณฑ์นั้นได้ และเน้นว่าครูก็เป็นคนหนึ่งที่ต้องปฏิบัติตามกฎเหล่านั้น ซึ่งเราจะเห็นว่ามี ความสอดคล้องที่จะช่วยทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยในแง่หนึ่ง และสอดคล้องกับทัศนะของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543) ซึ่งได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตย

ในการเสริมสร้างความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตยให้กับเด็กโดยครูจะต้องสร้างความเคยชินให้กับเด็ก จนพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นกลายเป็นนิสัยที่เด็กจะต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ การตอบคำถามของเด็กบางครั้งเด็กจะเกิดความขัดแย้งในขณะตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ซึ่งเด็กส่วนใหญ่มีความคิดเห็นของตนเองและเชื่อมั่นในความคิดของตนเองเป็นอย่างมาก มีเด็กบางคนเมื่อตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นแล้วมีการพูดโน้มน้าวให้เพื่อนเชื่อตามในสิ่งที่ตนเองได้ตอบคำถามไป โดยการใช้อำนาจที่เป็นเหตุผลเพื่อให้เพื่อนเห็นด้วยกับความคิดของตนเองและจะได้เลือกคำตอบของตนเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระหว่างกระบวนการทดลองนี้ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้เด็กได้ต่อยอดทางความคิดในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เพื่อที่จะสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น

- ระยะเวลาของการทดลอง เด็กเริ่มใช้การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุและผลมากยิ่งขึ้น กล่าวพูดแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก เด็กบางคนแสดงออกด้วยการอธิบายคำตอบด้วยการใช้เหตุผลให้เพื่อนฟัง และเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น เด็กรู้จักการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นโดยการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน ซึ่งในระยะนี้ครูจะให้คอยให้คำแนะนำในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นของเด็ก ให้เด็กใช้เหตุและผลในการตอบคำถาม จะเห็นได้ว่าในระยะท้ายของการทดลองนี้ครูมีหน้าที่ในการรับฟังความคิดเห็นของเด็กแต่ละคน และเป็นผู้ช่วยแนะนำแนวทางการพูดเพื่อแสดงความคิดเห็นของเด็ก และให้คำชมเชยเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่มีความเหมาะสม ซึ่งในระยะนี้ เด็กทุกคนต่างก็มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมซึ่งการทำกิจกรรมมีทั้งเป็นกิจกรรมกลุ่มใหญ่ และกลุ่มย่อย ซึ่งกิจกรรมกลุ่มช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและสังคมของเด็กได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการทำงานเป็นกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดค้นความรู้ของตนเองและนำความรู้มาอธิบายให้เพื่อนภายในกลุ่มฟัง เด็กจะเกิดกระบวนการคิด การตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็นและการยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมประชาธิปไตย ครูจะต้องให้ความสำคัญในส่วนของการเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย และให้เด็กใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งครูควรใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น มาผนวกเข้ากับสภาพการณ์ในการเกิดปัญหาความขัดแย้งตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน และให้เด็กได้สังเกตและนำวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ มาปรับใช้ เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในเด็กและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียน ตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการเสนอแนะงานวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

1.1 ครูหรือผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสนใจจะนำการจัดกิจกรรมการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในห้องเรียนของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลไปใช้ ควรศึกษาทำความเข้าใจแนวคิด หลักการ เนื้อหา แผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการประเมินผล ให้ละเอียด เพื่อให้เกิดประสิทธิผลกับเด็กมากที่สุด

1.2 ครูหรือผู้บริหารที่เกี่ยวข้องต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ที่อาจเป็นสาเหตุทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1.3 ครูหรือผู้บริหารที่เกี่ยวข้องต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กอนุบาล ดังที่ ป. มหาพันธ์ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า หน้าทีของโรงเรียนอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การสร้างเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคม ถ้าหากวิถีชีวิตในโรงเรียนขัดกับวิถีชีวิตในสังคมแล้ว การปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กก็จะประสบความล้มเหลว และในที่สุดการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศก็จะประสบความล้มเหลวไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียนที่จะต้องสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน

1.4 ครูผู้สอนสามารถนำแผนการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งในห้องเรียนตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล มาปรับใช้ภายในห้องเรียนได้ โดยอาจจัดในช่วงไม่ว่างเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือจัดมุมใดมุมหนึ่งของห้องให้เป็นมุมการเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันสำหรับเด็กอนุบาล เพื่อเด็กจะได้นำวิธีการหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ตนเองมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และยังเป็นส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยทางอ้อมให้กับเด็กอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้เมื่อไรก็ตามที่เด็กทำกิจกรรมสิ่งที่เด็กจะได้ คือ การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ทั้งสามด้านนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เราควรปลูกฝังให้กับเด็กตั้งแต่วัยอนุบาล

1.5 จากการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน เป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย และเด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง จึงทำให้เด็กเกิดการพัฒนาการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น การใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็น และการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าภายในระยะเวลา 1 ภาคเรียน จากการทดลองการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันนั้นจะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมเหล่านี้ แต่ในการพัฒนาที่ดีจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันที่ต่อเนื่องต่อไป เพื่อให้เกิดการยั่งยืนของพฤติกรรมประชาธิปไตยและเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวันที่ดีให้กับเด็ก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาลในด้านอื่นๆ เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมประชาธิปไตยทุกด้าน

2.2 ควรมีการจัดโปรแกรมให้ความรู้เรื่องการใช้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสันเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลให้กับบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย เช่น ครูระดับชั้นอนุบาล ผู้ปกครอง บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กอนุบาล

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมล สมวิเชียร. 2520. **ประชาธิปไตยกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
กลิน สระทองเนียม. 2534. สอนประชาธิปไตยอย่างไรจึงจะไม่ถูกมองว่าตาบอดคลำช้าง.

ประวัติศาสตร์ (พฤศจิกายน).

กิตติม บัญชิวินัย. 2533. **บุคลิกภาพกับพฤติกรรมความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียน
มัธยมศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่น**.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัครา)

เกรียง กীরติกร. 2517. **ประชาธิปไตยกับการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2527. **คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ประชาธิปไตยในโรงเรียนระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2540. **คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ประชาธิปไตยในโรงเรียนระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2545. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2545. **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-
2559)**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. 2545. **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและ
มาตรฐานการศึกษา.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2542. **เศรษฐกิจพอเพียง
คืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2549. **แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2552. **การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย
ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), สำนักงาน.

2554. **คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558)**

ระดับการศึกษาปฐมวัย (2-5 ปี) ฉบับสถานศึกษา พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร:

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

คู่มือกิจกรรมประชาธิปไตยสอนอย่างไรเด็กไทยไม่โกง. **ผู้จัดการรายวัน** (22 ตุลาคม 2552): 39-40.

จรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์. 2552. **สาระสำคัญของการบรรยายพิเศษ เรื่อง “การปฏิรูปการศึกษา รอบ 2”. จดหมายข่าว ประชาคมครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 9-10.**

จิตตา ดุษฎีเมธา. 2549. **มศวเตือนพ่อแม่พาลูกร่วมมืออบมีผลเสียมากกว่าดี. เดลินิวส์** (10 เมษายน): 27.

จิรัชค วีระชัย และคณะ. 2537. **การสืบสานและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

จิรภา สุนทรสิต. 2534. **โรงเรียนกับการปลูกฝังประชาธิปไตย. สารพัฒนาหลักสูตร.** 10(กรกฎาคม- กันยายน): 41-44.

จิราวุธ พลมณี. 2530. **พฤติกรรมความเป็นประชาธิปไตยของครูและนักเรียนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (อัดสำเนา)

เจดีย์ว บุรีภักดี. 2532. **กรอบความคิดในการพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ชวนพิศ ทองทวี. 2527. **จิตวิทยาการศึกษา.** ขอนแก่น: ศรีภักดิ์ออฟเซท.

ชัยยงค์ ฐารรัตน์. 2532. **บทบาทของครูผู้สอนในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เชาวรัตน์ คັນสยะวิชัย. 2526. **ประชาธิปไตย (Democracy). วิทยากรย์** (มกราคม-มีนาคม): 28-33.

เดือนใจ แวงงาม. 2534. **พลวัตของกลุ่มและการทำงานเป็นทีม.** กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายปริ้นติ้ง.

- ถวิลวดี บุรีกุล. 2553. **สันติศึกษาเพื่อจัดการความขัดแย้งในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. 2547. พลเมืองศึกษากับโรงเรียนประชาธิปไตย. **สานปฏิรูป**(ตุลาคม): 20-23.
- ทศนา เขมมณี. 2536. **ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา เขมมณี และเยาวพา เดชะคุปต์. 2522. การเรียนรู้บางประการเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์.
กลุ่มสัมพันธ์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. โครงการเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์.
- ทศนา เขมมณี และคณะ. 2522. **กลุ่มสัมพันธ์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: บุรพาศิลป์ การพิมพ์.
- ทศนา เขมมณี. 2550. **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ธีระ สลักเพชร. 2552. **การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในชุมชน**. วันที่ 5 มิถุนายน 2552.
- นโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. **นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2553**. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.bopp-obec.info/>[4 กุมภาพันธ์ 2554]
- นาวี รังสิวารักษ์. 2525. ครูกับบทบาทการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. **ครูปริทัศน์** (กุมภาพันธ์).
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2538. **มิติใหม่เรื่องความขัดแย้ง**. (อัดสำเนา)
- นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. 2551. **รูปแบบการสร้างค่านิยมสันติวิธี ร่วมกับจริยธรรมในสถานศึกษา**. มปป.
- นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. 2552. **กลยุทธ์สร้างสันติวัฒนธรรมในโรงเรียน เล่ม 1**. นนทบุรี: โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน และครอบครัว
- นรรัตน์ ผืนเขียว. **ประชาธิปไตยในการศึกษาไทย**. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา: http://www.ffc.or.th/ffc_scoop/2552/scoop_2552_12_25.php[25 ธันวาคม 2552]
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. 2527. **สังคมกับการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา.
- ป. มหาจันทร์. 2544. **สอนเด็กให้เป็นประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

- ประทุม อังกูโรหิต. 2537. **ปรัชญาปฏิบัตินิยม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประไพพรพรณ ภาณวะวัฒน์. 2552. **วัฒนธรรมประชาธิปไตยเรื่องใหญ่ที่ต้องสร้าง**. **มติชน** (22 ตุลาคม): 1
- ปิยนุช จุลกนิษฐ์. 2544. **ผลของการจัดประสบการณ์การแก้ไขปัญหขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ต่อความรอบรู้ทางอารมณ์ของเด็กวัยอนุบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาระดับปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปี่ซังข้าวน้อย. 2547. **พลเมืองศึกษากับโรงเรียนประชาธิปไตย**. **สานปฏิรูป**(ตุลาคม): 20-23.
- เพราะพรรณ เป็เลียนภู. 2542. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาครุศาสตร์ไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรอนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2547. **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญโญ คล้ายบวร. 2532. **การเสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองให้นักเรียนตามการรับรู้ของอาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราศี ทองสวัสดิ์. 2544. **การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก 3-6 ขวบ**. **วารสารการศึกษาปฐมวัย**. 1(3): 19.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ลาวัลย์ วิทยาอุทมิกุล. ม.ป.ป. **เอกสารคำสอนวิชา 414726 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี**. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลขาธิการสภาการศึกษา. สำนักงาน. 2551. **รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ระดับปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา.
- วารี ธีระจิตร. 2534. **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543. **วิสัยทัศน์การศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: SR PRINTING LIMITED PARTNERSHIP.

วิสุทธิ โพธิ์แท่น. 2524. **ประชาธิปไตยโดยแนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยากร เชียงกูล. 2550. **สภาวะการศึกษาไทย ปี 2549/2550 “การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบของครุวม”**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

วรพิตย์ มีมาก. 2537. **การพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน: บทวิเคราะห์ภาพพจน์การรับรู้ปัจจัยที่มีอิทธิพลด้วยตัวแบบการพัฒนา**. รัฐสภาสาร (ธันวาคม).

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. 2538. **ศัพท์การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. 2538. **แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ระดับประถมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2550. **จิตวิทยาเด็กที่มีลักษณะพิเศษ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

สกศ.ถกร่างยุทธศาสตร์สร้างความเป็นพลเมืองที่เหตุปชต.ไทยล้มเหลว. 2553. **มติชน** (7 พฤษภาคม): 23.

สาโรช บัวศรี. 2520. **ความหมายของประชาธิปไตยในแง่ของการศึกษา**. **พื้นฐานการเมืองและการปกครองไทย**. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. 2550. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

สิริวรรณ ศรีพหล. 2526. **การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา**. **เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนสังคม หน่วยที่ 13-15**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2540. **ความขัดแย้ง: การบริหารเพื่อสร้างสรรค์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อนแถมมี.

แสงเดือน ต้นเจริญ. 2542. **การศึกษาการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาลสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุมน อมรวิวัฒน์ และวัลลภ ตังคณานูรักษ์. 2535. จิตสำนึกประชาธิปไตยปลูกฝังได้ด้วย
การศึกษา. **ก้าวไกล** (กรกฎาคม): 46-48.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. 2552. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุนทร จันทร์ตรี. 2530. ความเข้าใจผิดบางประการในการสอนพฤติกรรมประชาธิปไตย. **ครู
ปริทัศน์**. 12(พฤษภาคม): 46-47.
- สุนีย์ ช้วยออก. 2537. **ความสำคัญต่อความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุริยเดว ทรีปาตี. **หมอเด็กห่วงปัญหาบ้านเมืองกระทบต้นทุนชีวิตเด็ก**. [ออนไลน์]. 2553.
แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/node/15070>. [25 ธันวาคม 2553]
- อารี สันหนวี. 2534. **เสริมประสิทธิภาพครู**. กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ.
- เอกกมล สายจันทร์. 2523. อิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อการศึกษาของไทย: นโยบายและการจัด
การศึกษา. **ศึกษาศาสตร์** (ตุลาคม-ธันวาคม).
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. 2553. **โมดูล 7 ชั้นเรียนของครู...ผู้รู้จัดการ. โครงการไทยเข้มแข็ง
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. 2551. **ประชาธิปไตยระดับปฐมวัย. วารสารวงการครูและผู้ปกครอง.
5** (กรกฎาคม): 20-21.
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. 2544. **บรรยากาศจริยธรรมทางสังคมของการศึกษาตามแนวคิด
คอนสตรัคติวิสต์. ครุศาสตร์**. 30(พ.ย.2544-ก.พ.2545): 55-63.
- อรุณ รักธรรม. 2535. **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Berman, S. 1990. Educating for social responsibility. **Educational Leadership**. 48(3): 78-80.
- Chen, D. W. 2003. Preventing violence by promoting the development of competent conflict resolution skills: exploring roles and responsibilities. **Early Childhood Education**. 4(30): 203-208
- Chung, K. K., and Megginson, C. L. 1981. **Organizational behavior: Developing managerial skill**. New York: Harper and Row.
- Conner, M. L. **Experiential learning** [Online]. 2005. Available from: <http://agelerrlearener.com/intros/experiential/html>. [24 July 2011]
- Crosser, S. 1992. Managing the early childhood classroom. **Young Children**. 47(January): 23-28.
- Dcetz, S. A., and Stevenson, S. L. 1986. **Managing interpersonal communication**. New York: Harper&Row.
- De Bono, E. 1987. **Conflicts: A better way to resolve them**. London: Penguin.
- DeVries, R., and Kohlberg, L. 1990. **Constructivist early education and comparison with other programs**. Washington, DC: NAEYC.
- DeVries, R., and Zan,B. 1994. **Moral classroom, moral children: Creating a constructivist atmosphere in early education**. New York: Teacher College press.
- DeVries, R., and Zan,B. 1995. Creating a constructivist classroom atmosphere. **Young Children**. 50(3): 4-13.
- Dewey, J. 1976. **Democracy and education**. New York: Macmillan Company.
- Essa,E. 2003. **A practical guide to solving preschool behavior problem**. 5th ed. New York: Delmar Learning.
- Filley, C. A. 1975. **Interpersonal conflict resolution**. Glenview, Illinois: Scott and Foresman Company.
- Fountain, S. 1995. **Education for development: A teacher's resource for global learning**. UNICEF.

- Hess, D. R. and Torney, J. V. 1967. **The development of political attitudes in children.**
Chicago: Aldine press.
- Highscope. 1998. **Supporting children in resolving conflicts: A curriculum videotape for preschool & kindergarten.** High/Scope Educational Research Foundation: Ypsilanti, MI.
- Johnson, D. W. 1991. **Reaching out: Interpersonal effectiveness and self-actualization.**
New York: Prentice-Hall.
- Johnson, D. W., and Johnson, R. 1996. **Peacemaker: Teaching students to resolve their own and schoolmate's conflict.** Edina, MN: Interaction Book Co.
- Johnson, D. W., and Johnson, R. 2000. Effects of conflict resolution training intergrated into a kindergarten curriculum. **Child Development.** 71: 772-784.
- Johnson, D. W., and Johnson, R. 2010. **Restorative conflict in school: Necessary roles of cooperative learning and constructive conflict.** Minnesota: University of Minnesota.
- Kostelnik, M. J., et al. 2002. **Guiding children's social development.** New York: Delmar.
- Kreitner, R. 1983. **Management.** Boston: Houghton Mifflin.
- Laski, J.H. 1967. "Democracy" in **encyclopaedia of the social science.** New York: Macmillan Company.
- Montessori, M. **Preschool democracy: Ideas from Montessori.** 1984. **The social studies.** 75(July- August).
- Moorhead, G. and Griffin, R.W. 1992. **Organizational behavior.** Boston: Houghton Mifflin.
- Mulder, N. 1981. **Everyday life in Thailand.** Bangkok: Duangkamol press.
- Pennock, J. R. 1979. **Democratic political theory.** New Jersy: Princeton university press.
- Perkins,D. 1999. The many of constructivism. **Educational Leadership.** 3(57): 6-11.
- Piaget,J. 1965. **The moral judgment of the child.** London: Free press.
- Ragan,B. and Shepherd,D. 1971. **Modern elementary curriculum.** New York: Holt Rinchert and Winston.

- Rinchetti, L. and Sheerin, J. 1990. Helping student ask the right question. **Educational Leadership**. 3(57): 58-62.
- Romig, D. A. 1996. **Breakthrough teamwork: Outstanding results using structured teamwork**. Chicago: Irwin.
- Schoenfeld, A. H. 1982. **Some thoughts on problem-solving research and mathematics education**. Philadelphia: Franklin Institute Press.
- Stein, L. C., and Kostelnik, M. J. 1984. **A practical problem solving model for conflict resolution in the classroom**: Michigan state university.
- Stewart, J. and Angelo, G.D. 1982. **Together communicating interpersonally**. London: Addison- Wesley publishing company.
- Thomas, J. K., et al. 2010. **Social and emotional learning in the kindergarten classroom: Evaluation of the strong start curriculum**: Brigham young university.
- Thomas, K. 1976. **Conflict and conflict management**. Chicago: Rand McNally.
- Walker, C. E. 2007. **Teaching student to be peacemaker: Implementing a conflict resolution and peer mediation training in a Minneapolis k-6 Charter school**: Minnesota university.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในสถานศึกษา: กรอบแนวคิด

ความสำคัญและความท้าทาย. **วารสารร่มพญักษ์**. 27(มิ.ย.- ก.ย. 2552): 31-59.

เดวิด ปีทเธม และเควิน บอยล์. 2541. **ไขข้อสงสัยประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดอะบอสส์. มปป. **วิธีจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: กองทุนอนุรักษ์และเผยแพร่หนังสือ

ภาษาไทย.

นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. 2552. **กลยุทธ์สร้างสันติวัฒนธรรมในโรงเรียน เล่ม 1**. นนทบุรี:

โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน และครอบครัว.

เบอร์นาร์ด เมเยอร์. 2553. **พลวัตการจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.

พระไพศาล วิสาโล. 2550. **สร้างสันติด้วยมือเรา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติ

วิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.

มอริส แคทเธอริน. 2547. **การจัดการความขัดแย้งและการ “ขอโทษ”**. กรุงเทพมหานคร:

สถาบันพระปกเกล้า.

รัตนภรณ์ วัฒนศัพท์ และวันชัย วัฒนศัพท์. 2548. **การแก้ปัญหาความขัดแย้งใน**

สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน. 2528. **“ช่วยกันคิด...การสร้างประชาธิปไตยเป็นหน้าที่**

ของใคร?”. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ประชาสัมพันธ์เฉพาะกิจ สำนักเลขาธิการ

นายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล.

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. 2546. **มนุษย์กับสันติภาพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. **สันติวิธี: ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรวิชัย นาครทรรพ และจิรัฐกาล พงศภคเธียร. 2549. **สันติวัฒนธรรม สันติในตน: แนวคิด**

และแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้เรื่องสันติภาพ.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Davies, P. T. and et all. 2002. **Child emotional security and interparental conflict.**

Boston: Blackwell publishing.

Roffey, S., Tarrant, T. and Majors, K. 1994. **Young friends school and friendship.**

New York: First published.

Schneideman, R. 1965. **Democratic education in practice.** New York: Harper and

Brother publishers.

Stevens, E. and Wood, G. H. 1995. **Justice, ideology and education.** New York:

McGraw- Hill, Inc.

Wichert, S. 1989. **Keeping the peace.** Philadelphia: New society publishers.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. อาจารย์ ดร.อุไรवास ปรีดีดีลก
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. รองศาสตราจารย์ณัฐมนต์ คมขำ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์

แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล จัดทำขึ้นเพื่อวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ซึ่งทำการวัด 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ก่อนการทดลอง และครั้งที่ 2 หลังการทดลอง

ลักษณะของแบบสังเกต

แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ออกแบบเพื่อสังเกตพฤติกรรมด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ผ่านสถานการณ์ 2 สถานการณ์ โดยที่สถานการณ์ที่ 1 สร้างขึ้นเพื่อสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลก่อนการทดลอง และสถานการณ์ที่ 2 สร้างขึ้นเพื่อสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลหลังการทดลองโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรม คือ

ให้ 2 คะแนน	หมายถึง	เด็กทำหรือแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติด้วยตนเองโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากครู/ผู้วิจัย
ให้ 1 คะแนน	หมายถึง	เด็กทำหรือแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติโดยได้รับคำแนะนำจากครู/ผู้วิจัย
ให้ 0 คะแนน	หมายถึง	เด็กไม่ทำหรือแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติ

แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

ชื่อ – นามสกุล ผู้ถูกสังเกต ด.ช./ด.ญ อายุ ปี
 วันที่..... เดือน พ.ศ..... ครั้งที่

สถานการณ์

ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง

รายการพฤติกรรม	คะแนน		
	(2)	(1)	(0)
1. การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น 1.1 การช่วยเหลือแบ่งปันของให้เพื่อน 1.2 การให้ความร่วมมือกับเพื่อน ในการเล่น 1.3 การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน 2. การเคารพในเหตุผล 2.1 การแสดงความคิดเห็นของตนเอง 2.2 การยอมรับฟังความคิดเห็นที่ แตกต่างจากตน 2.3 การบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะ ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 3. การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี 3.1 การรู้จักประนีประนอม 3.2 การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้าง มากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย 3.3 การใช้คำพูดที่ไพเราะในการ แก้ปัญหา			
รวม			

ลงชื่อ.....

(ผู้ประเมิน)

เกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

1. การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น	จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
1.1 การช่วยเหลือแบ่งปันของให้เพื่อน		- เด็กช่วยเหลือและแบ่งปันของให้เพื่อนโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
		- เด็กช่วยเหลือและแบ่งปันของให้เพื่อนโดยที่ครูคอยบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1
		- เด็กไม่ช่วยเหลือและไม่แบ่งปันของให้เพื่อนแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือนจากครู	0
1.2 การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น		- ให้ความร่วมมือ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มด้วยความเต็มใจโดยที่ไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
		- ให้ความร่วมมือ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มโดยการได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1
		- ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม แม้ว่าจะได้รับการเตือนหรือการบอกแล้ว	0
1.3 การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน		- เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มได้ทุกคน	2
		- ชอบทำอะไรกับกลุ่มเพื่อนที่สนิทเท่านั้น	1
		- เล่นตามลำพังคนเดียวและชอบอยู่คนเดียวเสมอ	0

2. การเคารพในเหตุผล จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
2.1 การแสดงความคิดเห็นของ ตนเอง	- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง	2
	- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นได้แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือ แนะนำ	1
	- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นโดยถือว่าตนเองเป็นใหญ่ และ เพื่อนภายในกลุ่มจะต้องรับฟังความ คิดเห็น ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือ เตือน	0
2.2 การยอมรับฟังความคิดเห็นที่ แตกต่างจากตน	- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของ เพื่อนโดยที่ไม่ต้องเตือนหรือคอยบอก	2
	- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของ เพื่อนแต่ต้องได้รับการเตือนหรือคอย บอก	1
	- ไม่สนใจและไม่รับฟังความคิดเห็น ของเพื่อน	0
2.3 การบอกเหตุผลในการตัดสินใจ ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจ เลือกที่จะทำได้โดยที่ไม่ต้องบอกหรือ เตือน	2
	-สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจ เลือกที่จะทำได้แต่ต้องได้รับการบอก หรือเตือน	1
	- สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจ เลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่สนใจ เพื่อนในกลุ่ม ถึงแม้ว่าจะได้รับการ บอกหรือเตือน	0

3. การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
3.1 การรู้จักประนีประนอม	- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กรู้จักประนีประนอม ไม่ได้เถียงหรือทะเลาะกันกับเพื่อนโดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
	- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กจะตกลงกันกับเพื่อนได้โดยที่ครูต้องบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1
	- เมื่อเกิดความขัดแย้ง เด็กไม่สามารถตกลงกับเพื่อนได้ถึงแม้ว่าจะได้รับการบอกหรือเตือนจากครู	0
3.2 การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย	- เด็กฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอโดยที่ครูไม่ต้องกระตุ้นหรือแนะนำ	2
	- เด็กฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอโดยที่ครูกระตุ้นหรือแนะนำเป็นบางครั้ง	1
	- เด็กไม่ฟังและไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่เพื่อนส่วนใหญ่เสนอถึงแม้ว่าครูจะกระตุ้นหรือแนะนำ	0
3.3 การใช้คำพูดที่ไพเราะในการแก้ปัญหา	- เด็กใช้คำพูดที่ไพเราะกับเพื่อน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น โดยที่ครูไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
	- เด็กใช้คำพูดที่ไพเราะกับเพื่อน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งโดยที่ครูบอกหรือเตือนเป็นบางครั้ง	1
	- เด็กใช้คำพูดที่ไม่ไพเราะถึงแม้ว่าครูจะบอกหรือเตือน	0

สถานการณ์ในการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย

คำชี้แจง

สถานการณ์ในการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยเด็ก ประกอบด้วย

- 1) สถานการณ์การเล่นเกมน้ำน้อยในสวนสวย
- 2) สถานการณ์การเล่นเกมที่ก่อสร้างตุ๊กตาตัวน้อย

ผู้วิจัยนำสถานการณ์ทั้ง 2 มาทดสอบเพื่อการสังเกตพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำพฤติกรรมที่แสดงออกขณะอยู่ในสถานการณ์ไปทำการวิเคราะห์

ข้อปฏิบัติในการนำสถานการณ์ไปทำการประเมิน มีดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์การเล่นเกมน้ำน้อยในสวนสวย และสถานการณ์การเล่นเกมที่ก่อสร้างตุ๊กตาตัวน้อยจะนำมาใช้ในการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่าง ในการสังเกตทุกครั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ต้องปฏิบัติตามขั้นตอน วิธีการ กติกา และข้อควรคำนึงถึงที่ได้อธิบายไว้ในแต่ละสถานการณ์อย่างเคร่งครัด
2. กลุ่มตัวอย่างจะต้องผ่านการทดสอบทั้ง 2 สถานการณ์ ดังที่ได้กำหนดไว้ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

สถานการณ์การเล่นเกมน้อยในสวนสวย

คำชี้แจง

ขั้นตอนและวิธีการ

1. นำเด็กกลุ่มตัวอย่างมาทำการจับฉลากเพื่อแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม โดยเด็กจะได้รับคำแนะนำก่อนการทำกิจกรรม และทำความเข้าใจกติกาการทำกิจกรรมก่อน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอน เมื่อผู้วิจัยแน่ใจว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างเข้าใจวิธีการในการทำกิจกรรมดีแล้ว จึงทำการสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรม
 2. ผู้วิจัยอธิบายกติกา วิธีการ และเกณฑ์การให้คะแนน โดยที่แต่ละกลุ่มมีเวลาในการเล่น เกม 30 นาที
 3. ผู้วิจัยแจกกระดาษร้อยปอนด์ให้เด็กกลุ่มละ 1 แผ่น และแผ่นภาพที่เป็นภาพย่อยๆ ซึ่งเป็นรูปผัก ผลไม้ บ้าน สัตว์เลี้ยง ให้กลุ่มละ 1 แผ่น
 4. ผู้วิจัยแจกดินสอ กาว กรรไกร และสี โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับอุปกรณ์ที่มีจำกัดและมีจำนวนน้อยกว่าเด็กในแต่ละกลุ่ม
 5. ผู้วิจัยชี้แจงการทำกิจกรรมและการให้คะแนน ดังนี้
 - เด็กๆ จะต้องระบายสีภาพย่อยๆ ที่เป็นรูปผัก ผลไม้ บ้าน สัตว์เลี้ยง ภาพที่ได้รับ การระบายสีจะได้รับคะแนน 1 คะแนน
 - เด็กๆ จะต้องตัดภาพที่ได้ระบายสีแล้วออกจากแผ่นกระดาษ ภาพที่ถูกตัดออก จะได้รับคะแนน 1 คะแนน
 - เด็กๆ จะต้องนำภาพที่ตัดออกแล้วไปแปะบนแผ่นกระดาษร้อยปอนด์จะได้รับ คะแนน 1 คะแนน
- *เกมนี้มีกติกาว่า ห้ามเด็กๆ ใช้อุปกรณ์อื่นนอกจากที่ได้รับจากผู้วิจัย*
6. เมื่อผู้วิจัยเป่านกหวีดให้สัญญาณ เด็กๆ แต่ละกลุ่มช่วยกันทำกิจกรรม และเมื่อได้ยินเสียงนกหวีดอีกครั้งให้เด็กๆ ภายในกลุ่มทั้งหมดหยุดการทำกิจกรรมทันที

สถานการณ์การเล่นเกมก่อสร้างตุ๊กตาด่วน้อย

คำชี้แจง

ขั้นตอนและวิธีการ

1. นำเด็กกลุ่มตัวอย่างมาทำการจับฉลากเพื่อแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม โดยเด็กจะได้รับคำแนะนำก่อนการทำกิจกรรม และทำความเข้าใจกติกาการทำกิจกรรม โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอน เมื่อผู้วิจัยแน่ใจว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างเข้าใจวิธีการในการทำกิจกรรมดีแล้ว จึงทำการสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรม
2. ผู้วิจัยอธิบายกติกา วิธีการ และเกณฑ์การให้คะแนน โดยที่แต่ละกลุ่มมีเวลาในการเล่น เกม 30 นาที
3. ผู้วิจัยแจกอุปกรณ์ในการเล่นเกมก่อสร้างตุ๊กตาด่วน้อยให้กับเด็ก ซึ่งเด็กแต่ละกลุ่มจะได้รับอุปกรณ์ คือ กระดาษสี กอลองยาสีฟัน โคมพรม โฟมขนาดเล็ก กาว และกรรไกร
4. ผู้วิจัยอธิบายถึงกติกาในการทำกิจกรรม ดังนี้
 - เด็กๆ แต่ละกลุ่มจะต้องประดิษฐ์ตุ๊กตาให้มีส่วนประกอบครบตามตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ให้เด็กๆ ดู ถ้ากลุ่มใดประดิษฐ์ได้ครบส่วนและใช้อุปกรณ์ชนิดเดียวกับตัวอย่างจะได้คะแนนส่วนละ 2 คะแนน
 - ถ้าส่วนใดของตุ๊กตาไม่สมบูรณ์ คือ ใช้อุปกรณ์ไม่เหมือนตัวอย่างจะได้คะแนนเพียงส่วนละ 1 คะแนน

กติกาในการทำกิจกรรมนี้ คือ ห้ามกลุ่มนำอุปกรณ์อื่นๆ มาใช้ นอกจากที่ผู้วิจัยแจกให้กับเด็กในแต่ละกลุ่ม
5. ผู้วิจัยให้เด็กๆ แบ่งกลุ่ม โดยที่เด็กแต่ละกลุ่มจะได้รับอุปกรณ์ที่จำกัดและมีจำนวนน้อยกว่าเด็กในแต่ละกลุ่ม
6. เมื่อผู้วิจัยเป่านกหวีดให้สัญญาณ เด็กๆ แต่ละกลุ่มช่วยกันทำกิจกรรม และเมื่อได้ยินเสียงนกหวีดอีกครั้งให้เด็กๆ ภายในกลุ่มทั้งหมดหยุดการทำกิจกรรมทันที

คู่มือการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์

แบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตยนี้จัดทำขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

ผู้รับการสังเกต

นักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 2

รายละเอียดของแบบบันทึกพฤติกรรม

แบบบันทึกพฤติกรรมนี้เป็นการบันทึกพฤติกรรมแบบตรงไปตรงมา (Anecdotal Record) โดยผู้ทำการสังเกตจดบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเคารพในเหตุผล และด้านการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี โดยศึกษาจากลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

การปฏิบัติในการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. ศึกษาขอบเขตของเรื่องที่จะสังเกต จากลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยให้ชัดเจน
2. ทำการสังเกตโดยมีความตั้งใจตลอดเวลาที่สังเกต
3. ทำการบันทึกการสังเกตสัปดาห์เว้นสัปดาห์
4. บอกวัน เวลา สถานที่ในการบันทึกแต่ละครั้ง
5. บันทึกทุกๆ อย่างให้ละเอียดที่สุดขณะเกิดพฤติกรรมนั้นๆ ขึ้น ตั้งแต่สภาพแวดล้อมและบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์นั้น
6. ในการบันทึกแต่ละครั้งต้องบันทึกให้ตลอดเหตุการณ์ไม่ทิ้งค้างไว้
7. ภาษาที่ใช้ต้องชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย เพื่อประโยชน์ของผู้ที่จะศึกษาต่อไป
8. ไม่บรรยายความคิดเห็นหรือแสดงอารมณ์ของผู้สังเกตลงไปด้วยในแบบบันทึก
9. มีลายเซ็นของผู้สังเกตกำกับไว้ในกรบันทึกพฤติกรรมทุกครั้ง

ลักษณะพฤติกรรมที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตย	ลักษณะพฤติกรรม
1. ด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น	1.1 การแบ่งปันของให้เพื่อน 1.2 การให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการเล่น 1.3 การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน
2. ด้านการเคารพในเหตุผล	2.1 การแสดงความคิดเห็นของตนเอง 2.2 การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน 2.3 การบอกเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	3.1 การรู้จักประนีประนอม 3.2 การรับฟังและปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย 3.3 การใช้คำพูดที่ไพเราะในการแก้ปัญหา

แบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

ชื่อ – นามสกุล ผู้ถูกสังเกต ด.ช./ด.ญ อายุ ปี
วันที่..... เดือน พ.ศ..... ครั้งที่

สถานการณ์

เวลา	การบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย

ลงชื่อ.....

(ผู้สังเกต)

ภาคผนวก ค

แผนภูมิที่ 5 การเปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งของจอห์นสันและจอห์นสัน

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาล

ตารางที่ 20 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

คนที่	การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น		การเคารพในเหตุผล		การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
1	3.00	4.00	2.00	3.00	3.00	2.00
2	2.00	3.00	4.00	5.00	4.00	4.00
3	2.00	2.00	3.00	3.00	2.00	3.00
4	3.00	4.00	2.00	2.00	4.00	5.00
5	3.00	3.00	1.00	2.00	1.00	2.00
6	3.00	4.00	3.00	3.00	2.00	2.00
7	2.00	3.00	2.00	3.00	2.00	2.00
8	3.00	3.00	3.00	3.00	4.00	3.00
9	2.00	4.00	2.00	3.00	2.00	2.00
10	4.00	5.00	3.00	3.00	3.00	3.00
11	4.00	4.00	1.00	3.00	3.00	4.00
12	3.00	4.00	3.00	2.00	4.00	4.00
13	1.00	1.00	2.00	2.00	1.00	1.00
14	3.00	4.00	3.00	3.00	3.00	3.00
15	4.00	4.00	3.00	4.00	2.00	2.00
16	5.00	4.00	4.00	3.00	4.00	5.00
17	3.00	3.00	3.00	4.00	3.00	3.00
18	4.00	4.00	2.00	4.00	3.00	3.00
19	3.00	3.00	3.00	5.00	4.00	5.00
20	3.00	4.00	4.00	4.00	3.00	3.00
21	3.00	2.00	2.00	3.00	4.00	2.00
22	2.00	2.00	4.00	4.00	3.00	3.00
23	3.00	4.00	4.00	5.00	3.00	4.00
24	4.00	3.00	4.00	3.00	4.00	5.00
25	3.00	5.00	3.00	3.00	4.00	3.00
26	2.00	2.00	1.00	2.00	2.00	2.00
27	3.00	4.00	2.00	4.00	3.00	3.00
28	4.00	4.00	4.00	4.00	3.00	5.00

ตารางที่ 20 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง (ต่อ)

คนที่	การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น		การเคารพในเหตุผล		การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
29	3.00	2.00	4.00	3.00	4.00	5.00
30	4.00	5.00	5.00	4.00	4.00	5.00

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

คนที่	การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น		การเคารพในเหตุผล		การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
1	2.00	4.00	3.00	6.00	2.00	6.00
2	2.00	5.00	1.00	5.00	3.00	6.00
3	4.00	6.00	2.00	6.00	4.00	6.00
4	3.00	6.00	5.00	6.00	3.00	5.00
5	3.00	5.00	4.00	5.00	4.00	6.00
6	2.00	6.00	3.00	6.00	2.00	4.00
7	2.00	5.00	4.00	6.00	2.00	5.00
8	3.00	6.00	3.00	6.00	3.00	6.00
9	2.00	6.00	1.00	5.00	1.00	4.00
10	4.00	6.00	4.00	6.00	3.00	6.00
11	3.00	5.00	2.00	5.00	4.00	6.00
12	3.00	5.00	3.00	6.00	3.00	5.00
13	3.00	6.00	2.00	5.00	4.00	6.00
14	5.00	6.00	1.00	4.00	2.00	4.00
15	2.00	5.00	4.00	5.00	3.00	6.00
16	3.00	6.00	2.00	4.00	2.00	6.00
17	5.00	6.00	4.00	6.00	3.00	6.00
18	4.00	6.00	4.00	5.00	5.00	6.00
19	3.00	5.00	5.00	6.00	5.00	6.00
20	4.00	6.00	3.00	6.00	5.00	6.00
21	2.00	5.00	3.00	6.00	4.00	6.00
22	3.00	5.00	4.00	5.00	3.00	5.00

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลด้านการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น การเคารพในเหตุผล และการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง (ต่อ)

คนที่	การเล่นร่วมกับบุคคลอื่น		การเคารพในเหตุผล		การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
23	5.00	5.00	4.00	6.00	4.00	6.00
24	6.00	6.00	5.00	6.00	5.00	5.00
25	1.00	4.00	3.00	4.00	4.00	6.00
26	3.00	5.00	2.00	5.00	4.00	6.00
27	3.00	5.00	2.00	6.00	4.00	6.00
28	4.00	6.00	4.00	6.00	3.00	4.00
29	6.00	6.00	4.00	6.00	5.00	6.00
30	4.00	6.00	3.00	5.00	4.00	6.00

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแผนการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
ตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน

แผนการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
ความขัดแย้งในเรื่องของ.....สิ่งของ..... ชั้นอนุบาลปีที่.....2...สัปดาห์ที่...2... วันที่.....15 พฤศจิกายน 2554.....

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
<p>เพื่อให้เด็กสามารถ</p> <p>1. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้</p> <p>2. บอกวิธีการแก้ปัญหาได้</p>	<p>ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>	<p>การรู้จักวิธีแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และการได้ฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหา และการตอบสนองต่อปัญหาอย่างเหมาะสม</p>	<p>ขั้นที่ 1 การเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์</p> <p>1. ครูเล่านิทาน “เรื่องเมื่อเพื่อนไม่แบ่งของเล่น” ประกอบหุ่นมือซึ่งเป็นเรื่องที่มีความใกล้เคียงเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งของเด็กในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมในห้องเรียน</p> <p>2. เด็กและครูร่วมกันสรุปถึงเนื้อเรื่องในนิทานที่เด็กได้ฟัง</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจในสถานการณ์</p> <p>1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงความต้องการ และความรู้สึกของตัวเองในสถานการณ์ความขัดแย้งของแต่ละฝ่าย และตัวเด็กเองที่มีต่อเนื้อเรื่องในนิทาน โดยใช้คำถามดังนี้</p> <p style="padding-left: 40px;">- เด็กๆ คิดว่าตัวละครในนิทานเรื่องนี้มีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร</p> <p style="padding-left: 40px;">- เด็กๆ คิดว่าจากนิทานที่ได้ฟัง จอมต้องการอะไร และถ้าเด็กๆ เป็นจอมเด็กๆ จะรู้สึกอย่างไร</p> <p>2. ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน การเข้าใจอารมณ์ตนเอง อารมณ์ผู้อื่น เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจคนอื่นเพิ่มมากขึ้น</p>	<p>- นิทานเรื่อง “เมื่อเพื่อนไม่แบ่งของเล่น”</p> <p>- หุ่นมือประกอบนิทาน</p> <p>- โรงละครเล็ก</p> <p>- กระดาษบรูฟ</p> <p>- ปากกาเคมี</p> <p>- ไม้ไอศกรีม</p> <p>- กระดาษแผ่นใหญ่</p> <p>- กาว</p> <p>- วัสดุเหลือใช้ เช่น เศษกระดาษ ใหม</p> <p>พรม เป็นต้น</p> <p>- แบบสังเกต</p>	<p>สังเกต</p> <p>1. การสนทนาและการตอบคำถาม</p> <p>2. การแสดงความคิดเห็น</p> <p>3. การร่วมกิจกรรม</p>	

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>3. ให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าจากสถานการณ์ดังกล่าว อะไรคือปัญหา โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกิดปัญหาอะไรขึ้นภายในมุมบล็อกที่เด็กๆ เล่นอยู่ <p>ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้</p> <p>1. ครูกระตุ้นให้เด็กฝึกคิดวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ คิดว่ามีวิธีการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ได้อย่างไรบ้าง - ถ้าเด็กๆ เป็นเด็กกลุ่มที่เล่นบล็อกตามนิทานเรื่องนี้เด็กๆ จะทำอย่างไรกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยครูถามตามตัวละคร ได้แก่ โอ แก้ม อ้อย และจ๋อม <p>2. เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>3. ครูเขียนวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กแสดงความคิดเห็นบนกระดาน</p>	-	-	-

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>ชั้นที่ 4 ชั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา</p> <p>1. ครูสนทนากับเด็กถึงผลของวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กเสนอและร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการแก้ไข ปัญหาของที่แต่ละคนเสนอนั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมหรือไม่ สมควรทำหรือไม่</p> <p>ชั้นที่ 5 ชั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง</p> <p>1. เด็กเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยลงความเห็นในวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบ โดยมีครูและเด็กร่วมกันสรุปวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด</p> <p>2. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการที่เลือกมานั้นจะได้ผลดีหรือไม่ อย่างไร</p> <p>ชั้นที่ 6 ชั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน</p> <p>ครูพูดทบทวนคำตอบของการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และแนะนำแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ จากนั้นครูให้เด็ก 1 กลุ่ม ทำกิจกรรม เกม “ไม้ไอศกรีมแปลงร่าง ” โดยครูแนะนำวัสดุอุปกรณ์และวิธีการในการสร้างผลงานลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ซึ่งใช้ไม้ไอศกรีม และตกแต่งเพิ่มเติม โดยการนำวัสดุเหลือใช้มาตกแต่งประกอบภาพ (ซึ่งครูมีการจำกัดของจำนวนไม้ไอศกรีม กาวแท่ง และวัสดุเหลือใช้ต่อกลุ่ม)</p>	-	-	-

นิทานเรื่อง “เมื่อเพื่อนไม่แบ่งของเล่น”

ในห้องเรียนที่โรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง ในห้องเรียนมีกฎอยู่ว่าบริเวณสำหรับเล่นอิสระที่เด็กสามารถเข้าไปเล่นได้ครั้งละไม่เกินสี่คน ช่วงเวลาเล่นอิสระครูปล่อยให้เด็กเล่นกันอย่างอิสระในห้องเรียน พวกเด็ก ๆ ต่างแยกย้ายไปเล่นในมุมต่าง ๆ ของห้องเรียน

วันนี้บริเวณสำหรับเล่นอิสระสำหรับเล่นบล็อก มีเด็กเพียงสามคนเข้ามาเล่น คือ โอ แก้ม และอ้อย และทั้งสามคนเข้ามาเล่นพร้อมกัน และตกลงกันว่าจะช่วยกันสร้างสวนสัตว์ของพวกเขาให้สวยงาม เด็กทั้งสามใช้เวลาสร้างสวนสัตว์กันอยู่นานมาก โดยโอสร้างบ้านสำหรับให้ลิงอยู่ แก้มสร้างบ้านสำหรับให้ช้างอยู่ และอ้อยสร้างบ้านสำหรับให้ยีราฟอยู่ ทั้งสามใช้บล็อกไปในการสร้างสวนสัตว์เป็นจำนวนมาก เมื่อสร้างเสร็จทั้งสามพอใจกับผลงานของพวกเขาตนมาก ขณะที่ทั้งสามคนกำลังจะเริ่มเล่นกัน จอมก็เดินเข้ามาในพื้นที่การเล่นบล็อก จอมดีใจมากที่เห็นมีเพื่อนเล่นกันอยู่แค่สามคน เพราะตามกฎหมายแล้วยังเล่นได้อีกหนึ่งคน จอมจึงเข้าไปเพื่อจะเล่นสร้างตึก จอมเห็นบล็อกเหลืออยู่เพียงสี่อันเท่านั้น เพราะบล็อกเกือบทั้งหมดถูกนำไปสร้างเป็นสวนสัตว์ จอมเริ่มสร้างตึกของเขาด้วยบล็อกเพียงสี่อัน แต่มันก็ไม่เพียงพอ จอมต้องการบล็อกอีก จอมเข้าไปขอบล็อกกับโอ แก้ม และอ้อย แต่เด็กทั้งสามคนไม่ยอมแบ่งบล็อกให้กับจอม จึงทำให้เกิดการแย่งบล็อกกันจนครูมาเห็นว่าเด็กทั้งสามคนทะเลาะกัน จึงทำให้เด็กทั้งสามคนอดเล่นบล็อก

แผนการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
ความขัดแย้งในเรื่องของ.....สิ่งของ..... ชั้นอนุบาลปีที่...2...สัปดาห์ที่...5... วันที่.....9 ธันวาคม 2554.....

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
<p>เพื่อให้เด็กสามารถ</p> <p>1. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้</p> <p>2. บอกวิธีการแก้ปัญหาได้</p>	<p>ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>	<p>การรู้จักวิธีแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และการได้ฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหา และการตอบสนองต่อปัญหาอย่างเหมาะสม</p>	<p>ขั้นที่ 1 การเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์</p> <p>1. ครูเล่านิทานเรื่อง “หมูสามตัว” ประกอบการแสดงบทบาทสมมติของเด็กอาสาสมัคร</p> <p>2. เด็กและครูร่วมกันสรุปเนื้อหาในนิทานที่เด็กได้ฟัง</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจในสถานการณ์</p> <p>1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงความต้องการ และความรู้สึกของแต่ละคนในสถานการณ์ความขัดแย้งของแต่ละฝ่าย และตัวเด็กเองที่มีต่อเนื้อเรื่องในนิทาน โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ รู้สึกอย่างไรจากนิทานที่ได้ฟัง - ตัวละครในเรื่องหมูสามตัว มีนิสัยเป็นอย่างไร และรู้สึกอย่างไรกับหมูแต่ละตัว และถ้าเด็กๆ เป็นเจ้าเหลืองและเจ้าเขียว เด็กๆ จะรู้สึกอย่างไรกับเจ้าแดง 2. ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน การเข้าใจอารมณ์ตนเอง อารมณ์ผู้อื่น เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจคนอื่นเพิ่มมากขึ้น 	<p>- นิทานเรื่อง “หมูสามตัว”</p> <p>- กระดาษรูป</p> <p>- ปากกาเคมี</p> <p>- ภาพส่วนประกอบต้นไม้</p> <p>- ภาพสัตว์ต่างๆ</p> <p>- กระดาษร้อยปอนด์</p> <p>- สีเทียน</p> <p>- กาว กรรไกร</p> <p>- แบบสังเกต</p>	<p>สังเกต</p> <p>1. การสนทนาและการตอบคำถาม</p> <p>2. การแสดงความคิดเห็น</p> <p>3. การร่วมกิจกรรม</p>	

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>3. ให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าจากสถานการณ์ดังกล่าวอะไรคือปัญหา โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ คิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องคืออะไร - เด็กๆ คิดว่าเจ้าแดงทำตัวถูกหรือไม่ เพราะอะไร <p>ถ้าเด็กๆ เป็นเจ้าเหลืองและไม่ยอมเจ้าแดง เด็กๆ คิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถ้ามีเพื่อนในห้องเราเป็นแบบเจ้าแดง เด็กๆ คิดว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น <p>ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้</p> <p>1. ครูกระตุ้นให้เด็กฝึกคิดวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ คิดว่าจากนิทานที่ได้ฟัง เด็กๆ จะแก้ปัญหาอย่างไร - ถ้าเด็กในห้องเรามีพฤติกรรมหรือทำตัวแบบเจ้าแดง เด็กๆ จะทำอย่างไร <p>2. เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>3. ครูเขียนวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กแสดงความคิดเห็นบนกระดาน</p>	-	-	-

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>ชั้นที่ 4 ชั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา</p> <p>1. ครูสนทนากับเด็กถึงผลของวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กเสนอและร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้นของแต่ละคนเสนอนั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมหรือไม่สมควรทำหรือไม่</p> <p>ชั้นที่ 5 ชั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง</p> <p>1. เด็กเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยลงความเห็นในวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบ โดยมีครูและเด็กร่วมกันสรุปวิธีแก้ปัญหาคือวิธีที่ดีที่สุด</p> <p>2. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการที่เลือกมานั้นจะได้ผลดีหรือไม่อย่างไร</p> <p>ชั้นที่ 6 ชั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน</p> <p>ครูพูดทบทวนคำตอบของการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และแนะนำแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ จากนั้นครูให้เด็ก 1 กลุ่มทำกิจกรรมเกม “สัตว์น้อย ยินป่าใหญ่” โดยครูแจกภาพส่วนประกอบต้นไม้ ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ ต้นไม้ พุ่มไม้ ฯลฯ ภาพสัตว์ต่างๆ ได้แก่ ฮิปโปยีราฟ ฯลฯ ให้กับเด็กแต่ละกลุ่ม และให้นำมาประกอบเป็นภาพที่เกี่ยวกับหัวข้อ “สัตว์น้อยในป่าใหญ่” และติดลงบนกระดาษร้อยปอนด์ จากนั้นตกแต่งเพิ่มเติม โดยการนำสีเทียนมาตกแต่งภาพเพิ่มเติม ซึ่งในการทำกิจกรรมนี้ (ครูจะจำกัดวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ ได้แก่ กรรไกร กาวแท่ง สีเทียนจัดให้มีจำนวนน้อยกว่าจำนวนเด็กในแต่ละกลุ่ม)</p>	-	-	-

เรื่อง หมูสามตัว

ในฟาร์มของชาวนาผู้หนึ่งมีสัตว์น้อยใหญ่ในจำนวนนั้นมี หมูอยู่สามตัว ทั้งสามตัวมีลักษณะพิเศษคือที่ก้นของมันจะมีปานอยู่ตัวละสี เจ้าแดงมีปานสีแดงที่ก้น เจ้าเขียวมีปานสีเขียวที่ก้นและเจ้าเหลืองมีปานมีเหลืองที่ก้น ทุกวันเจ้าของจะต้องนำอาหารมาใส่ไว้ที่ราง วันนั้นก็เช่นกัน เจ้าแดงรีบวิ่งมาก่อนเพื่อนมันกินอาหารอย่างเอร็ดอร่อยอาหาร ตรงหน้าหมดอย่างรวดเร็ว เหลียวซ้ายแลขวา มันก็วิ่งไปเบียดแย่งกินส่วนของเจ้าเขียว เจ้าเขียวเป็นหมูอ่อนแออยู่แล้วจึงเสียหลักจนล้มลง

เจ้าเหลือง : ทำไมเธอทำอย่างนี้ล่ะ ไปแย่งอาหารของเจ้าเขียวทำไม

เจ้าเขียว : ฉันไม่เป็นไรหรอก เหลืองเขาคงกินไม่อิ่มนะ

เจ้าเหลือง : งั้นเธอมากินส่วนของฉันก็ได้

เจ้าเขียวจึงไปกินอาหารกับเจ้าเหลือง เจ้าแดงกินต่อไปอย่างเอร็ดอร่อยโดยไม่สนใจใคร วันถัดมาเจ้าเหลืองกินเสร็จแล้วก็ไปแย่งส่วนของเจ้าเขียวเช่นเคย ผ่านไปหลายเดือนตัวของมันตัวใหญ่กว่าเจ้าเขียวและเจ้าเหลือง เจ้าแดงคิดในใจ“ฮ่าๆ ตอนนี้นั้นตัวใหญ่กว่าหมูตัวใดๆแล้ว อาหารที่แย่งเจ้าเขียวคงจะน้อยเกินไปเสียแล้วเราต้องแย่งกินส่วนของเจ้าเหลืองด้วย เจ้าเหลืองบังอาจมาว่าเราบ่อยๆ เวลาที่เรากินส่วนของเจ้าเขียว ที่นี้ล่ะดูซิมันจะทำยังไง” ที่นี้เอง พออาหารมาเจ้าแดงก็เบียดแย่งอาหารจากทั้งเจ้าเหลืองและเจ้าเขียว พอเจ้าเหลืองคิดจะสู้มันก็ใช้ตัวที่ใหญ่กว่าเบียดทั้งเจ้าเหลืองและเจ้าเขียวจนแตกกระเจิง เจ้าเหลืองและเจ้าเขียวได้แต่รอให้เจ้าแดงอิมแล้วจึงค่อยกินอาหารที่เหลือ ผ่านไปหลายวันเจ้าแดงตัวอ้วนพีขึ้น ส่วนเจ้าเหลืองและเจ้าเขียวซูบผอมลงทุกวัน เสียงเพลงดังมาแต่ไกล พร้อมเสียงเอะอะมากมาย

เจ้าเขียว : นี่พวกเธอได้ยินเสียงอะไรไหม

เจ้าเหลือง : ได้ยินสิ มีเสียงดนตรีอย่างนี้ ที่หมู่บ้านคงจะมีงานอะไรแน่ๆ

เจ้าแดง : ฮ่าๆ อย่างนั้นก็ดีสิ วันนี้เจ้านายต้องเอาของอร่อยๆมาให้เออะแยะแน่ๆ

เป็นอย่างที่เจ้าหมู 3 ตัว คาดการณ์ วันนี้ที่หมู่บ้านมีงานประจำปีทุกคนกำลังยุ่งกับการเตรียมงาน มีเสียงดนตรีดังตลอดทั้งวันที่สำคัญในช่วงค่ำทุกบ้านจะต้องนำอาหารมาบ้านละหนึ่งอย่างเพื่อมารับประทานร่วมกัน ทั้งอาหารที่นำมายังเป็นหน้าเป็นตาของบ้านนั้นด้วยเจ้าของบ้านกำลังนั่งใช้ความคิด ปีนี้เราจะทำอะไร ไปเป็นอาหารเซ็ดหน้าชูตาบ้านเราดีนะ เขานั่งคิดถึงอยู่

นาน ก็อุทานขึ้นมาเสียงดังว่า “อ้อ เค้าอย่างนี้แหละ” ว่าแล้วก็เดินตรงไปที่ฟาร์ม ติ่ง ติ่ง ติ่ง... เสียง ฝีเท้าดังเข้ามาใกล้เจ้าของเจ้าหมูทั้งสามตัว

เจ้าแดง : นั่นไงๆ เสียงเจ้านายมาแล้ว (เจ้าแดงลุกขึ้นอย่างระริระริก) พวกเธอออกไปก่อน นะอย่ามาแย่งอาหารของฉัน

เจ้าเหลืองและเจ้าเขียว มองด้วยความระอา พอเจ้าของเดินมาหยุดที่หน้าเล้า เจ้าแดงก็ วิ่ง ไปที่รางอาหารทันที

เจ้าของ : อ้า ฮ่าๆ มากี่ดีแล้ว ตัวกำลังพอเหมาะเลย ไป วันนี้ไปด้วยกันนะเจ้าแดง เนื้อของ เจ้าต้องสร้างชื่อให้กับบ้านเราแน่ๆ เจ้าเหลือง เจ้าเขียว พวกเจ้าผอมเกินไปนะ เอาไว้เป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์แล้วกันนะ” เจ้าของฟาร์มเดินออกไปหน้ารั้วพร้อมเสียงหัวเราะว่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า ๆ ๆ ๆ ฮึด ๆ “ช่วยด้วย ช่วยด้วย” เสียงเจ้าแดงร้องลั่น เจ้าเหลือง และเจ้าเขียว มองตามด้วยความเศร้า

เจ้าเหลือง : โธ่ ไม่น่าเลยเจ้าแดง

เจ้าเขียว : ดินะเนี่ยที่เราสองตัวไม่ได้กินเยอะ จนอ้วนพีเหมือนเจ้าแดง ในคืนนั้น เจ้าของฟาร์มยิ้มหน้าบานตลอดทั้งงาน เพราะมีแต่คนมาชมว่า “หมูย่างของนายนี้อร่อยจริงๆ เนื้อนุ่ม นุ่ม รสหวาน ไม่เคยกินที่ไหนมาก่อนเลย” ทั้งหมดนี้ต้องขอบใจเจ้าแดงจริงๆ

แผนการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
ความขัดแย้งในเรื่องของ.....ความรู้สึก..... ชั้นอนุบาลปีที่...2...สัปดาห์ที่...6... วันที่.....8 ธันวาคม 2554.....

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
<p>เพื่อให้เด็กสามารถ</p> <p>1. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้</p> <p>2. บอกวิธีการแก้ปัญหาได้</p>	<p>ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>	<p>การรู้จักวิธีแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และการได้ฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหา และการตอบสนองต่อปัญหาอย่างเหมาะสม</p>	<p>ขั้นที่ 1 การเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์</p> <p>1. ครูเล่านิทาน เรื่อง “เราต่างเป็นเพื่อนกัน” ประกอบหนังสือนิทานเล่มใหญ่</p> <p>2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงเนื้อเรื่องในนิทานที่ได้ฟัง</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจในสถานการณ์</p> <p>1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงความต้องการ และความรู้สึกของตนเองในปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้นโดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ คิดว่าจากนิทานที่เด็กๆ ได้ฟังไปนั้น เด็กๆ รู้สึกอย่างไร และมีความคิดเห็นอย่างไร - เด็กๆ มีคิดเห็น และรู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น - ถ้าเป็นตัวเด็กๆ เองเด็กๆ จะรู้สึกอย่างไร <p>2. ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน การเข้าใจอารมณ์ตนเอง อารมณ์ผู้อื่น เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจคนอื่นเพิ่มมากขึ้น</p> <p>3. ให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าจากสถานการณ์ดังกล่าวอะไรคือปัญหา โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - จากนิทานที่เด็กๆ ได้ฟังไปนั้น เด็กๆ คิดว่าเกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้าง 	<p>- นิทานเรื่อง “เราต่างเป็นเพื่อนกัน”</p> <p>- หนังสือนิทานเล่มใหญ่</p> <p>- กระดาษบุฟ</p> <p>- ปากกาเคมี</p> <p>- กระดาษ A4</p> <p>- ภาพแบบที่ครูเตรียม</p> <p>- กาว</p> <p>- กระดาษรูปทรงต่างๆ</p> <p>- แบบสังเกต</p>	<p>สังเกต</p> <p>1. การสนทนาและการตอบคำถาม</p> <p>2. การแสดงความคิดเห็น</p> <p>3. การร่วมกิจกรรม</p>	

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>ชั้นที่ 3 ชั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้</p> <p>1. ครูกระตุ้นให้เด็กฝึกคิดวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ มีวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไร - ถ้าเด็กๆ เป็นตัวละครในนิทาน เด็กๆ จะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไรกับเรื่องที่เกิดขึ้น <p>2. เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>3. ครูเขียนวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กแสดงความคิดเห็นบนกระดาน</p> <p>ชั้นที่ 4 ชั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา</p> <p>1. ครูสนทนากับเด็กถึงผลของวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กเสนอและร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้นของแต่ละคนเสนอนั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมหรือไม่สมควรทำหรือไม่</p> <p>ชั้นที่ 5 ชั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง</p> <p>1. เด็กเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยลงความเห็นในวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบ โดยมีครูและเด็กร่วมกันสรุปวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด</p> <p>2. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการที่เลือกมานั้นจะได้ผลดีหรือไม่อย่างไร</p>	-	-	-

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>ชั้นที่ 6 ชั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน</p> <p>ครูพูดทบทวนคำตอบของการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และแนะแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ จากนั้นครูให้เด็ก 1 กลุ่ม ทำกิจกรรมเกม “บอกไป...ปะติด” โดยให้เด็กจับคู่ (ประมาณ 2-3 คน) กับเพื่อนและอธิบายถึงวิธีการในการเล่น โดยที่ให้เด็ก 1 คน เป็นคนบอก เพื่อนว่าจะนำชิ้นส่วน/กระดาษที่ตัดเป็นรูปทรงใดไปปะติดไว้ตรงส่วนไหน ของกระดาษ A 4 โดยเด็กคนที่ปะติดจะต้องไม่รู้ว่าภาพเป็นแบบใด</p>			

เรื่อง “เราต่างเป็นเพื่อนกัน”

น้อยหน้าเป็นเด็กอนุบาลที่มีร่างกายพิการ ซึ่งมีนิ้วมือที่คดงอ แมวซึ่งเป็นเพื่อนรักของน้อยหน้ามักชอบเล่นด้วยกันและคอยช่วยเหลือน้อยหน้าอยู่เสมอ อยู่มาวันหนึ่งครูให้เด็กๆ แบ่งกลุ่มเพื่อที่จะให้ทำกิจกรรมในชั้นเรียน แมวจึงชวนน้อยหน้าไปอยู่ในกลุ่มของตนเองซึ่งเป็นกลุ่มของแซมบี้ แซมบี้เป็นเด็กที่มีนิสัยไม่ยอมเพื่อนคนอื่นและมักจะเสียงดังเวลาที่ครูให้ทำกิจกรรม ในขณะที่เพื่อนๆ กำลังแบ่งกลุ่มว่าใครจะอยู่กลุ่มไหนนั้น แซมบี้รีบบอกเพื่อนในกลุ่มของตนเองว่า “กลุ่มเราจะต้องไม่เอาน้อยหน้ามาอยู่ในกลุ่ม” แต่แมวรีบบอกกับเพื่อนในกลุ่มว่า “เราทุกคนต่างเป็นเพื่อนกันทำไมน้อยหน้าถึงจะอยู่ในกลุ่มไม่ได้” แซมบี้จึงพูดกับเพื่อนๆ ในกลุ่มว่า “ถ้าครูให้คะแนนเดี๋ยวกกลุ่มเราจะแพ้กลุ่มอื่น” เมื่อเพื่อนในกลุ่มได้ยินดังนั้น ต่างคนต่างก็แสดงความคิดเห็นว่าจะให้น้อยหน้าอยู่ในกลุ่มของพวกเขาหรือไม่ ซึ่งเมื่อประชุมกันเสร็จแล้วเพื่อนทุกคนต่างลงความเห็นว่าจะให้ให้น้อยหน้าอยู่ในกลุ่มของพวกเขาด้วย เมื่อแซมบี้ได้ยินดังนั้น แซมบี้จึงรู้สึกโกรธเพื่อนที่เพื่อนในกลุ่มไม่ฟังตนเอง และไม่ยอมให้น้อยหน้ามาอยู่ในกลุ่มของตนเอง แซมบี้จึงทะเลาะกับเพื่อนจนเพื่อนๆ ต่างคิดว่าแซมบี้เป็นเพื่อนที่ไม่น่าคบและไม่น่าเล่นด้วยเพราะไม่รักเพื่อนที่อยู่ในห้องเดียวกัน

แผนการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
ความขัดแย้งในเรื่องของ.....ความรู้สึก..... ชั้นอนุบาลปีที่.....2...สัปดาห์ที่...7... วันที่.....14 ธันวาคม 2554.....

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
<p>เพื่อให้เด็กสามารถ</p> <p>1. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้</p> <p>2. บอกวิธีการแก้ปัญหาได้</p>	<p>ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>	<p>การรู้จักวิธีแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และการได้ฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหา และการตอบสนองต่อปัญหาอย่างเหมาะสม</p>	<p>ขั้นที่ 1 การเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์</p> <p>1. ครูให้เด็กดูภาพยนตร์สถานการณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน ซึ่งเกี่ยวกับครูให้เด็กๆ นั่งทำงานเป็นกลุ่ม แต่ต่างคนต่างทำงานของตนเอง ซึ่งในกลุ่มมีเด็กสองคนกำลังคุยกันเรื่องผลงานของตนเองในกระดาษ และพอดีกับที่มีมือไปโดนมือของเพื่อนอีกคนที่กำลังระบายสีบนกระดาษทำให้ผลงานของเพื่อนเลอะเทอะ และเพื่อนไม่พอใจ จึงหันไปตีและนำสีไปเขียนงานของเพื่อนที่ทำผลงานของตนเองพัง</p> <p>2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงภาพยนตร์สถานการณ์ที่ได้ดู</p> <p>ขั้นที่ 2 ชั้นทำความเข้าใจในสถานการณ์</p> <p>1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงความต้องการ และความรู้สึกของตนเองในปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้นโดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ คิดว่าจากสิ่งที่เด็กๆ ได้ดูไปนั้น เด็กๆ รู้สึกอย่างไร และมีความคิดเห็นอย่างไร - ถ้าเป็นตัวเด็กๆ เองเด็กๆ จะรู้สึกอย่างไร <p>2. ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน การเข้าใจอารมณ์ตนเอง อารมณ์ผู้อื่น เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจคนอื่นเพิ่มมากขึ้น</p>	<p>- ภาพยนตร์ สถานการณ์</p> <p>- กระดาษบุฟ</p> <p>- ปากกาเคมี</p> <p>- ลูกโป่ง</p> <p>- เขาวงกตที่ประดิษฐ์จากกล่องกระดาษ</p> <p>- แบบสังเกต</p>	<p>สังเกต</p> <p>1. การสนทนาและการตอบคำถาม</p> <p>2. การแสดงความคิดเห็น</p> <p>3. การร่วมกิจกรรม</p>	

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>3. ให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าจากสถานการณ์ดังกล่าวอะไรคือปัญหา โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - จากที่เด็กๆ ได้ชมไปนั้น เด็กๆ คิดว่าเกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้าง - ถ้าเด็กๆ เป็นตัวละครที่เพื่อนทำงานของตนเองฟังและไม่ยอมจะเกิดอะไรขึ้น <p>ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้</p> <p>1. ครูกระตุ้นให้เด็กฝึกคิดวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ โดยใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ มีวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไร - เด็กๆ จะทำอะไร ถ้าเพื่อนทำงานหรือของเล่นของเราเสียหาย <p>2. เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>3. ครูเขียนวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กแสดงความคิดเห็นบนกระดาน</p> <p>ขั้นที่ 4 ขั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา</p> <p>1. ครูสนทนากับเด็กถึงผลของวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กเสนอและร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้นของแต่ละคนเสนอนั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมหรือไม่สมควรทำหรือไม่</p>	-	-	-

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>ชั้นที่ 5 ชั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง</p> <ol style="list-style-type: none"> เด็กเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยลงความเห็นในวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบ โดยมีครูและเด็กร่วมกันสรุปวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการที่เลือกมานั้นจะได้ผลดีหรือไม่ อย่างไร <p>ชั้นที่ 6 ชั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน</p> <p>ครูพูดทบทวนคำตอบของการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และแนะแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ จากนั้นครูให้เด็ก 1 กลุ่มทำกิจกรรมเกม “เลี้ยงลูกในเขาวงกต” โดยครูให้เด็กจับคู่กันและนำกล่องกระดาษที่ทำเป็นลักษณะของเขาวงกตมีช่องว่างพอที่ลูกปิงปองจะสามารถเคลื่อนที่และเคลื่อนย้ายไปมาได้ โดยวิธีการเล่น คือ ให้เด็กทั้งสองคนช่วยกันจับกล่องกระดาษเขาวงกตและพยายามกลิ้งลูกปิงปองให้เข้าไปที่เป้าหมายให้ได้</p>	-	-	-

แผนการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของจอห์นสันและจอห์นสัน
ความขัดแย้งในเรื่องของ.....ความคิด..... ชั้นอนุบาลปีที่.....2...สัปดาห์ที่...9... วันที่.....5 มกราคม 2555.....

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
<p>เพื่อให้เด็กสามารถ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้ 2. บอกวิธีการแก้ปัญหาได้ 3. เล่นร่วมกับผู้อื่น 	<p>ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นของตนเอง</p>	<p>การรู้จักวิธีแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และการได้ฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหา และการตอบสนองต่อปัญหาอย่างเหมาะสม</p>	<p>ขั้นที่ 1 การเผชิญปัญหาหรือเข้าสู่สถานการณ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครูให้เด็กอาสาสมัครออกมาแสดงบทบาทสมมติในการเล่นเกม “บอลน้อยลอยล่อง” 2. หาที่ว่างและให้เด็กนั่งเป็นวงกลม จากนั้นครูอธิบายถึงวิธีการและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการเล่น โดยให้เด็กแต่ละคนช่วยกันจับผ้าให้ตั้ง ครูนำลูกบอลมาวางไว้ที่ตรงกลางผ้า 3. ให้เด็กขยับผ้าขึ้น-ลงเพื่อให้ลูกบอลลอยขึ้นไปข้างบนอย่างอิสระ โดยที่ครูไม่กำหนดว่าเด็กจะต้องเล่นในแบบใด อาจมีการเคลื่อนย้ายกลุ่มไปด้วยเพื่อรับลูกบอลที่ตกลงมาให้อยู่ภายในผ้าที่เด็ก ๆ ช่วยกันจับให้ตั้ง ครูให้เด็กอาสาสมัคร 1 คนภายในกลุ่ม แสดงท่าทางดึงผ้าแรงๆ เพื่อให้ลูกบอลมาทางตนเอง <p>ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจในสถานการณ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงความต้องการ และความรู้สึกของตนเองในการทำกิจกรรม/เกมร่วมกับเพื่อนภายในกลุ่มของตน โดยการใช้คำถาม ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ รู้สึก และมีความคิดเห็นอย่างไรจากกิจกรรม - ถ้าเด็กๆ ต้องการให้ลูกบอลมาในทิศทางที่ตนต้องการแต่ลูกบอลไม่ได้มาทางตนเอง เด็กๆ รู้สึกอย่างไร 	<p>- เกม “บอลน้อยลอยล่อง”</p> <p>- ลูกบอล</p> <p>- ผ้าห่มหรือผ้าปูที่นอนที่มีขนาดใหญ่</p> <p>- ปากกาเคมี</p> <p>- ภาพจิ๊กซอว์</p> <p>- ตัวแบบภาพจิ๊กซอว์</p> <p>- แบบสังเกต</p>	<p>สังเกต</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสนทนาและการตอบคำถาม 2. การแสดงความคิดเห็น 3. การร่วมกิจกรรม 	

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>2. ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน การเข้าใจอารมณ์ตนเอง อารมณ์ผู้อื่น เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจคนอื่นเพิ่มมากขึ้น</p> <p>3. ให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าจากสถานการณ์ดังกล่าวอะไรคือปัญหา โดยการใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ คิดว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้างถ้ามีเพื่อนมาดึงผ้า <p>เพื่อให้ลูกบอลไปทางตนเองในขณะที่เด็กๆ กำลังเล่นด้วยกัน</p> <p>ขั้นที่ 3 ขั้นคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้</p> <p>1. ครูกระตุ้นให้เด็กฝึกคิดวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ โดยการใช้คำถาม ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆ มีวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไร - ถ้าเด็กๆ ไม่ชอบเพื่อนที่คิดไม่ตรงกับตนเองจะทำอย่างไร - เด็กๆ จะทำอย่างไรถ้ามีเพื่อนดึงผ้าไปทำให้ลูกบอลผิดทิศทางหรือร่วงออกจากผ้าตกไปอยู่ที่พื้น <p>2. เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>3. ครูเขียนวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กแสดงความคิดเห็นบนกระดาน</p>	-	-	-

กิจกรรม จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	หมายเหตุ
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้				
			<p>ชั้นที่ 4 ชั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา</p> <p>1. ครูสนทนากับเด็กถึงผลของวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กเสนอและร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมหรือไม่สมควรทำหรือไม่</p> <p>ชั้นที่ 5 ชั้นเลือกในสิ่งที่ตกลง</p> <p>1. เด็กเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยลงความเห็นในวิธีการแก้ปัญหาที่เด็กส่วนใหญ่เห็นชอบ โดยมีครูและเด็กร่วมกันสรุปวิธีแก้ปัญหาคือวิธีที่ดีที่สุด</p> <p>2. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นว่าวิธีการที่เลือกมานั้นจะได้ผลดีหรือไม่อย่างไร</p> <p>ชั้นที่ 6 ชั้นสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน</p> <p>ครูพูดทบทวนคำตอบของการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และแนะนำแนวทางให้ได้ข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ จากนั้นครูให้เด็ก 1 กลุ่มทำกิจกรรมเกม "จิ๊กซอว์หรรษา" ครูให้เด็กแบ่งกลุ่มกันเองและตั้งชื่อกลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวนเท่าๆ กัน และให้เด็กทั้ง 2 กลุ่มทำกิจกรรมที่เหมือนกัน ซึ่งเด็กทั้ง 2 กลุ่มจะต้องช่วยกันต่อภาพจิ๊กซอว์ตามรูปแบบที่ครูได้ให้ไว้ โดยที่ครูจับเวลาในการทำกิจกรรมเมื่อครบกำหนดเสียงนาฬิกาปลุกดัง เด็กทั้ง 2 กลุ่มจะต้องหยุดการต่อภาพและแสดงผลงานของกลุ่มตนเองเท่าที่กลุ่มของตนเองจะทำได้ทันเวลา</p>	-	-	-

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนภัศ ศรีเจริญประมง เกิดเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีการศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.บ.) เกียรตินิยมอันดับ 1 สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ในปีการศึกษา 2552 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตร และการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2552 และจบการศึกษาในปีการศึกษา 2554